

Folkeskole eller fri grundskole?

En kvalitativ udforskning af forældres skolevalg

Samuel Kirk-Haugstrup (studienummer: 20166778)

Psykologi, Aalborg Universitet

Kandidatspeciale

Thomas Szulevicz

28. maj 2021

Rapportens samlede antal tegn: 190.379

Svarende til antal normalsider á 2400 tegn: 79,3

Abstract

In recent years there has been an increase in danish parents choosing private schools over public schools, putting Denmark near the top of the list of OECD-countries with most pupils in private primary schooling. This development has happened alongside several political and structural changes to the danish educational system, among them the closing of more than 200 public schools since 2007, an increase in state financial support for private schools, and a new school reform (Pihl, 2019). In light of this development the present study explores the phenomenon of parents' school choice and aims to answer the question of how parents' choice of a private school can be understood considering this recent surge away from public schools. This question is investigated from a phenomenological and hermeneutic perspective and through a qualitative research approach based on semi-structured interviews with five parents from different private primary schools in a large city in Denmark. Applying a thematic method, the analysis of the interviews has revealed the complex nature of school choice. Rather than being simple and predictable, parents' school choice has proven to be an intricate and diverse phenomenon affected by different psychological, social, and political factors which makes it difficult to quantify. Thus, the interviews have revealed considerable differences between both *how* each parent approaches the choice process as well as *what* they consider to be important for their final decision. Where some parents prioritize academic factors, others focus on the opportunities for personal and social development or whether the school has the necessary resources to provide an adequate education for their child. The question of resources seems to be a highly prioritized factor for the majority of the parents in the study, as they partly attribute their choice to fewer pupils in each class as well as better working conditions for teachers on private schools as opposed to public schools. As a contribution to the understanding of school choice Gert Biestas critical perspective on recent developments within education is applied, which allows for a discussion of school choice that provide both psychological, social, and political aspects. This discussion also includes a consideration of existing research within the field in relation to this study, which supports the notion that parents' school choice is a complex phenomenon. In order to grasp the complexity of school choice, we should therefore refrain from simplifying or reducing the process and rather try to maintain its intricacy and its many facets.

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	5
LÆSEVEJLEDNING	7
VIDENSKABSTEORI	8
FÆNOMENOLOGI	8
EKSISTENTIEL FÆNOMENOLOGI OG HERMENEUTIK	9
DETTE SPECIALES VIDENSKABSTEORETISKE POSITION	11
METODE	12
KVALITET I DET KVALITATIVE STUDIE	12
DET SEMISTRUKTUREREDE LIVSVERDENSINTERVIEW	13
<i>Interviewguide .....</i>	<i>15</i>
<i>Online interview .....</i>	<i>16</i>
<i>Transskription .....</i>	<i>16</i>
ETIK	17
ANALYSEMETODE	18
<i>Opsamling .....</i>	<i>20</i>
SPECIALETS TEORIAPPARAT	20
UDVALGT FORSKNING OM SKOLEVALG	20
<i>International forskning .....</i>	<i>21</i>
<i>Dansk forskning .....</i>	<i>23</i>
GERT BIESTA	26
<i>Diskussionen om den gode uddannelse .....</i>	<i>27</i>
<i>Uddannelsens funktioner .....</i>	<i>28</i>
<i>"Accountability" og demokratisk indflydelse .....</i>	<i>30</i>
<i>Opsamling .....</i>	<i>32</i>
ANALYSE	33
PRÆSENTATION AF INFORMANTER	33
<i>Marie fra Blomsterskolen .....</i>	<i>33</i>
<i>Katrine fra Blomsterskolen .....</i>	<i>34</i>
<i>Mia fra Stjerneskolen .....</i>	<i>34</i>
<i>Line fra Haraldskolen .....</i>	<i>35</i>
<i>Kristoffer fra Vestervangsskolen .....</i>	<i>35</i>
TEMATISK ANALYSE	36
<i>Disposition for den tematiske analyse .....</i>	<i>36</i>
<i>Tema 1: Informationssøgning og overvejelser inden skolevalget .....</i>	<i>37</i>
<i>Tema 2: Betydende faktorer for skolevalget .....</i>	<i>41</i>

<i>Tema 3: Betydningen af forældrenes opfattelse af folkeskolen</i>	46
<i>Opsamling</i>	50
DISKUSSION	50
EFFEKTIVISERING PÅ BEKOSTNING AF DEN PERSONLIGE UDVIKLING?	51
ET ØNSKE OM INDDRAGELSE I UDDANNELSESDISKUSSIONEN	52
DISKUSSION AF SPECIALETS EMPIRI I FORHOLD TIL AKTUEL FORSKNING I SKOLEVALG	55
VALG ELLER FRAVALG?	59
SAMFUNDSMÆSSIGE KONSEKVENSER AF TENDENSEN	61
<i>Opsamling</i>	66
METODISK DISKUSSION	67
<i>Undersøgelsens troværdighed</i>	67
<i>Undersøgelsens bekræftbarhed</i>	68
<i>Undersøgelsens overførbarhed</i>	71
KONKLUSION	72
REFERENCELISTE	75

BILAGSOVERSIGT:

Bilag 1: Interviewguide

Bilag 2: Transskription af Marie fra Blomsterskolen

Bilag 3: Transskription af Katrine fra Blomsterskolen

Bilag 4: Transskription af Mia fra Stjerneskolen

Bilag 5: Transskription af Line fra Haraldskolen

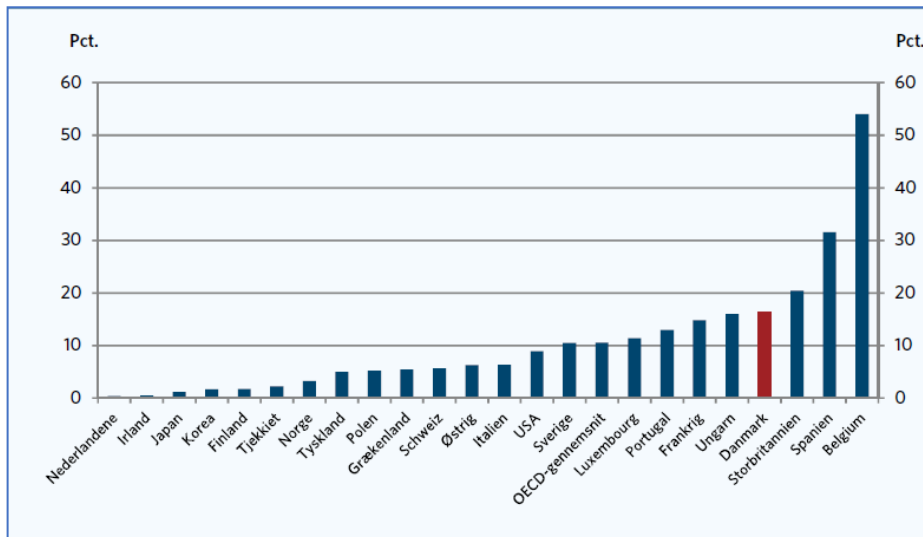
Bilag 6: Transskription af Kristoffer fra Vestervangsskolen

Indledning

I Danmark har forældre i århundreder frit kunne vælge skole til deres børn. Det frie skolevalg stammer helt tilbage fra Grundlovens § 76, der bestemmer, at alle børn har ret til fri undervisning i folkeskolen, men ikke har pligt til at benytte folkeskolen. Dette betyder, at forældre både kan vælge *om* deres barn skal gå i skole, og *hvilken* skole de ønsker, at deres barn skal gå i. Derved har forældre både mulighed for at vælge selv at undervise deres børn, ligesom de har muligheden for at vælge en fri grundskole som alternativ til folkeskolen.

I de seneste år har der været en stigende tendens i Danmark til, at flere og flere forældre vælger private skoletilbud til deres børn frem for folkeskolen (Andersen, Sortkær, Glavind, Sørensen, 2019; Epinion, 2017). Ifølge en rapport af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fra 2020 er andelen af elever i 1. klasse, som går på frie grundskoler, således steget fra ca. 13 % i 2009 til 18 % i 2019. Dette svarer til, at mere end hvert sjette barn, der starter i skole, starter i et privat skoletilbud, hvilket placerer Danmark som et af de OECD-lande, hvor flest børn går på en fri grundskole (Pihl, 2019):

Figur 1: Antal elever i private skoler 2016

Denne udvikling er sket sideløbende med en række strukturelle og politiske ændringer i Danmark. Ifølge Arbejderbevægelsens Erhvervsråd er der siden 2007 lukket 200 folkeskoler, hvilket de vurderer, kan have skubbet på udviklingen. Tilskuddet til private skoler, den såkaldte ”koblingsprocent”, er øget fra 71 % i 2015 til 76 % i 2019, mens de offentlige udgifter til folkeskolen er faldet i samme periode (Pihl, 2019). Dertil har det seneste årti udgjort en

turbulent periode for folkeskolen, med en ny arbejdstidsaftale i 2013, en ny folkeskolereform i 2014 samt et stigende fokus på inklusionsindsatsen (Andersen et al., 2019). Disse samfundsmæssige ændringer er, i min optik, nødvendige at inddrage i en belysning af den aktuelle tendens, fordi de danner de strukturelle rammer, som tendensen foregår i. I den forbindelse kan man stille spørgsmålet, om tendensen er et udtryk for en utilfredshed med den danske folkeskoles udvikling, eller om det nærmere er et billede på en forældregeneration, der ønsker mere indflydelse på deres barns skolegang? Er tendensen et for udtryk et tilvalg af en fri grundskole eller et fravalg af folkeskolen? Og hvad siger bevægelsen mod private skoletilbud om forældres rolle i deres barns skolegang?

For at forstå skolevalget i lyset af den aktuelle bevægelse mod private skoletilbud, er det, efter min mening, ikke tilstrækkeligt kun at belyse den brede samfundsmæssige tendens. En stor del af både national og international forskning peger på, at forældres skolevalg er et komplekst fænomen (Cucchiara & Horvat, 2014; Bagley, Woods & Glatter, 2001). Det er afhængigt af personlige, sociale og politiske forhold, hvilket gør det vanskeligt at putte på formel. For at forstå kompleksiteten af skolevalget, er det derfor, efter min mening, nødvendigt at forstå de unikke overvejelser og refleksioner, som forældre gør sig i forbindelse med valget af deres barns uddannelse. Hvornår begyndte de første gang at overveje valget? Hvordan har de undersøgt hvilke skoler der kunne være relevante? Hvilke faktorer har vejet tungest for den enkelte forælder? Har det været det faglige niveau, skolens placering eller rammerne for trivsel og personlig udvikling? Og hvilken betydning har det, om skolen er en folkeskole eller en fri grundskole? For at besvare disse spørgsmål, og derigennem få en større forståelse for skolevalget som fænomen i lyset af en stigende tilslutning til frie grundskoler, har jeg i dette speciale forsøgt at inkludere de aktører, som er en del af denne tendens. Jeg har derfor interviewet fem forældre på forskellige frie grundskoler, da jeg mener, at en indsigt i deres overvejelser og refleksioner er den bedste måde at forstå den aktuelle udvikling i det danske skolesystem på. Interviewene har taget udgangspunkt i følgende problemformulering:

Hvordan kan forældres valg af en fri grundskole forstås i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen?

De frie grundskoler er en samlebetegnelse for en række forskellige skoletyper, som privatskoler, friskoler, lilleskoler, steinerskoler m.fl. De har det tilfælles, at de alle er oprettet under friskoleloven, og at de både er finansieret af et statstilskud og af brugerbetaling fra forældrene, hvorimod folkeskolen udelukkende er statsfinansieret. Derfor er frie grundskoler

heller ikke direkte omfattet af folkeskoleloven eller de reformer, som er blevet indgået i Danmark i de seneste år (Skotte, 2013).

I dette speciale har fokus været på at forstå forældres skolevalg i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen. Jeg har derfor ikke differentieret mellem forskellige skoletyper blandt de frie grundskoler, men snarere fokuseret på valget af et alternativ til folkeskolen. Når den aktuelle skolevalgstendens i specialet beskrives som en søgen mod ”private skoler”, ”private skoletilbud” eller mod ”frie grundskoler”, refereres der således til bevægelsen mod alle typer af frie grundskoler og ikke specifikt mod én bestemt type. Formålet med specialet er således at bidrage til forståelsen af skolevalg, ved at udforske forældres overvejelser og refleksioner i forbindelse med valget af en fri grundskole.

Læsevejledning

For at beskrive de forskningsmæssige rammer for undersøgelsen, indledes specialet med en redegørelse for det videnskabsteoretiske ståsted. Således vil jeg først beskrive specialets fænomenologiske og hermeneutiske position, hvorefter jeg vil redegøre for undersøgelsesmetode. Metodeafsnittet omfatter blandt andet karakteristika for en kvalitativ tilgang, interview- og analysemetode samt etiske overvejelser i forbindelse med specialet. Metodeafsnittet efterfølges af en eksplicitering af specialets teoriapparat, der består af to ben. Det ene ben omfatter uddannelsesforsker Gert Biestas betragtninger om aktuelle tendenser indenfor uddannelse, hvor især hans begreber om uddannelsens forskellige funktioner, samt hans kritik af accountability og effektivisering indenfor skolesystemer, er fundet relevante. For at forstå skolevalgets særegenhed, består det andet ben af udvalgte undersøgelser indenfor forskning i skolevalg både nationalt og internationalt. Dette afsnit leder op til specialets analyse, der indledes af en præsentation af undersøgelsens informanter og de skoler, som de har valgt til deres børn, hvorefter de temaer, som kom til udtryk i interviewene, belyses. Disse omfatter informationssøgning inden skolevalget, faktorer der har haft betydning for valget, samt hvorvidt deres opfattelse af folkeskolen har påvirket deres beslutning. Temaerne diskuteres efterfølgende i forhold til Biestas betragtninger og den eksisterende forskning indenfor skolevalg. Specialets diskussionsdel omfatter ligeledes en diskussion af skolevalget som henholdsvis et til- og et fravalg, hvilke samfundsmæssige konsekvenser den aktuelle søgen mod frie grundskoler kan have og sluttet af med en diskussion af undersøgelsesmetode. Specialet afsluttes af en konklusion, hvor jeg vil sammenfatte projektets væsentlige pointer og forsøge at besvare specialets problemformulering.

Videnskabsteori

Formålet med dette speciale er at udforske skolevalg blandt forældre. Det er at få indsigt i de overvejelser og refleksioner, som forældre gør sig inden, under og efter de har truffet valget om en fri grundskole til deres barn. Jeg er interesseret i at undersøge og forstå deres konkrete, unikke og levede oplevelse i forbindelse med denne beslutning. Projektets videnskabsteoretiske position er derfor fænomenologisk og hermeneutisk inspireret, hvor fokus er på at beskrive, forstå og fortolke menneskers subjektive oplevelser af et fænomen (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015). I de følgende afsnit vil jeg først redegøre for relevante nedslagspunkter i fænomenologien og hermeneutikken, før dette projekts specifikke videnskabsteoretiske position ekspliciteres. Denne redegørelse danner således fundament for projektets overordnede kvalitativt metodiske tilgang, som jeg vil gennemgå efterfølgende.

Fænomenologi

Fænomenologi er en filosofisk retning, der opstår i begyndelsen af 1900-tallet og grundlægges af Edmund Husserl (1859-1938). Fænomenologi kommer af det græske ord 'phainomenon', som betyder 'det der viser sig' og af ordet 'logos', som betyder 'lære'. Det er således læren om det, der fremtræder for bevidstheden. Husserl udviklede fænomenologien i en tid, hvor positivistiske og naturvidenskabelige dogmer dominerede. Hans ambition var at udvikle en videnskab, som kunne bevare kompleksiteten i det psykiske liv, og som ikke reducerer subjektet til det, der kan siges fra et 'objektivt' synspunkt (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015).

Husserl var interesseret i at undersøge det der træder frem for bevidstheden, hvilket han beskrev og uddybede gennem en række begreber. Bevidstheden er, ifølge Husserl, altid *intentionel* – den vil altid være rettet mod noget (Zahavi, 2003). Når vi er bevidste, er vi således altid bevidste *om* noget. Om det er en hund, en kaffekop eller om det er valget af ens barns skole, som er undersøgelsesfænomenet i dette speciale, vil der altid være et objekt for bevidstheden (Langdridge, 2007). Dette betyder dog ikke, at Husserl mente, at der er en opdeling mellem subjekt (den der er bevidst) og objekt (dét som subjektet er bevidst om). Intentionalitetstesen skal snarere betone den gensidighed og samhørighed, der eksisterer mellem subjekt og verden, eftersom mennesket altid er rettet mod verden, ligesom verden også altid er rettet mod mennesket. På den måde ophæver intentionaliteten opdelingen mellem

menneske og verden, og anskuer dem i stedet som samhørende enheder, der altid er orienteret mod hinanden (Jacobsen et al., 2015).

Livsverden er et andet centralt begreb i Husserls fænomenologi, og kan beskrives som forudsætningen for andre erfaringer. Det er verden, som den umiddelbart træder frem for os uafhængigt af forudgående forklaringer (Zahavi, 2003). Den består af de taget-for-givetheder, som vi til dagligt ikke er bevidste om og kan dermed forstås som en slags førvidenskabelig verden (Jacobsen et al., 2015). Det er den verden, man med fænomenologiske metoder er interesseret i at afdække – den levede verden ud fra det levede subjekts perspektiv. Skal man beskrive et fænomen i verden, som f.eks. skolevalg, er det således altafgørende at tage udgangspunkt i den virkelige verden, som den opleves. Dette har jeg forsøgt at gøre i dette speciale, ved at interviewe forældre om deres overvejelser og refleksioner i forbindelse med deres skolevalg.

For at undersøge et fænomen, som det træder frem for et andet menneskes livsverden, er det, ifølge Husserl, nødvendigt at se bort fra egne fordomme eller teoretiske antagelser om fænomenet. Denne grundtanke i fænomenologien betegnes den *transcendentale reduktion* eller *epoché* og kan beskrives som en ambition om at sætte egne common sense og videnskabelige forståelser af et fænomen, noget som Husserl kaldte den *naturlige attitude*, i parentes (Zahavi, 2003). Det er en stræben efter at se bort fra det, som andre videnskaber har forudsat om verden med henblik på at studere den rene bevidsthed. Epoché indebærer dermed en indstillingsændring som tillader, at man kan møde fænomenet intuitivt og fordomsfrit (Jacobsen et al., 2015). For at kunne sætte den naturlige attitude i parentes og møde fænomenet intuitivt, må man først gøre sig bevidst om sine forudindtagelser. Først da kan man komme frem til det, der er målet med fænomenologisk analyse – at undersøge essenser (Jacobsen et al., 2015). Husserl betragtes som fænomenologiens fader, hvorfor en forståelse af hans deskriptive version er nødvendig, for at forstå fænomenologien som videnskabsteori. Det er imidlertid ikke den deskriptive, men derimod den eksistentielle fænomenologi, som jeg er særligt inspireret af, hvorfor jeg nu vil vende mig mod denne retning og redegøre for de karakteristika, der er relevante for dette speciale.

Eksistential fænomenologi og hermeneutik

Fænomenologien blev efter Husserl udviklet i forskellige retninger, blandt andet den eksistentiefænomenologiske retning ledt af Martin Heidegger (1889-1976). Heidegger bevæger sig væk fra den strengt deskriptive fænomenologi, og nærmer sig i stedet hermeneutikken og

dens fokus på fortolkning. Dette gør han blandt andet gennem introduktionen af *Dasein*, eller væren-i-verden, der betegner mennesket som fortolkende og verdensudlæggende væsen (Heidegger, 1988; Jacobsen et al., 2015). Ifølge Heidegger er vi ikke bare et passivt objekt, som f.eks. en sten. Vores eksistens skal snarere forstås som dét, vi bliver til, hvorfor han beskriver eksistensen med et verbum, som en *væren*, og betoner dermed, at den menneskelige eksistens er noget, vi er medskabere til, og ikke blot noget vi lever (Langdridge, 2007). Ud fra et eksistentielfænomenologisk udgangspunkt eksisterer vi først og fremmest som engageret i relationer, betydning og formål, og kun sekundært i en verden af rent fysiske genstande (Jacobsen et al., 2015). Vi eksisterer i kraft af vores fortolkning af verden og i kraft af den historiske og kulturelle kontekst, som vi er en del af – en kontekst som ikke er mulig at undsige sig. Heidegger mente således ikke, at det var muligt at sætte sin naturlige attitude til side, som Husserl foreslog (Heidegger, 1988). Han mente, at vores måde at eksistere på skal ses i sammenhæng med vores historiske og kulturelle kontekst, ligesom han heller ikke mente, at det var tilstrækkeligt blot at beskrive fænomener. Forståelsen af et fænomen vil altid indeholde en fortolkning, hvorfor denne unægtelig også må indgå i udforskningen og undersøgelsen af fænomenet. Med inspiration fra hermeneutikken og eksistentielfænomenologien, er det derfor min hensigt i dette speciale at inddrage det fortolkende element i undersøgelsen, med henblik på at opnå en dybere forståelse af skolevalget som fænomen.

Med Heidegger bliver fokus for fænomenologien i mindre grad på universaliser og fænomeners essens, og mere på at fortolke meningen med fænomener i deres fremtræden, fra et perspektiv som altid tager udgangspunkt i fænomenet selv (Langdridge, 2007). Fortolkeren skal gøre sig bevidst om sin eksistens som menneske, involveret og situeret i historien, for at kunne forstå specifikke fænomener og hændelser. Inspireret af hermeneutikken, ser Heidegger således fortolkerens subjektivitet som et uundgåeligt vilkår i forskningen, der må medregnes som en ressource for forståelsen frem for en fejlkilde (Andersen & Koch, 2015).

Som nævnt er Heideggers fænomenologi inspireret af hermeneutikken, hvorfor han også betragtes som en af hovedskikkelserne indenfor den eksistentielle hermeneutik. En anden af denne retnings foregangsmænd var George Gadamer (1900-2002), som introducerer en række begreber, der beskriver relationen mellem fortolker og fænomen (Andersen & Koch, 2015). Ifølge Gadamer møder vi altid et fænomen med en *forforståelse* – en forventning om, hvad vi gennem fortolkning vil nå frem til. Vores bevidsthed er således ikke en blank tavle, uden nogle antagelser eller forventninger om de fænomener, som vi kommer i kontakt med. Var den det, ville vi ikke være i stand til at forstå noget som helst. Det betyder imidlertid ikke, at vi skal lade os begrænse og styre af denne forforståelse, men nærmere, at vi skal gøre os

bevidste om egne forforståelser med henblik på at gøre os modtagelige overfor det, vi ikke forventer (Andersen & Koch, 2015). Ligesom Heidegger, mener Gadamer ikke, at det er muligt at sætte sig fri fra sine forudindtagelser, men at de i stedet kan bruges som en impuls mod det, han kalder *horisontsammensmeltningen* (Gadamer, 2006). Dette begreb beskriver den proces, hvor der sker overlap mellem ens egen og den andens historiske og kulturelle forståelsesramme. En sammensmeltning der, ifølge Gadamer, danner grundlag for forståelse af et andet menneske, og som skabes gennem sproget – gennem samtalen. Gadamer trækker således fortolkeren med ind i den *hermeneutiske cirkel*, som betegner relationen mellem en konkret deludlægning af en bestemt situation og den forståelseshelhed, som en bestemt udlægning af situationen befinder sig indenfor (Nielsen & Tanggaard, 2018). En endeløs vekselvirkning mellem del og helhed, som fortolkeren, ifølge hermeneutikken, må engagere sig i for at forstå et fænomen (Andersen & Koch, 2015).

Dette speciales videnskabsteoretiske position

Dette speciales videnskabsteoretiske position er først og fremmest fænomenologisk, da ambitionen med projektet er at undersøge forældres konkrete, levede oplevelse af at skulle vælge skole til deres barn. Jeg er interesseret i at forstå de overvejelser, denne beslutning indebærer, og at udforske de faktorer, der spiller en rolle for forældrenes valg. En traditionel deskriptiv fænomenologisk tilgang, som udviklet af Husserl, virker dermed begrænsende for besvarelse af det overordnede forskningsspørgsmål og forståelsen af fænomenet. Jeg lader mig derfor også inspirere af Heideggers hermeneutiske version af fænomenologien, hvor især den kulturelle og historiske situerethed, samt anerkendelsen af interviewerens egen livsverden og forforståelser, fremstår meningsgivende. Frem for at forsøge at undsige mig mine egne forforståelser og eget udgangspunkt, er det nærmere hensigten at ekspliciter disse, med henblik på at gøre mig modtagelig overfor nye erkendelser. Som Andersen & Koch (2015) beskriver, indebærer dette ikke en eftergiveness til sine forforståelsers vold, hvor disse bliver begrænsende og styrende for forståelsen af fænomenet. Det indebærer i stedet en åbenhed overfor selve sagen, og en parathed til at revurdere de antagelser, som mine forforståelser bygger på.

Metode

I forlængelse af ovenstående afsnit om det videnskabsteoretiske udgangspunkt, vil jeg i det følgende gennemgå specialets metode. Først vil jeg redegøre for hvad, der karakteriserer den kvalitative metodiske tilgang, som jeg undersøger forældres skolevalg med, hvorefter jeg vil beskrive det semistrukturerede livsverdensinterview, der har dannet rammerne for specialets empiriindsamling. Derefter vil jeg gennemgå relevante opmærksomhedspunkter i forbindelse med afholdelse af online interview, den efterfølgende transskription af interviewene samt hvilke etiske overvejelser, jeg har gjort mig undervejs i undersøgelsen.

Kvalitet i det kvalitative studie

I tråd med det fænomenologisk-hermeneutiske perspektiv, anvendes der i dette speciale en kvalitativ metodisk tilgang. I modsætningen til kvantitative metoder, hvor man er interesseret i at kvantificere sin undersøgelsesgenstand, er man indenfor kvalitative metoder optaget af fænomenets *kvaliteter*, som man kan undersøge gennem beskrivelse og fortolkning af menneskelige oplevelser og fænomener. Kvalitativ forskning kan derfor betegnes som en ideografisk tilgang, hvor der søges en forståelse af det unikke, individuelle og særegne ved personer og fænomener. En kvalitativ tilgang fremstår derfor oplagt til dette projekt, eftersom formålet netop er at beskrive og forstå forældres skolevalg.

Ud fra distinktionen mellem kvalitativ og kvantitativ forskning følger en metodologisk konsekvens, der taler ind i en historisk og stadig igangværende diskussion om kvaliteten af de to tilgange (Karpatschof, 2015). I søgen efter kausale forhold, forsøger man som kvantitativ forsker at eliminere egen subjektive påvirkning på resultaterne, med henblik på at opnå 'objektivitet' i forskningen. Indenfor kvalitativ forskning forsøger man modsat at inddrage, belyse og ikke mindst problematisere forskerens subjektivitet, da man anerkender, at udforskning af sociale og menneskelige forhold uundgåeligt vil være påvirket af fortolkerens egen livsverden. Dette betyder imidlertid ikke, at man er blind for det potentielle problem, som inddragelse af forskeren kan skabe. Det betyder snarere, at med inddragelsen følger et ansvar om at belyse og ekspliciterer forskerens subjektivitet i tilblivelsen af undersøgelsens resultater (Karpatschof, 2015), hvilket jeg vil gøre undervejs i specialet og diskutere i diskussionsafsnittet om undersøgelsens metode.

Inddragelsen af forskerens subjektivitet problematiserer en direkte overførsel af kvantitative kvalitetskriterier, som *reliabilitet*, *validitet* og *generaliserbarhed* til kvalitativ

forskning, fordi de implicerer et forskningsideal om objektivitet og et forskningsformål om kausalitetsafdækning. Thagaard (2004) fremhæver, at en overtagelse af disse termer er en underkendelse af den kvalitative forskning, og fremlægger i stedet sit bud på kvalitetskriterier, der respekterer den kvalitative forsknings særegenhed. Hun foreslår således, at man i en kvalitativ kontekst erstatter ordene med *troværdighed*, *bekræftbarhed* og *overførbarhed*. Troværdigheden, som erstatning for reliabilitet, kan, ifølge Thagaard (2004), øges gennem forskerens transparens i forbindelse med, hvordan dataene er opstået. Dette indebærer blandt andet en klar skelnen mellem information, som er fremskaffet under dataindsamlingen og egne tolkninger af informationen. Bekræftbarheden svarer til validitet og omhandler vurderingen af de tolkninger, som undersøgelsen fører til, samt at forskeren forholder sig kritisk til grundlaget for egne analyser og tolkninger. Bekræftbarheden kan blandt andet styrkes ved kritisk forholde sig til egen positionering i forhold til det studerede miljø, og gennem sammenligning af undersøgelsens resultater med andre lignende forskningsprojekter. Overførbarheden vedrører hvorvidt den forståelse, der udvikles indenfor rammen af én undersøgelse, også kan være relevant i andre situationer og kan således sammenlignes med den *analytiske generalisering*, som Kvale og Brinkmann (2014) omtaler. Forskeren skal her argumentere for, hvorfor de tolkninger der knytter sig til en undersøgelse foretaget i én kontekst også har relevans i andre sammenhænge.

I forlængelse af ovenstående betragtninger, er det ikke dette projekts ambition at fremsætte generelle teorier og årsagssammenhænge om alle forældre, der vælger en fri grundskole til deres barn. Det er derimod projektets hensigt at bidrage til en større forståelse af hvilke betingelser og forhold, der tages med i overvejelserne, når forældre skal vælge mellem forskellige skoler og skoletyper. Det er projektets formål at bidrage med supplerende viden til den eksisterende forskning i skolevalg, og at gøre dette efter de ovennævnte kvalitative forskningskriterier. Dette indebærer således en transparens i henhold til min rolle som forsker og ikke mindst en kritisk forholde sig til de analyser og tolkninger, som vil udforme sig undervejs. Dette vil jeg vende tilbage til i specialets metodiske diskussion, hvor jeg vil reflektere over undersøgelsens forskningsmæssige kvalitet. I det følgende afsnit vil jeg beskrive specialets specifikke kvalitative metode, nemlig det semistrukturerede livsverdensinterview.

Det semistrukturerede livsverdensinterview

Som nævnt er kvalitative metoder en fællesbetegnelse for forskellige forskningsmetoder. Til dette projekt anvendes interviewmetoden – nærmere bestemt et *semistruktureret*

livsverdensinterview. Med denne interviewform søger man beskrivelser af informanternes levede verden, med henblik på at analysere og fortolke de beskrevne fænomener (Tanggaard & Brinkmann, 2015). Metoden er således inspireret af en fænomenologisk og hermeneutisk tradition, hvorfor den er fundet oplagt til dette speciale, der har samme videnskabsteoretiske udgangspunkt.

Det semistrukturerede interview nærmer sig en hverdagssamtale, men har dog et professionelt og forskningsmæssigt formål om at undersøge et bestemt fænomen, hvorfor det ikke har karakter af en fuldstændig åben samtale. Metoden udføres derimod i overensstemmelse med en interviewguide, der kan indeholde temaer og forslag til spørgsmål (Kvale & Brinkmann, 2014). Dette gør interviewet *semistruktureret*, hvilket tillader en vis fleksibilitet i udførelsen af interviewet, hvormed interviewpersonens livsverden får mulighed for at styre interviewet indenfor rammerne af undersøgelsens overordnede forskningsformål. Det er forskerens opgave at lede interviewpersonen frem til de temaer, der er relevante for forskningen, men ikke til specifikke meninger om temaerne. Dette samspil betoner interviewets interpersonelle vilkår, hvor den viden der opstår, konstrueres i interaktionen mellem interviewer og interviewperson. Viden er derfor, i denne kontekst, ikke noget der *indsamles*, som når man samler på antikviteter, men er snarere et produkt af en intersubjektiv virksomhed (Kvale & Brinkmann, 2014). Dette betyder ikke, at man som forsker aktivt skal påvirke informantens udtalelser i den ene eller anden retning, da det netop er informantens *egen* oplevelse og beskrivelse af fænomenet, der undersøges. Det betyder blot, at betydningen af begge parter i en social interaktion anerkendes og tages alvorligt, frem for et forsøg på at negligere denne kendsgerning.

Anerkendelsen af forholdet mellem interviewer og interviewperson omfatter også en forholden sig til den særlige relation, en sådan situation indebærer. En forskningsdialog er nemlig ikke en fuldstændig åben og fri dialog mellem ligestillede partnere (Kvale & Brinkmann, 2014). Den indebærer en asymmetrisk magtrelation, eftersom man, som forsker, definerer interviewsituationen, ved at bestemme interviewemnet, ved at stille spørgsmålene og ved at afgøre hvilke spørgsmål, der skal følges op på. Interviewet kan dermed udvikle sig til en envejsdialog, da det er forskerens opgave at stille spørgsmålene, mens det er informantens opgave at besvare dem. Asymmetrien kommer ligeledes til udtryk, ved at forskeren har monopol på fortolkningen, og dermed er udstyret med det privilegium, det er at fortolke og rapportere, hvad den interviewede mente (Kvale & Brinkmann, 2014). For at sikre forskningens kvalitet, og ikke mindst etiske hensyn til informanterne, er det derfor min opgave, som

interviewer i denne undersøgelse, at være bevidst om disse forhold, så informanterne går fra interviewene med en positiv oplevelse.

Interviewguide

Som nævnt ovenfor udføres interviewet i et semistruktureret livsverdensinterview ud fra en *interviewguide*. Guiden til dette projekt er opdelt med tematiske forskningsspørgsmål i venstre kolonne og med forslag til selve interviewspørgsmål i højre kolonne (se Bilag 1). Udgangspunktet for interviewene, og dermed også interviewguiden, er undersøgelsens overordnede problemformulering: *Hvordan kan forældres valg af en fri grundskole forstås i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen?*

Interviewene indledes med en briefing, hvor jeg beskriver undersøgelsens formål, anmoder om informeret samtykke og fortæller informanterne om fortrolighed og anonymisering (Kvale & Brinkmann, 2014). Derefter følger de forskellige temaer, interviewguiden er bygget op omkring, som er inspireret af den eksisterende forskning om skolevalg (Andersen et al., 2019). Temaerne i guiden omfatter således: 1) informantens familiestruktur og egen skolegang, 2) karakteristika ved barnets skole, 3) overvejelser forud for skolevalget, 4) vigtige faktorer for skolevalget, 5) holdning til folkeskolen og 6) deres version af 'den gode skole'.

Som inspiration til strukturen af interviewguiden, har jeg anvendt Galletta (2013), som opdeler interviewet i tre faser, hvoraf den første indeholder åbne og indledende spørgsmål. Interviewene indledes eksempelvis i dette speciale med at forældrene spørges ind til deres egen oplevelse af at gå i skole. Dette spørgsmål er på den ene side jordnært og åbent, hvilket dels giver rum til at etablere en afslappende relation mellem interviewer og informant, og giver informanten frihed til selv at afgøre, hvad der skal fremhæves. Spørgsmålet er på den anden side også tilpas konkret, til at spore dem ind på emnet for projektet, så fokus i samtalen forbliver på besvarelse af undersøgelsens forskningsspørgsmål. I den midterste fase af interviewet kan man, ifølge Galletta (2013), udforske emnet og det overordnede forskningsspørgsmål mere dybdegående med interviewpersonen. Dette har jeg gjort gennem tema 3-5, hvor overvejelser inden, under og efter skolevalget udforskes samt forældrenes generelle holdning til og oplevelse af folkeskolen. Denne fase indeholder flere typer af opfølgende spørgsmål, for at give forældrene mulighed for at elaborere på deres forståelser. Det kunne f.eks. være sonderende spørgsmål, som "kan du sige noget mere om det?" eller specificerende for at afklare utydeligheder (Kvale & Brinkmann, 2014). Den afsluttende fase af interviewet tillader, at man kan vende tilbage til interessante pointer fra tidligere (Galletta, 2013). Det forvaltede

jeg i dette speciale gennem det generelle spørgsmål om, hvad ”den gode skole indeholder”, hvilket muliggør uddybning og tilbagevenden til væsentlige overvejelser i forbindelse med deres skolevalg. Denne fase omfatter ligeledes interviewets afsluttende debriefing, hvor forældrene har fået mulighed for at følge op på eventuelle uafsluttede pointer eller betragtninger under interviewet.

Online interview

I lyset af Covid-19-pandemien vurderede jeg det mest ansvarligt at foretage interviewene online. Til dette anvendte jeg Zoom Meetings, som er en online mødeplatform, hvor man både kan høre og se hinanden under interviewet. Dette fungerer således, at jeg, som interviewer, opretter et virtuelt møde, som informanterne kan tilgå via et link sendt på mail. Dette er i overensstemmelse med gældende GDPR-regler, så længe mødet oprettes via en AAU-mailkonto.

Udførelse af online interview kan imidlertid kritiseres, da en af fordelene ved interview som metode netop er den personlige kontakt, der kan etableres gennem et fysisk møde, ligesom der heller ikke i samme omfang er adgang til nonverbal kommunikation (Flick, 2014). Denne del af kommunikationen er dog ikke den primære kilde til information i dette speciale, eftersom der anvendes et fænomenologisk-hermeneutisk interview. Her er der fokus på interviewpersonernes oplevelse, formidlet gennem deres verbale kommunikation frem for deres kropssprog og mimik. Jeg har derfor vurderet, at hensynet til at mindske smitterisikoen for informanterne og intervieweren, opvejede argumenterne for at afholde interviewene fysisk. Derudover er der også en række fordele ved at udføre interviews online. Det kan være mere trygt for interviewpersonen, det gør det nemmere at planlægge, da det er mindre tidskrævende, og det er mindre omstændigt, fordi det ikke involverer transport (Hanna & Mwale, 2017). Især de sidste to punkter har været aktuelle i forbindelse med deltagerne for dette projekt, eftersom alle har fuldtidsjobs, der kan gøre det vanskeligt at tage tid ud af kalenderen. Anvendelsen af online interview kan derfor ses som en fordel i dette tilfælde, da det kan have bidraget til, at forældrene har haft mulighed for at medvirke i undersøgelsen.

Transskription

Transskription er ikke nødvendigvis et ukompliceret element af en interviewundersøgelse, men nærmere en fortolkningsproces, hvor forskellene mellem det talte og skrevne sprog bevirker både principielle og praktiske overvejelser (Kvale & Brinkmann, 2014). Disse

omhandler blandt andet, hvor detaljeret man skal gengive det talte i forhold til pauser, gentagelser, tonefald og emotionelle udtryk.

Interviewene i dette speciale er transskriberet ordret, således at gentagelser af ord, ”øh’er” og ufærdige sætninger er medtaget, præcis som de siges. Dette har jeg gjort for at repræsentere interviewsamtalen så nøjagtigt som muligt, og på den måde mindske det fortolkningsmæssige i overgangen fra det talte til det skrevne. Ud fra et etisk hensyn til informanterne har jeg ligeledes vurderet, at dette var den mest loyale måde at gengive deres udtalelser på.

Som afslutning på hvert interview, har jeg tilbudt at sende interviewpersonerne både transskription og det færdige produkt, når projektet er skrevet. I forhold til undersøgelsens etik, har jeg i denne forbindelse informeret forældrene om de naturlige forskelle, der kan være mellem mundtlig og skriftlig sprogstil (Kvale & Brinkmann, 2014). En interviewundersøgelse omfatter ligeledes andre etiske overvejelser, hvilket jeg vil uddybe i det følgende.

Etik

Jeg forstår etik som indlejret i alle faser af en interviewundersøgelse, hvorfor de etiske refleksioner og overvejelser, i forbindelse med denne undersøgelse, startede allerede inden interviewenes udførsel og blev fortsat frem til udarbejdelsen af den endelige rapport. Efter som forskning indenfor psykologi er kompleks og mangeartet, er det vanskeligt at fremsætte rigide regler vedrørende etisk ageren (Brinkmann, 2015). En undersøgelses etik beror snarere på forskerens etiske bevidsthed og evne til at tænke kontekstuel, så det er den konkrete situation, der dikterer de etiske hensyn frem for abstrakte og universelle principper (Kvale & Brinkmann, 2014). Etiske overvejelser kan dog, for overskuelighedens skyld, opdeles i mikroetiske og makroetiske problematikker (Brinkmann, 2015). Førstnævnte handler om at tage ordentligt vare på de personer, som forskningen omfatter, hvilket i dette tilfælde er de forældre, som jeg har interviewet. Her har jeg blandt andet forsøgt at tage mikroetiske hensyn ved at forklare undersøgelsens formål inden interviewene, ved at indhente deltagernes informerede samtykke, og ved at anonymisere personhenførbare oplysninger i projektet. Som tidligere nævnt, kan en interviewrelation være karakteriseret af et asymmetrisk magtforhold mellem interviewer og interviewperson. For at tage etiske hensyn til undersøgelsens informanter, har det derfor været min hensigt, som forsker, at være bevidst om denne asymmetri og at være opmærksom på, at interviewpersonerne har haft en positiv oplevelse.

Makroetik omhandler den samfundsmæssige værdi af forskningsprojektet. I denne forbindelse har jeg overvejet hvordan, og for hvem, forskningen kan være fordelagtig, hvilken interesse den tjener og om motivet for undersøgelsen er etisk. Herunder bør man overveje, hvilke både positive og negative konsekvenser forskningen kan have for de involverede og for samfundet generelt (Brinkmann, 2015). Som nævnt tidligere er formålet med denne undersøgelse at bidrage til viden omkring skolevalg blandt forældre. Her er det min ambition, at undersøgelsen kan bidrage til at forstå det stigende fravalg af folkeskolen til fordel for private skoletilbud. Specialet har således samfundsmæssig relevans, fordi det omhandler den aktuelle tilstand og udvikling af folkeskolen, som mange vil beskrive som en essentiel demokratisk institution i Danmark.

Analysemetode

I tråd med den videnskabsteoretiske position, som dette projekt befinder sig indenfor, har jeg analyseret interviewene med udgangspunkt i hermeneutisk-fænomenologiske analysemetode. Dette skal ikke forstås som én bestemt metode, men snarere som en familie af metoder, inspireret af Husserl, Heidegger og Gadamer (Langdridge, 2007). Jeg har således haft fokus på at beskrive, analysere og fortolke interviewpersonernes oplevelse af fænomenet skolevalg, ud fra deres specifikke, kulturelle og historiske kontekst. Denne forståelse opnås med udgangspunkt i horisontsammensmeltningen mellem interviewer og interviewperson, og gennem en kontinuerlig bevægelse mellem hel- og delelementer i hvert interview, så vel som mellem hvert enkelt interview og interviewene som helhed.

Ifølge Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann (2015) findes der ingen guldstandard indenfor fænomenologisk forskning i praksis. Jeg deler deres perspektiv om, at de mest vellykkede og interessante fænomenologiske forskningsresultater opnås ved tilrettede metoder, som fastholder en åben undren og nysgerrighed. Det er dog ikke min intention at basere projektets analysetilgang på rent personlige vurderinger, hvorfor jeg lader mig inspirere af fænomenologen Max van Manens seks trin om hermeneutisk-fænomenologisk analyse.

1. At vende os mod et fænomen som interesserer os og binder os til verden.
2. At undersøge oplevelse som vi oplever det frem for som vi konceptualiserer det.
3. At reflektere over de essentielle temaer som karakteriserer fænomenet.
4. At beskrive fænomenet gennem kunsten af at skrive og genskrive.
5. At fastholde en stærk psykologisk orientering til fænomenet.

6. At balancere forskningens kontekst mellem del og helhed.

(Langdridge, 2007, p. 122, egen oversættelse).

Disse trin skal forstås som en inspiration og guidende heuristikker til praksis frem for specifikke regler for analyse. Ud fra ovenstående anbefalinger har jeg analyseret interviewene tematisk, og identificeret relevante temaer, der kan beskrive fænomenets både partikulære og universelle karakteristika. Van Manen fremhæver, at man tematisk skal forsøge at identificere, hvad der kan siges universelt om fænomenet ud fra specifikke personer og situationer (Langdridge, 2007). Som nævnt under afsnittet om det kvalitative studies kvalitet, er det imidlertid ikke dette speciales formål at opstille generelle teorier om forældres skolevalg. Det er derfor ikke hensigten at forsøge at efterleve van Manens betoning af universelle betragtninger udelukkende på baggrund af udtalelserne fra informanterne i denne undersøgelse. Det er derimod projektets ambition at beskrive, analysere og fortolke forældrenes oplevelse af skolevalget med henblik på at bidrage til den eksisterende forskning indenfor skolevalg. Dette har jeg gjort ud fra en tilstræbelse på analytisk generalisering, hvormed denne undersøgelses resultater kan siges at være relevante for lignende undersøgelser indenfor samme kontekst (Kvale & Brinkmann, 2014).

Tro mod metodens videnskabsteoretiske ophav er genereringen af temaer i interviewene mindre præskriptiv end andre fænomenologiske metoder. Ud fra større fleksibilitet ønsker man således at lade relevante elementer af fænomenet emergere ud fra dialogen mellem interviewer og informant – og den efterfølgende dialog mellem fortolker og tekst. Som et bidrag til identificeringen af relevante temaer, foreslår van Manen en række tilgange til læsning af de transskriberede interview, hvoraf den *holistiske* og den *selektive* fremstår anvendelige til dette speciale. I førstnævnte perspektiv tilgår man interviewene ved at spørge hvilke udsagn, der kan indfange den fundamentale mening og primære signifikans i interviewet som helhed. Den selektive tilgang er karakteriseret ved at læse og genlæse teksten, mens man spørger, hvilke udsagn og sekvenser af interviewet, som virker særligt afslørende for det fænomen eller den oplevelse, der beskrives (Langdridge, 2007). Gennem kombinationen af disse tilgange har jeg forsøgt at sikre det fænomenologiske aspekt af analysemetoden, ved at bevare fænomenet og interviewpersonens oplevelsesverden som det centrale, samt det hermeneutiske element, gennem en kontinuerlig bevægelse mellem interviewets dele og helhed.

Opsamling

I ovenstående metodeafsnit har jeg redegjort for specialets kvalitative forskningstilgang, som er inspireret af fænomenologisk- og hermeneutisk videnskabsteori. Denne tilgang kommer blandt andet til udtryk gennem valget af det semistrukturerede livsverdensinterview, som metode til dataindsamling, samt valget af en fænomenologisk og hermeneutisk analysemetode. Jeg har redegjort for opbygningen af interviewguide, retningslinjer for transskription og overvejelser i forbindelse med udførelse af online interview. Der er ligeledes redegjort for, hvordan inddragelse af forskerens subjektivitet er et vilkår og potentiel ressource for forskningen, ligesom mikro- og makroetiske overvejelser i forbindelse med undersøgelsen, er blevet beskrevet.

Specialets teoriapparat

I det følgende vil jeg udfolde specialets teoriapparat, der består af to ben. Det første ben omfatter udvalgt forskning om skolevalg både internationalt og nationalt, mens det andet ben består af uddannelsesforsker Gert Biestas kritiske betragtninger af aktuelle tendenser indenfor uddannelsessystemet. Valget af dette teoriapparat er truffet ud fra en vurdering af hvilke teoretiske perspektiver, der bedst kan bidrage til at besvare specialet problemformulering, om hvordan man kan forstå forældres valg af en fri grundskole i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen. For at kunne besvare dette, har jeg således fundet det relevant at inddrage eksisterende forskning om skolevalget, fordi denne viden kan informere indeværende undersøgelses forsøgsdesign samt anvendes til analysere og diskutere specialets empiri. Biestas betragtninger om uddannelsesestendenser er ligeledes relevante, fordi de kan anvendes til at belyse skolevalget ud fra et psykologisk, samfundsmæssigt og uddannelsespolitisk perspektiv.

Udvalgt forskning om skolevalg

I det følgende vil jeg præsentere relevant forskning indenfor skolevalg både internationalt og nationalt. Denne gennemgang skal ikke forstås som et systematisk litteraturreview, men som et generelt overblik over aktuelle tendenser indenfor forskningen, der kan fungere som grundlag for perspektivering og diskussion af specialets empiriske fund.

International forskning

Skolevalgstendenser skal ses i lyset af lokale, strukturelle og politiske kontekster. Derfor vil der antageligt være forhold, der gør sig gældende i andre lande, hvor der kan være andre skolevalgspolitikker end i Danmark (Rohde et al., 2019). Det kan dog være relevant at orientere sig i international forskning, for at belyse om der er nogle generelle tendenser i forbindelse med skolevalg, der kan informere et forskningsområde, som har været relativt underbelyst i Danmark. I det følgende vil jeg derfor fremhæve en række internationale studier, der har undersøgt forældres skolevalg. Derefter vil jeg mere uddybende beskrive få, aktuelle danske undersøgelser og rapporter om skolevalg, samt hvordan disse har inspireret og informeret indeværende undersøgelse.

Flere studier peger på, at skolevalgsprocessen er langt mere kompleks end politikere og forskere ofte antager, da den er sammensat af forskellige kontekstuelle og individuelle faktorer (Cucchiara & Horvat, 2014; Bagley et al., 2001). Således peger Bosetti og Pyryt (2007) blandt andet på, at vestlige skolevalgspolitikker de seneste årtier har taget udgangspunkt i *Rational choice*-teorien. Her opfattes forældre som såkaldte rationelle aktører, der træffer deres beslutning på baggrund af en cost-benefit-analyse, hvor sandsynligheder for succes kalkuleres og opvejes uafhængigt af kontekst. Bosetti og Pyryt (2007) argumenterer for, at en sådan antagelse ikke stemmer overens med virkeligheden, eftersom forældres skolevalg i langt højere grad hviler på mere komplekse forhold. At betragte valget udelukkende som en afvejning af plusser og minusser ved skoler, er således en simplificering af processen, da det underminerer betydningen af menneskelig agens, friheden og evnen til at træffe selvstændige beslutninger samt sociale og kulturelle forhold, der influerer forældrenes valg (Bosetti & Pyryt, 2007).

Antagelsen om forældre som uafhængige, rationelle aktører læner sig op ad et af de bærende argumenter for politikker om frit skolevalg, nemlig at når forældre har muligheden for at vælge frit, vil det skabe en konkurrence mellem skoler, som vil resultere i generel forbedring af kvaliteten. Skolerne vil således være tvunget til at opnå et højt fagligt og trivselsmæssigt niveau, for at kunne konkurrere med om eleverne (Potterton, 2019). Kritikere anfægter dog, at denne 'markedslogik' positionerer forældre som forbrugere og skolen som en handelsvare, hvilket potentielt kan skabe vindere og tabere i uddannelsessystemet, eftersom sådanne politikker tenderer til at favorisere bedre bemidlede familier (Bunar, 2010; Talley, 2014; Lundahl, Arreman, Holm, & Lundström, 2013). Schneider og Buckley (2002) og Malmberg, Andersson og Bergsten (2013) fremhæver blandt andet, at forældre fra

middelklassen er mere tilbøjelige til at udnytte det frie skolevalg, fordi de har ressourcerne til at søge information om relevante skoler og på baggrund heraf, er i stand til at træffe en velovervejede beslutning. Man kan derfor argumentere for, at politikker om frit skolevalg er baseret på en form for 'middelklasselogik', der antager at alle forældre, uafhængigt af sociale og økonomiske forhold, gennemgår den samme grundige udvælgelsesproces ud fra ligeligt tilgængelige ressourcer. Disse omfatter både materielle ressourcer, som økonomi, transportmuligheder og tid til besøg på skolen, men også immaterielle ressourcer, som indflydelse fra ens sociale netværk. Således argumenterer Bell (2009) for, at forældres sociale klasse og omgangskreds spiller en væsentlig rolle for hvilke skoler, de tager med i overvejelserne. Disse skoler kalder hun samlet for et *choice-set*, hvilket udgør den pulje af skoler, som forældrene reelt overvejer. Denne pulje kan indeholde mange forskellige skoler og forskellige skoletyper, ligesom den også blot kan indeholde én skole, f.eks. distriktsskolen. At forældre konstruerer en bestemt pulje af skoler, illustrerer hvordan skolevalg ofte er kendetegnet af en *bounded rationality* (Bell, 2009). Alle forældres skolevalg er begrænset på den eller anden måde. En begrænsning som, ifølge Bell (2009), i høj grad determineres af socioøkonomiske forskelle mellem forældre, hvorfor forældres skolevalg kan anskues som en mekanisme, der potentielt bidrager til at øge social ulighed. Hvis mere bemidlede forældre har større mulighed for og større tilbøjelighed til at vælge bestemte skoler, er der således en risiko for, at der opstår social polarisering indenfor uddannelsesområdet. Indikationer på en sådan tendens ses allerede både nationalt og internationalt, hvor forældre med lange videregående uddannelser og høje indkomster, er mere tilbøjelige til at vælge frie grundskoler, mens forældre med ingen eller kort uddannelse og lavtlønnede jobs er mere tilbøjelige til at vælge folkeskoler (Bosetti & Pyryt, 2007; Ghosh & Dey, 2020; Pihl, 2019).

Som tidligere nævnt skal forældres skolevalg ses i sammenhæng med den politiske kontekst, som danner rammerne for valget. Det kan derfor være vanskeligt at sammenligne, hvilke grunde forældre angiver for deres skolevalg på tværs af landegrænser. Dette kommer blandt andet til udtryk i Rohde og kollegaers systematiske review, hvor de har sammenlignet litteraturen om skolevalg i studier fra 14 forskellige lande (Rohde, et al. 2019). Her finder de, at den eneste faktor der går igen i mere end 50 % af studierne er skolens akademiske kvalitet, hvilket indikerer, at skolevalgsprocessen er kontekstuel og svær at generalisere på tværs af strukturelle og politiske skel. På trods af skolevalgets komplekse karakter, viser deres analyse dog nogle brede tendenser, der ses på tværs af forskellige lande. Således fremhæver forskerne seks faktorer, udover det akademiske niveau, der optræder i mere end 30 % af studierne: 1) afstand til skolen, 2) pris, 3) skolens ry, 4) lærernes kvalitet, 5) disciplin og 6) klassestørrelse

(Rohde et al., 2019). I tillæg til disse nævnes der i andre undersøgelser, at fremelskelse af kritisk tænkning og gode arbejdsvaner er faktorer, som kan have betydning for valget (Bosetti & Pyryt, 2007). Elevsammensætningen fremhæves også som en betydende faktor (Schneider & Buckley, 2002; Malmberg et al., 2013), ligesom det også kan spille en rolle, om der er et match mellem forældrenes og skolens personlige og politiske værdier (Cucchiara & Horvat, 2014). Derudover peger flere studier på, at der også lader til at være en socioøkonomisk komponent i forbindelse med hvilke faktorer, forældre opfatter som vigtige for valget (Rohde, et al. 2019; Denessen, Driessen & Slegers, 2005). Der tegner sig således et generelt billede af, at lavt lønnede familier er tilbøjelige til at vægte logistiske faktorer, som skolens lokation, transport og sikkerhed, mens højt lønnede er tilbøjelige til at prioritere testresultater, faglighed og skolens atmosfære. Rohde og kollegaers sammenligning på tværs af forskellige lande indikerer ligeledes, at forældre i velstillede lande generelt vægter elementer relateret til skolens kvalitet højt, mens forældre fra mindre velstående lande i højere grad vægter logistiske faktorer (Rohde, et al. 2019).

Ovenstående gennemgang af en række internationale studier indikerer, at skolevalgsprocessen for forældre ikke kan koges ned til en simpel afvejning af fordele og ulemper ved en given skole. Valget af karakteriseret af en kompleksitet, der indebærer mange forskellige både logistiske og kvalitative faktorer, ligesom det også afhænger af socioøkonomiske forhold og konkrete, lokale politikker på uddannelsesområdet. Jeg vil derfor nu vende mig mod forskning i en dansk sammenhæng, da indeværende undersøgelse er foretaget i Danmark. Her fremhæves nogle af de tendenser, der er blevet undersøgt og som har inspireret dette speciale.

Dansk forskning

Som tidligere nævnt er Danmark et af de OECD-lande, hvor flest forældre vælger at sende deres børn på et privat skoletilbud. I lighed med udenlandsk forskning, lader tendensen til primært at være af drevet af forældre med lange videregående uddannelser og højt lønnede jobs (Pihl & Pedersen, 2020). Således viser en spørgeskemaundersøgelse fra Epinion i 2017 med 5.547 forældre, at 24 % af forældrene med lange videregående uddannelser har valgt en fri grundskole, mens dette kun gælder for hhv. 16 % af forældrene med gymnasial- eller erhvervsfaglig uddannelse og 7 % af forældrene med folkeskole som højeste uddannelsesniveau. En tendens der også gør sig gældende med hensyn til indkomst, eftersom 26 % af forældrene, som har en husstandsindkomst på 1.000.000 kr. eller derover, har valgt frie grundskoler, mens dette gælder 10 % af dem med en indkomst på under 100.000 kr. (Epinion,

2017). På baggrund heraf kan man argumentere for, at der er en lineær sammenhæng mellem forældres socioøkonomiske status og valg af skoletype. En rapport udarbejdet af Nationalt Center for Skoleforskning i 2019, indikerer imidlertid, at man skal være påpasselig med at konkludere et sådan kausalt forhold (Andersen et al., 2019). Her fremhæves blandt andet, at konklusionen er nået på baggrund af deskriptive analyser af den bivariate korrelation mellem socioøkonomisk status og skolevalg. Herved tager man ikke højde for multiple faktorer, hvorfor de, i deres undersøgelse, har analyseret sammenhængen statistisk og forsøgt at kontrollere for andre variable. De har anvendt et mixed-method studie, med en kvantitativ del bestående af datamaterialet i føromtalte spørgeskemaundersøgelse fra Epinion, og en kvalitativ del med 20 forældreinterviews. Ifølge deres analyse er der en social stratifikation i forbindelse med skolevalg, men den er kompleks. Således viser deres rapport, at forældre med lange videregående uddannelser og høje indkomster har signifikant større tilbøjelighed til at vælge en fri grundskole, men samtidig at der ikke er nogen forskel i valg af skoletype mellem forældre med lav socioøkonomisk status og den brede middelklasse. Dermed konkluderer de, at forældres ressourcer, og især deres uddannelse, ikke er så afgørende for at forstå valg af fri grundskole. Ydermere finder de, at forældrene overordnet ønsker det samme for deres børn uafhængigt af socioøkonomisk status. Således ønsker forældrene generelt ”glade og robuste børn” med et grundlæggende fagligt fundament, hvilket de mener, at de kan få både på folkeskoler og frie grundskoler (Andersen et al., 2019).

Der hvor forældrenes socioøkonomiske status har betydning er derimod i forhold til forældrenes skolevalgsstrategier. I lighed med flere af de ovennævnte internationale studier, er forældre med videregående uddannelser markant mere aktive med hensyn til overvejelser og informationssøgning inden skolevalget, ligesom de også involverer sig mere i deres børns skole end forældre med kortere uddannelser. Dette kommer til udtryk ved, at forældre med lange videregående uddannelser anvender markant flere ressourcer, eller informationskanaler, som en del af skolevalgsprocessen, sammenlignet med forældre med kort eller ingen uddannelse (Andersen et al., 2019). På den måde kan man sige, at denne undersøgelse tilføjer vigtige nuancer til forståelsen af socioøkonomiske faktoreres betydning for skolevalg. I en dansk kontekst kan man ikke bare sætte lighedstegn mellem lang uddannelse og valg af fri grundskole, da dette valg er resultatet af forskellige andre faktorer. Den strategi og de ressourcer som forældrene trækker på, afhænger derimod af deres uddannelse, hvilket understøtter den tidligere omtalte kritik af skolevalget, som en politik, der baserer sig på en middelklasselogik (Malmberg et al., 2013). Denne kompleksitet i relationen mellem socioøkonomisk baggrund og valg af skoletype er interessant i forbindelse med dette speciale, fordi det bidrager til at

forstå de kontekstuelle rammer, der kan have betydning for skolevalget. Selvom dette ikke er et kvantitativt studie, hvor jeg søger at kortlægge strukturelle samfundsforhold, er disse forhold vigtige at være bevidste om, da de påvirker de rammer den enkelte træffer sit valg af skole ud fra.

I rapporten fra Nationalt Center for Skoleforskning har de opdelt forældrene i fire typer, som kan være brugbare til at forstå, hvilke faktorer forældre lægger vægt på, når de skal vælge skole: *De lokale*, *de ambitiøse*, *de pragmatiske* og *de fællesskabsorienterede* (Andersen et al., 2019). *De lokale*, der kun udgør 4 % af undersøgelsen, lægger relativt mest vægt på, at skolen er gratis, at de har kort afstand dertil, og at barnets kammerater går på skolen. *De ambitiøse* udgør 12 % og prioriterer, at der er ressourcestærke forældre på skolen, at skolen har en lav andel af to-sprogede elever samt elevernes karakterer. Sammenlignet med de andre forældretyper lægger de omvendt relativt mindst vægt på, at skolen er en folkeskole, at skolen har et stærkt socialt fokus samt forældreinvolvering og -indflydelse. *De pragmatiske* lægger relativt mest vægt på høj trivsel, små klasser, fagligt fokus, og at skolen har et godt ry blandt venner og familie, mens de lægger relativt mindst vægt på, at skolen er gratis, og at der er en lav andel af tosprogede. Denne gruppe er den største og udgør 42 % af forældrene i undersøgelsen. *De fællesskabsorienterede*, som udgør 41 %, lægger relativt mest vægt på forældreinvolvering og -indflydelse, stærkt socialt fokus, at skolen er mangfoldig, og at der er et godt skole-hjem-samarbejde. De tillægger derimod ikke karakterer, at der er ressourcestærke forældre, eller at skolen er en folkeskole, særlig stor betydning.

Disse forældretyper er ikke relateret til forældrenes uddannelsesbaggrunde, hvilket stemmer overens med forskernes konklusion om, at forældre grundlæggende ønsker det samme for deres børns skolegang uafhængigt af uddannelse og indkomst. De fire typer af forældre differentierer derimod i hvilken skoletype, de foretrækker. De lokale har mindst sandsynlighed for at vælge fri grundskole, mens de ambitiøse og fællesskabsorienterede er mest tilbøjelige til at vælge en fri grundskole til deres barn (Andersen, et al. 2019). På trods af, at forældrene i deres undersøgelse grundlæggende ønsker det samme for deres børns skolegang – at de får et godt fagligt fundament og bliver glade og robuste mennesker – lader forældrene altså til at have forskellige vurderinger af, hvad skolen skal indeholde, for at dette ønske kan blive opfyldt.

Man kan argumentere for, at denne inddeling simplificerer forældrenes begrundelser for skolevalg, hvorved nuancerne i deres skolevalgsproces udviskes. Omvendt kan man sige, at en sådan kategorisering kan fungere som et teoretisk greb til at forstå forældrenes rationaller i et større perspektiv og, på baggrund af rapporten, muligvis kan virke som mere

anvendelig distinktion end forskellene i socioøkonomisk status. Som tidligere nævnt er brede kategoriseringer ikke formålet med dette speciale, men ikke desto mindre er det brede, nationale perspektiv, som den omtalte rapport bidrager med, vigtigt for at kunne forstå det unikke tilfælde, som jeg ønsker at undersøge.

Et andet interessant fund fra den kvalitative del af deres undersøgelse er, at der blandt flere forældre på frie grundskoler er en generel, nærmest ideologisk opbakning til folkeskolen på trods af, at de selv har valgt noget andet. Dette beskrives som et dilemma mellem gerne at ville støtte et offentligt skoletilbud på den ene side, mens der på den anden side er et ønske om at optimere ens barns skolegang, hvilket også ses i flere internationale studier (Malmberg et al., 2013; Potterton, 2019, Cucchiara & Horvat, 2014). Et dilemma hvor forældrene giver udtryk for et ønske om fællesskab og mangfoldighed, så længe det ikke bliver på bekostning af deres barns personlige og faglige udvikling (Andersen et al., 2019). Dette åbner op for en interessant diskussion, som de kun kort berører i rapporten, om hvorvidt skolevalget også kan betragtes som et fravalg af noget frem for et tilvalg af noget andet. Således fremstår valget af fri grundskole, for flere af forældrene i den kvalitative del af deres undersøgelse, som et fravalg af folkeskolen frem for et tilvalg af et privat skoletilbud. Her kan man snakke om, at disse forældre nærmere bliver skubbet væk fra folkeskolen end trukket mod private skoler (Andersen, et al. 2019). Dette kan der være forskellige årsager til, men lader primært til at være et produkt af en generel bekymring for folkeskolens tilstand. Her fremhæves det især, hvordan konsekvenserne af folkeskolereformen og inklusionsindsatsen, har givet en opfattelse af et mindre gunstigt læringsmiljø og en bekymring angående store skoler, store klasser og manglende trivsel. Denne vinkel, hvor skolevalget ansues som et fravalg er, ifølge Rohde og kollegaer (2019), et underbelyst emne i den internationale litteratur på området. Det kunne derfor være interessant at undersøge, og måske særligt i en dansk kontekst, eftersom folkeskolens turbulente periode det seneste årti, giver en mulighed for at undersøge effekten af politiske og strukturelle faktorer for tilslutningen og opbakningen til et offentligt skoletilbud.

Gert Biesta

Det andet ben i specialets teoriapparat er uddannelsesforsker Gert Biestas betragtninger om aktuelle, internationale tendenser indenfor uddannelse. Biesta anlægger et kritisk perspektiv på historiske og aktuelle tendenser indenfor uddannelse, hvilket jeg har fundet

relevant til analyse og diskussion af specialets empiri. Valget af dette teoriapparat vil jeg vende tilbage til i den metodiske diskussion.

Diskussionen om den gode uddannelse

Gert Biesta er en hollandsk uddannelsesforsker og professor. Han har de seneste to årtier været en fremtrædende kritiker af udviklingen indenfor uddannelse, som han mener, har taget en problematisk drejning mod målstyring og effektivisering (Biesta, 2011). Han hævder, at spørgsmålet om hvad der udgør god uddannelse næsten synes at være forsvundet fra diskussioner og forskning om uddannelse, og i stedet blevet erstattet af diskurser om uddannelsens kvalitet. I iveren efter at besvare, hvordan man kan gøre skoler og uddannelsesinstitutioner så effektive som muligt, har man, ifølge Biesta, glemt at stille spørgsmålet om, *hvad* de skal være effektive til (Biesta, 2015). Man har glemt at stille spørgsmålet om, hvad formålet med uddannelse er, og hvad der er uddannelsesmæssigt ønskværdigt. Biesta mener således ikke, at det er tilstrækkeligt kun at forholde sig til deskriptive spørgsmål om uddannelse, men at vi er nødt til at have en diskussion, der indeholder en normativ drøftelse om, hvad der udgør god uddannelse. Som han selv udtrykker det: ”Hvis vi ikke forholder os eksplicit til spørgsmålet om god uddannelse – er der er en reel risiko for, at data, statistikker og sammenlignelige oversigtstabeller vil gøre det for os” (Biesta, 2011, p. 38).

Denne stigende interesse i målingen af uddannelse ses blandt andet ved brugen af forskellige komparative værktøjer, som f.eks. PISA, der anvendes til at sammenligne forskellige landes nationale uddannelsessystemer (Biesta, 2015). Disse værktøjer bidrager, ifølge Biesta, til et generelt konkurrencepræget tankesæt indenfor uddannelsestænkning- og forskning, hvor målet bliver at vinde den globale skoleeffektivitetskonkurrence mellem nationer. Han mener imidlertid, at dette tankesæt er problematisk, fordi det lader til at fordre en præstationskultur, hvor midler bliver mål i sig selv. En kultur hvor man forveksler indikatorer på kvalitet med kvaliteten selv. Dette er, hvad han refererer til, når han snakker om det problematiske i fokuset på effektivitet indenfor uddannelse. Effektivitet kan anskues som en indikator på kvaliteten af uddannelse, men udgør ikke kvaliteten i sig selv. Den udgøres derimod af en kompleksitet af faktorer, som blandt andet politisk dannelse og kulturel socialisering, der er vanskeligere at måle (Biesta, 2009). Men med fokuset på måling reducerer man netop kvaliteten til, hvad der er målbart, hvormed vi, som Biesta udtrykker det, risikerer at værdsætte det, vi med lethed kan måle frem for at måle det vi faktisk værdsætter (Biesta, 2011). Dermed bliver effektivitet et mål i sig selv, hvilket for det første er problematisk, fordi uddannelsesmæssige

processer, der ikke kan kategoriseres som effektive, i nogle tilfælde kan være mere ønskværdige, da de giver elever mulighed til at udforske egne måder at tænke og være på. For det andet, fordi dette, i mange tilfælde, har resulteret i, at man har sprunget over spørgsmålet om til *hvad* og for *hvem* uddannelsen skal være effektiv (Biesta, 2011).

Biesta afholder sig fra at give sin egen anbefaling af hvad uddannelsens formål bør være, eller hvad der udgør den 'gode uddannelse'. I hans optik vil det blot begrænse den demokratiske samtale, der fortløbende bør være om uddannelsens formål – både i henhold til offentlige og private uddannelsesinstitutioner. Han skitserer i stedet de parametre, som han mener, bør danne rammen for disse diskussioner, hvor han tager udgangspunkt i de faktiske funktioner, som uddannelsessystemer udfører. Ifølge Biesta udfører uddannelse generelt tre funktioner, der på samme tid er forskellige og forbundne: *kvalifikations-, socialisations- og subjektifikationsfunktionen* (Biesta, 2015).

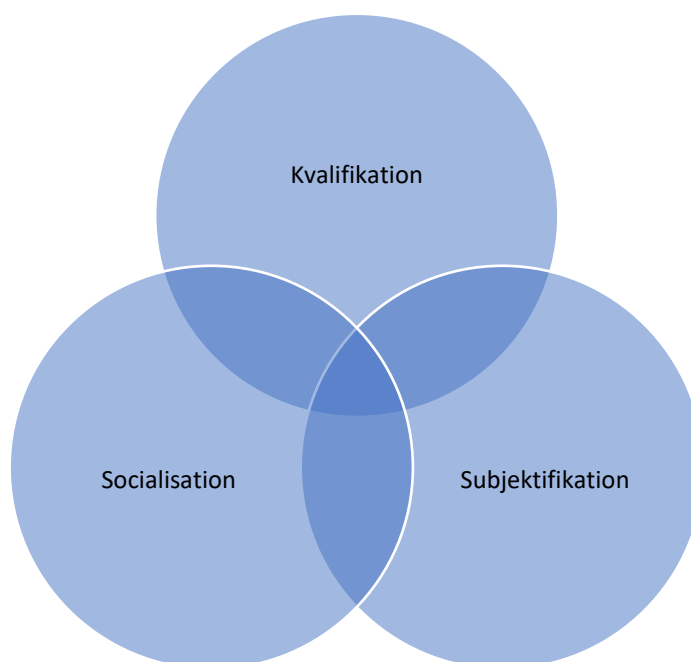
Uddannelsens funktioner

Kvalifikationsfunktionen er den organiserede undervisnings centrale funktion. Den dækker over de processer, hvor uddannelsessystemet forsyner elever med den viden, færdigheder og forståelse, der gør dem i stand til at *gøre noget*. Denne kvalificering omfatter både det helt specifikke, som at blive udstyret med de konkrete færdigheder, der skal til for at bestride en vinkelsliber, men også mere generelle færdigheder gennem introduktion til moderne kultur eller demokratisk dannelse (Biesta, 2011). Kvalifikationsfunktionen udgør et vigtigt rationale for at have et statsfinansieret uddannelsessystem, fordi denne funktion blandt andet har til formål at forberede fremtidens borgere til arbejdsmarkedet og dermed sikre økonomisk udvikling og vækst. Funktionen er dog ikke begrænset til denne opgave, da den også har til formål at forsyne elever og studerende med viden, der f.eks. er vigtig i relation til politisk og kulturel kompetence, således at de kan varetage et fuldt medborgerskab (Biesta, 2015). Dette viser forbundetheden i Biestas tre centrale funktioner, eftersom varetagelse af medborgerskab repræsenterer et skæringspunkt mellem kvalifikationsfunktionen og socialisationsfunktionen. Sidstnævnte vedrører nemlig "de mange måder, hvormed vi gennem uddannelse bliver en del af bestemte sociale, kulturelle og politiske 'ordener'" (Biesta, 2011, p. 31). Denne funktion kan både komme til udtryk ved, at uddannelsesinstitutioner aktivt efterstræber socialisation, f.eks. i forhold til videregivelse af bestemte kulturelle eller religiøse traditioner, eller med hensyn til erhvervsmæssig socialisation. Men den har også en mere underliggende effekt, eftersom uddannelse altid vil have en socialiserende effekt, hvor uddannelsesinstitutioner

indfører individer i eksisterende måder at være og gøre ting på. Uddannelsens socialiserende dimension spiller dermed en vigtig rolle i reproduktion af kultur og traditioner, hvilket både omfatter videreførelse af ønskværdige og ikke ønskværdige elementer (Biesta, 2015). Uddannelse bør, ifølge Biesta, imidlertid også rumme det modsatte af socialisation, nemlig det han kalder subjektifikation. Denne funktion handler ikke om indførelse i eksisterende 'ordener', som Biesta udtrykker det. Den peger derimod på uafhængighed af disse ordener og på måder at være på, så man ikke kun bliver endnu et eksempel på den samfundsmæssige orden, men bliver et subjekt i sig selv. Ifølge Biesta (2011) er der mange der mener, at uddannelse kun indeholder kvalifikations- og socialisationsdimensionerne. Dette er han imidlertid uenig i og fremhæver, at uddannelse bør bidrage til 'subjektifikationsprocesser', der gør det muligt for elever og studerende at blive mere autonome og uafhængige i tænkning og handling.

Ifølge Biesta bør en diskussion om, hvad der konstituerer god uddannelse altid indebære en forholde sig til disse tre funktioner. Spørgsmålet om god uddannelse er et sammensat spørgsmål, hvilket kræver et sammensat svar, hvorfor det ikke er nok kun at forholde sig til én eller to af funktionerne (Biesta, 2015). For at have en kvalificeret diskussion, bør man således anerkende uddannelsens forskellige funktioner og uddannelsens potentielle formål, hvilket disse tre funktioner kan bidrage til. Dette betyder ikke, at de skal ses som adskilte funktioner – snarere det modsatte. Funktionerne påvirker hinanden, således at uddannelse der f.eks. beskæftiger sig primært med kvalifikation af en specifik kompetence, oftest også indebærer en deltagelse i en socialiseringsproces, og en refleksion over egen rolle og autonomi. Forholdet mellem funktionerne kan derfor bedst beskrives som et Venn-diagram (se Figur 2), hvor det ofte er i skæringspunkterne mellem de tre områder, at de vigtige og mest interessante spørgsmål udspringer fra (Biesta, 2015).

Figur 2: De tre uddannelsesfunktioner

Biesta bruger uddannelse til medborgerskab, som eksempel på sammenspillet mellem de tre funktioner (Biesta, 2011). Her fremhæver han, at der er en tendens i litteraturen til, at man vender sig mod kvalifikationsdimensionen, med fokus på færdigheder og viden. Her betoner man således erhvervelse af politisk kompetence, enten som viden om borgeres rettigheder og pligter, eller som kritisk tænkning. I henhold til medborgerskab, forbindes kvalifikationsfunktionen til socialisationsdimensionen, ved at uddannelsessystemet, ifølge Biesta, gøres til 'producent' af bestemte subjektiviteter og individualiteter. I forlængelse heraf stiller han spørgsmålet om, hvorvidt uddannelse til medborgerskab også bør bidrage til en 'politisk subjektifikation', der ikke kun handler om, at man bliver indført i de 'ordener', som socialisationsfunktionen gør. En subjektifikation, som tager politisk handlen alvorligt, ved at muliggøre udvikling af egne, uafhængige holdninger og refleksioner i relation til det samfund, som man er en del af (Biesta, 2011).

"Accountability" og demokratisk indflydelse

Betragtningen om en politisk subjektifikation bringer mig tilbage til den diskussion, som Biesta advokerer for, at vi har om uddannelse, nemlig om hvad der udgør den gode uddannelse, og hvad den bør indeholde. Hvis vi har et ønske om at uddanne vores borgere til medborgerskab, bør de også inddrages i diskussionen. Dette gælder alle relevante aktører indenfor uddannelsesverdenen, såsom undervisere, forældre, studerende og samfundet som

helhed. Denne inddragelse er imidlertid, ifølge Biesta (2004), blevet begrænset af det føromtalt fokus på effektivitet og målbarhed, der har fortrængt spørgsmålet om uddannelsens formål. Biesta mener dermed, at effektiviseringsregimet ikke kun er skadeligt for uddannelse i det hele taget, men også skadelig for den demokratiske kontrol over uddannelsesområdet. I denne forbindelse peger han på det, han kalder *accountability-diskursen* som en diskurs, der ligeledes har bidraget til begrænsningen af den demokratiske uddannelsessamtale. *Accountability* har konnotationer til ansvarlighed, men ifølge Biesta, er man indenfor uddannelsesverdenen gået fra en generel forståelse af *accountability*-udtrykket, som indebar gensidig, demokratisk ansvarsbevidsthed, til en ledelsesmæssig og finansiell forståelse, der kommer af ”pligten til at aflægge regnskaber (eng. accounts), der kan underkastes revision”. Dermed har man negligeret den del af begrebet, som har med reel ansvarlighed at gøre, og reduceret det til dét at *stå* til ansvar overfor nogen. Denne udvikling har, ifølge Biesta (2004), besværliggjort et demokratisk og politisk forhold mellem borgere og stat, og erstattet det med et komplet økonomisk forhold, hvor staten bliver gjort til leverandør af offentlige serviceydelser, mens borgerne positioneres som forbrugere af disse ydelser. Denne udvikling er, i Biestas optik, blandt andet forårsaget af ideologiske transformationer, såsom fremvæksten af neoliberalisme og neokonservatisme, der har bidraget til, at uddannelsesinstitutioner, gennem evidensbaserede tilgange, er blevet pålagt at stå til ansvar for *alle* deres processer (Biesta, 2011).

For Biesta er sproget afgørende for fremvæksten af dette økonomiske forhold mellem stat, uddannelsesinstitutioner og borgere. Her fremhæver han ordet *valgfrihed*, som et centralt begreb i *accountability*-diskursen, fordi det frembringer associationer til forbrugeres adfærd på et marked (Biesta, 2011). Denne konstellation stiller han sig kritisk overfor, eftersom den går imod demokratiske processer, der indebærer offentlige drøftelser og diskussioner om det fælles gode. Han anerkender, at tankerne om forældres valgfrihed med hensyn til deres børns skole, har et reelt demokratisk potentiale (Epstein, 1993, ifølge Biesta, 2011). Han anerkender samtidig, at denne valgfrihed ikke i sig selv kan kaldes demokratisk, hvis den ikke er en del af en større demokratisk samtale om uddannelsens form og formål i samfundet. Hvis valgfriheden står alene, mener han, ligesom forskerne bag flere af de studier, der blev henvist til tidligere, at valgfriheden blot leder til reproduktion af eksisterende uligheder (Potterton, 2019; Bell, 2009). Ifølge Biesta producerer denne markedskonstellation et kompliceret *accountability*-forhold mellem stat, skoler og forældre, som i sidste ende fratager forældrene deres demokratiske stemme. Konstellationen fordrer således det, han kalder et *indirekte accountability-forhold* mellem skoler og forældre, fordi staten i sidste ende kan stilles til ansvar for kvaliteten af skolen, som en offentlig serviceydelse, skatteyderne betaler for (Biesta, 2011).

Der er dermed kun et direkte accountability-forhold mellem skole og stat, hvor forældrene som forbrugere, kan stemme om kvaliteten af de serviceydelser som staten leverer, men ikke har nogen reel indflydelse. På den måde ”parkeres” forældrene så at sige, udenfor accountability-kredsløbet uden nogen demokratisk indflydelse på den generelle retning, eller det generelle indhold af de offentlige skoletilbud (Biesta, 2011). Samtidig begrænser kravet om dokumentering og målstyring i folkeskolen underviseres og uddannelseslederens mulighed for at foretage vurderinger af, hvad der er uddannelsesmæssigt ønskværdigt i den specifikke undervisningssituation. I stedet for at disse vurderinger træffes i den konkrete uddannelsesmæssige kontekst af de fagligheder, der har kompetencerne til det, bliver de besluttet på politisk niveau og af standardiserede krav og retningslinjer (Biesta, 2015). På den måde negligerer denne ’accountability-kultur’ ikke bare forældres demokratiske indflydelse, men begrænser også uddannelsesinstitutioner i at levere det bedst mulige produkt til forbrugerne. Her anvender jeg bevidst ord som ’forbrugere’ og ’produkt’ for at tydeliggøre de effekter, som markedskonstellationen kan have. Ifølge Biesta har accountability-kulturen nemlig ikke blot transformeret forholdet mellem stat, uddannelse og forældre, men har også skabt bestemte slags identiteter og subjektiviteter for de aktører, der indgår i konstellationen, hvilket dette sprogbrug spiller en central rolle i. Således kan man sige, at undervisere og uddannelsesledere subjektiveres som en slags sælgere, der skal kunne stå til regnskab for uddannelsesmæssige processer og valg, som de ikke selv har truffet, mens forældre og elever positioneres som forbrugere uden nogen form for indflydelse på formen eller indholdet af den ydelse, de bliver tilbudt (Biesta, 2011).

Opsamling

Som nævnt er kombinationen af aktuell forskning om forældres skolevalg og Biestas betragtninger om uddannelse, valgt som specialets teoriapparat, fordi denne kombination både tillader en specifik og generel belysning af skolevalget. Den danner således grundlag for en emnebaseret belysning af skolevalget gennem den udvalgte forskning, mens Biestas betragtninger muliggør en psykologisk og samfundsrelevant diskussion af forældres overvejelser i forbindelse med skolevalget. I denne forbindelse er særligt Biestas tre uddannelsesfunktioner relevante, da de sætter fokus på uddannelsens formål og indhold, mens hans kritik af accountability-ordets indtog i uddannelse kan bruges til at anlægge et kritisk perspektiv på aktuelle tendenser indenfor uddannelsessystemet. Hans betoning af behovet for en demokratisering af uddannelsessamtalen, som indebærer alle relevante aktører indenfor

uddannelsessystemet, er ligeledes relevant i forhold til indeværende undersøgelse. En demokratisering som jeg, med dette speciale, har forsøgt at bidrage til, ved at interviewe fem forældre om deres overvejelser i forbindelse med valget af deres barns skole. Disse forældre vil jeg introducere i det følgende afsnit, hvilket leder op til specialets tematiske analyse.

Analyse

I den følgende analyse vil jeg først præsentere undersøgelsens informanter. Derefter følger den tematiske analyse, der, som beskrevet i metodeafsnittet, tager udgangspunkt i hermeneutisk-fænomenologisk videnskabsteori.

Præsentation af informanter

Jeg har interviewet fem forældre fra fire forskellige private skoletilbud. Skolerne er lokaliseret i den samme store danske by, hvor alle forældrene også bor. Jeg har bevidst forsøgt at rekruttere informanter fra forskellige skoler, for at belyse de forskellige nuancer, der er forbundet med skolevalg, både relateret til det generelle valg af noget andet end folkeskolen og i henhold til den specifikke skole, som forældrene har valgt. I den følgende præsentation af undersøgelsens deltagere, vil jeg derfor også beskrive de specifikke karakteristika, som informanterne fremhæver angående den skole, de har valgt, samt hvorvidt deres egen skolegang har haft betydning for skolevalget. Som nævnt i metodeafsnittet er både skoler, informanternes navne og andre personhenførbare oplysninger anonymiseret.

Marie fra Blomsterskolen

Marie er 35 år gammel og gymnasielærer, hvor hun underviser i dansk og psykologi. Hun bor sammen med sin kæreste, Lennard, som er 37 år gammel og i gang med at læse en kandidat i fysioterapi. Sammen har de børnene, Storm på 2 år og Lasse, som er 6 år og går i 0. klasse på Blomsterskolen. Marie har selv gået i folkeskole i den by, hun kommer fra og havde en meget positiv oplevelse. Det var en lidt mindre by og derfor også en mindre skole med færre elever i hver klasse. Dette oplevede Marie som meget positivt, hvorfor hendes egen oplevelse med at gå i en lille klasse, har haft betydning for familiens valg af en fri grundskole, hvor der som regel er mindre klasser end på folkeskoler.

Marie beskriver Blomsterskolen som en "lille skole i en stor by". Der er en landsby-stemning på skolen, fordi der kun er ét spor pr. årgang og 20 elever i hver klasse, hvilket gør,

at man som forælder hurtigt, får fornemmelsen af, at "alle kender alle". Hun refererer blandt andet til, at skolelederen nævner alle børn ved navn, og at de har styr på hvilke forældre, der hører til hvilke børn, hvilket giver en god stemning (Marie, l. 52-71, Bilag 2).

Katrine fra Blomsterskolen

Katrine er 53 år gammel og er cand.mag. i sprog og internationale studier. Hun bor sammen sin mand, Jonas, der er 54 år gammel og ingeniør. De har sammen to børn, Klara på 11 år og Søren på 7 år, som går i hhv. 4. og 0. klasse på Blomsterskolen. Katrine har selv gået i folkeskole, hvor hun har haft en positiv oplevelse, men tilskriver det ikke skoletypen, da hun mener, at det havde været ligegyldigt om det var en folkeskole eller en fri grundskole. Hun mener derfor ikke, at der er nogen forbindelse mellem familiens valg af privatskole til deres børn og hendes egen oplevelse med at gå i skole.

Ligesom Marie, beskriver Katrine Blomsterskolen som "meget tryk, lille, fin skole" (Katrine, l. 51, Bilag 3). Hun fremhæver ligeledes skolens størrelse som et element, der bidrager til en tryghed og familiærhed for børnene. I modsætningen til Marie, som også har valgt Blomsterskolen, betoner Katrine også skolens faglighed, og siger blandt andet, at det er en skole, som er "kendt for at have et meget højt fagligt niveau", hvilket, sammen med børnenes trivsel, har vejet tungt for hende (Katrine, l. 82).

Mia fra Stjerneskolens

Mia er 36 år gammel, er uddannet social- og sundhedsassistent og arbejder nu i mødrehjælpens rådgivning. Hun bor sammen med sin mand, Mark, som er elektriker og sammen har de David på 6 år, der går på Stjerneskolens. Mia har selv gået på folkeskole, som hun beskriver som en positiv tid. Hun fremhæver, at hun skiftede til en anden folkeskole i 7. klasse, hvilket hun fik opbakning til af sine forældre og var rigtig glad for. Mia mener ikke, at hendes egen skoleoplevelse har gjort udfaldet for familiens valg af en fri grundskole, men pointerer at hendes positive oplevelse med folkeskolen har gjort, at de i hvert fald ikke har været afvisende overfor den folkeskole, som deres søn var skrevet op til.

Når Mia spørges ind til Stjerneskolens karakteristika, fremhæver hun, at de har en helt særlig måde at se børnene på – "som hele mennesker" (Mia, l. 83, Bilag 4). Skolen har, ifølge Mia, nogle helt andre ressourcer end i folkeskolen, til at udvikle børnene som hele mennesker, hvilket de har lagt meget vægt på i forhold til deres valg.

Line fra Haraldskolen

Line er 37 år gammel, har læst statskundskab og arbejder på sygehuset med klargøring af det nye universitetshospital. Hun bor sammen med sin mand, Bo, som er 43 og gammel og advokat. Sammen har de tre børn, Kasper på 10 år, Jens på knap 7 år og Pia på 3 år, som alle går på eller er skrevet op til Haraldskolen.

Line har, som den eneste af de interviewede forældre, selv gået på privatskole. Der havde hun en positiv oplevelse og fremhæver især dét, at det var en lille skole med kun 150 elever, og at der var små klasser sammenlignet med en folkeskole. Hun mener derfor, at hendes egen skolegang har haft betydning for valget af en fri grundskole til deres børn. Line beskriver Haraldskolen som en stor privatskole, som går meget op i at være en boglig skole (Line, l. 77, Bilag 5). Hun fortæller, at det er en skole, som fremhæver klassiske værdier, som høflighed, ordentlighed og respekt. Derudover er det en skole med både en international linje og en dansk linje, hvilket har spillet en rolle for Line, da det giver flere kulturer og sprogindflydelser.

Kristoffer fra Vestervangsskolen

Kristoffer er 43 år gammel, uddannet datalog og arbejder som konsulent. Han bor sammen med sin kone, Anna, der er uddannet lærer og arbejder som viceskoleleder. Sammen har de to børn, der går i hhv. 4. og 6. klasse på Vestervangsskolen. Kristoffer har selv gået i en almindelig folkeskole i en mindre landsby og havde generelt en positiv oplevelse. Han vil ikke sammenkæde egen skolegang med valget af privatskole til deres børn, da de bor i en større by med flere skolemuligheder. Han vil derfor ikke sige, at hans egen skolegang har haft betydning for valget af deres børns skole.

Kristoffer beskriver Vestervangsskolen som en skole med et ”vældig godt om-dømme” (Kristoffer, l. 40, Bilag 6). Han fortæller, at det hedder sig, at de børn der kommer derfra ved nogenlunde hvordan man skal opføre sig og behandler andre med respekt. Han fremhæver også, at der er et ekstra fokus på fagligheden på en sådan skole (privatskole), men derudover beskriver han ikke nogen særlige karakteristika ved skolen.

Tematisk analyse

Disposition for den tematiske analyse

I de kommende afsnit vil jeg præsentere de temaer, som den hermeneutisk-fænomenologiske analyse af interviewene har resulteret i. Som beskrevet i specialets metodeafsnit, er et vigtigt element af denne metode at bevæge sig kontinuerligt mellem helhed og delelementer. Dette har jeg gjort ved at tage udgangspunkt i konkrete udsagn fra informanterne, og sat dem i relation til generelle holdninger og temaer på tværs af interviewene. Ydermere har jeg, i tråd med den hermeneutisk-fænomenologiske videnskabsteori, bestræbt mig på at relatere forældrenes udsagn og oplevelser til den samfundsmæssige og kulturelle kontekst, da denne har stor betydning for forståelsen af forældrenes oplevelser af skolevalget.

Analysen er opdelt i tre hovedtemaer med tilhørende undertemaer. Denne opdeling har taget udgangspunkt i den proces og de overvejelser, som forældrene er gået igennem i forbindelse med skolevalget. Det første tema omhandler de strategier, som forældrene har anvendt for at finde frem til den skole, der bedst imødekommer de ønsker, de har for deres barns uddannelse. Dette afsnit indebærer således forældrenes overvejelser inden skolevalget, såsom hvordan de har hørt om skolen og hvilke informationskanaler, de har anvendt for at undersøge mulige skoler. Andet tema omfatter de faktorer, som forældrene har lagt vægt på i forbindelse med deres skolevalg, og dermed de faktorer, som de mener, er essentielle for, at deres børn får en god uddannelse. Disse faktorer kan overordnet inddeles i tre kategorier: 1) faglighed, 2) personlig og social udvikling, og 3) ressourcer og rammer for læring. Det tredje og sidste hovedtema omfatter forældrenes generelle opfattelse af folkeskolen, og hvorvidt den har haft betydning for deres valg af fri grundskole til deres børn. I denne forbindelse belyses forældrenes syn på folkeskolens udvikling og nuværende tilstand, samt deres opfattelse af den aktuelle tendens i forhold til, at flere og flere danskere vælger private skoletilbud til deres børn. I den tematiske analyse har jeg bevidst bestræbt mig på at lade informanterne komme til orde og forsøgt at repræsentere deres udsagn, uden at lade min egen vurdering eller en bestemt teoretisk position overskygge deres oplevelse af skolevalget. Jeg er bevidst om, at min subjektivitet som forsker har påvirket repræsentationen af forældrenes oplevelse, fordi de temaer som fremkommer i analysen delvist, er et produkt af min subjektive læsning. Denne påvirkning anses, i lyset af projektets hermeneutisk-inspireret position, imidlertid for uundgåelig, hvorfor det ikke har været min ambition at *slette* min egen forforståelse, men at være bevidst om den og derigennem forsøge at begrænse dens indflydelse. Det er informanternes

egen oplevelse, som jeg er nysgerrig efter og interesseret i at forstå, hvorfor den kommende tematiske fremstilling udgør specialets analysesektion og danner udgangspunkt for den efterfølgende diskussion af interviewene. Her vil jeg diskutere interviewene i lyset af udvalgt skolevalgsforskning, og i forhold til Gert Biestas betragtninger angående aktuelle tendenser indenfor uddannelse.

Tema 1: Informationssøgning og overvejelser inden skolevalget

For at få en nuanceret forståelse af skolevalget som fænomen, er det vigtigt at analysere hele valgprocessen, fra de indledende overvejelser til de refleksioner, der resulterer i det endelige valg. Det er således interessant at belyse de strategier, som forældrene anvender for at kunne træffe deres beslutning. I det første tema, vil jeg derfor sætte fokus på forældrenes refleksioner inden skolevalget, herunder hvornår overvejelserne begyndte, hvor mange skoler de overvejede, hvordan de undersøgte mulige skoler samt hvordan de hørte om den skole, som de endte med at vælge.

Hvornår begynder forældrene deres overvejelser? Fælles for forældrene er, at de alle har overvejet skolevalget flere år før deres barn starter i skole. Der er imidlertid stor forskel på, hvor tidligt overvejelserne begynder. Marie og Line havde f.eks. snakken med deres partnere allerede inden deres første barn blev født, mens Kristoffer og Mia overvejede det omkring 3-4-årsalderen. Denne forskel afspejler blandt andet graden af kendskab til praktiske forhold i forbindelse med skolevalg, såsom ventetider på frie grundskoler. Således fortæller Katrine en smule overrasket, at de var sent ude og derfor ikke regnede med at få en plads: "folk, de melder dem jo til direkte når de kommer ud fra fødegangen" (Katrine, l. 107-109). Line var på den anden side anderledes bevidst omkring ansøgningsprocessen og fandt tidligt ud af, at det drejede sig om at være hurtig, hvis man skulle sikre sig en plads, hvorfor de har skrevet alle deres børn op fra fødslen (Line, l. 101-103). Dette krav om at være tidligt ude, italesættes også af Mia, der sammenligner det med et kapløb, hvor man skal passe på, at man ikke bliver hægtet af: "Og så vidste vi jo også godt, at hvis det var noget, vi ønskede at have et tilvalg til, så skal vi sådan begynde at komme ud af starthullerne" (Mia, 99-101).

Forskellen i hvor tidligt forældrene overvejer skolevalget afspejler også en mere generel overvejelse i forhold til skoletype. Således fortæller både Line og Marie, at deres tidlige overvejelser ikke vedrørte en specifik fri grundskole, men at det havde mere med deres generelle holdning til folkeskolen og dens udvikling at gøre. Marie siger f.eks. således:

Jeg synes, at det som jeg har hørt siden folkeskolereformen, er ikke noget jeg har haft lyst til at sende mit eget barn ud i. Den her heldagsskole, og altså lange dage, og ikke have muligheden for at have fri tidligt, når man er lille barn, og også det her med klas-seloft på hvor mange, man putter i klasserne. Så det er egentlig noget jeg har tænkt, nærmest før jeg fik børn, at jeg synes simpelthen, at folkeskolen udviklede sig, altså uheldigt (Marie, l. 78-85).

En lignende skepsis kommer også til udtryk hos Line, der flere gange i interviewet nævner, at hun ikke rigtig har "fidus" til folkeskolen, hvilket hun også tilskriver negative konsekvenser af folkeskolereformen:

Altså på det tidspunkt hvor vi valgte skole, der var der rigtig meget om skolereformen, tror jeg. Det var i hvert fald lige deromkring. Og alle de der nye krav til, at de skulle have heldagsskolen, og hvad der ellers var for nogle modebegreber på det tidspunkt, det havde vi ikke fidus til overhovedet (Line, l. 235-239).

Både Marie og Lines indledende overvejelser angående skolevalg, lader altså til at være kraftigt påvirket af de politiske ændringer, der fandt sted på skoleområdet, på det tidspunkt hvor deres overvejelser begyndte. Således peger de begge på, at skolereformen fra 2014, har været med til at give dem en generel skepsis overfor folkeskolen. Omvendt lader skoletypen ikke til at have samme betydning for de forældre, som har overvejet valget senere i deres barns liv. Kristoffer fortæller f.eks., at han var "fuldstændig komfortabel" (Kristoffer, l. 84) med, at hans søn skulle i folkeskole, hvis han ikke havde fået en plads, ligesom Katrine heller ikke lader til at basere sit valg på skoletypen. Hun fortæller blandt andet, at hun ikke differentierer mellem privat og offentligt regi: "Jeg går jo ikke ind og differentierer på den måde, og siger privatskole kontra offentlig eller folkeskole. Altså det handler mere om for mig om, hvad er det for en atmosfære der hersker på skolen" (Katrine, l. 458-461). På den måde indikerer interviewene, at der er stor variation mellem hvornår forældrene begynder at overveje skolevalget, men samtidig også at tidspunktet for overvejelsernes begyndelse lader til at afhænge af forældrenes generelle opfattelse af skoletype. Således viser interviewene, at en generel bekymring eller skepsis omkring folkeskolens udvikling kan hænge sammen med, at skolevalgsprocessen påbegyndes tidligere. Dette kommer til udtryk ved, at både Line og Marie starter deres overvejelser før Mia, Kristoffer og Katrine, der alle lader til at være relativt mere positivt stemte overfor folkeskolen som valgmulighed.

Puljen af skoler. I modsætningen til tidspunktet for begyndelsen af skolevalgsprocessen, hvor der var stor forskel mellem forældrene, lader der ikke til at være samme variation mellem informanternes *choice-sets* – altså den pulje af skoler, som de reelt overvejer (Bosetti & Pyryt, 2007). Alle forældrene i undersøgelsen virker til relativt hurtigt at have reduceret antallet af skoler til valget mellem distriktskolen – den folkeskole deres barn automatisk er skrevet op til – og den frie grundskole, som de er endt med at vælge. Marie fortæller f.eks., at det ”aldrig har været en overvejelse, at han [hendes søn] skulle andre steder hen” (Marie, l. 115-116), ligesom Line heller ikke overvejede andre skoler efter det indledende informationsmøde (Line, l. 125-127). Denne udvælgelse af mulige skoler hænger for flere af forældrene sammen med afstanden til skolen. På trods af, at alle familier bor i en stor dansk by, hvor der er mange forskellige både offentlige og private skoletilbud indenfor kort afstand, har afstanden og kontakten til nærmiljøet haft stor betydning for hvilke skoler, forældrene reelt overvejer.

Konstruktionen af forældrenes *choice-sets* afhænger derfor til dels af, hvorvidt skolens lokation gør det muligt for forældrene at få familiens hverdag til at hænge sammen. Således bor alle forældre indenfor én kilometers afstand til skolen, på nær Line, der har 3,5 km til skolen. I denne forbindelse fremhæver alle forældre, at det er vigtigt, at skolen ikke er længere væk, end hvad der på sigt kan blive cykelafstand, så de ikke skal hente og bringe hver dag (Marie, l. 180-183; Line, l. 204). Overvejelser i forbindelse med afstanden til skolen handler dog ikke kun om, hvorvidt familien kan få det til at hænge sammen logistisk. Afstanden har også stor betydning for kontakten og relationen til nærområdet, der er en vigtig faktor for flere forældre. Mia beskriver f.eks. vigtigheden af at være tilgængelig i nærmiljøet i forbindelse med kammerater og venner: ”Og for os var det også vigtigt ift. til relationen til hans klassekammerater. Legeaftaler og sådan noget. Det der med at være tilgængelig i nærområdet, og at man ikke var, sådan skulle køres” (Mia, l. 30-33). Dette kommer ligeledes til udtryk i interviewet med Marie, der fortæller, at skolens brug af nærmiljøet har haft stor betydning for hendes skolevalg, fordi det giver børnene mulighed for at opleve ting, de ikke normalt gør derhjemme (Marie, l. 406-408). Afstanden til skolen fungerer således som et slags filter, forældrene bruger til at sortere i hvilke skoler, de overvejer. Men eftersom de alle bor i en by, hvor der er mange skolemuligheder tæt på, har afstanden ikke samme betydning for deres valg mellem skolerne i deres ’*choice-sets*’. Katrine fortæller f.eks., at afstanden ikke havde betydning for dem, eftersom distriktskolen lå lige så tæt på som deres valgte privatskole. På samme måde fortæller Line, at logistikken skulle hænge sammen, men at deres valgte skole, som ligger 3,5 km væk, ikke gør det ”voldsomt praktisk” (Line, l. 205). For

hende var det derfor en overvejelse, men ikke den tungest vejende faktor, ligesom det for de øvrige forældre også havde stor indledende betydning, men ikke var den faktor, der afgjorde det endelige valg.

Hvilke informationskanaler trækker forældrene på, når de skal træffe deres valg af skole? Udvælgelsen af den pulje af skoler, som forældrene overvejer, afhænger også i høj grad af hvilke forskellige informationer, der er tilgængelige for forældrene. Her snakker man i litteraturen om såkaldt *varm* og *kold* viden. Førstnævnte type af viden dækker over vurderinger, som er mere eller mindre baseret på erfaringer, der går fra mund til mund mellem kollegaer, venner og naboer, og kan dermed beskrives som en uformel form for viden. Den kolde viden er derimod den viden, der enten distribueres af skolerne, gennem fysiske flyers eller på deres hjemmeside, eller viden som offentliggøres i form af ranglister på officielle hjemmesider. Denne type viden kan derfor beskrives som en mere formaliseret og systematisk viden (Ball & Vincent, 1998).

Blandt forældrene i indeværende undersøgelse er der igen stor variation i anvendelsen af forskellige typer information. Kristoffer har f.eks. udelukkende anvendt varm viden, og refererer flere gange i løbet af interviewet til, at de valgte den pågældende skole, fordi en kollega anbefalede den og på baggrund af skolens ”gode omdømme” (Kristoffer, l. 40, 73). Til spørgsmålet om de anvendte andre informationskanaler i forbindelse med deres skolevalgsproces, svarer han ligeledes: ”Ork, nej overhovedet ikke” (Kristoffer, l. 69). Denne ’varme’ type af viden anvendes også af de øvrige forældre i undersøgelsen. Således fortæller forældrene, at de har stiftet bekendtskab med skolerne gennem alt fra mødregrupper, til kollegaer, til venner og til skolens generelle omdømme i deres nærområde. Den uformelle mund-til-mund viden har dermed spillet en stor rolle i alle informanternes skolesøgningsproces, hvilket indikerer, at venner og bekendtes vurderinger og anbefalinger er noget, som forældrene vægter højt, når de overvejer skoler. Det er dog oftest kombineret eller suppleret med mere systematiseret og formaliseret viden. Marie beskriver blandt andet, hvordan hun både har stiftet bekendtskab med skolen gennem hjemmeside og gennem besøg (Marie, l. 144-146). Mia fortæller ligeledes, at hun både har undersøgt skolens hjemmeside, og at hun er blevet ”eksponeret” for viden om den gennem en Facebook-ven, som arbejder på skolen.

Altså ja. Ét og undersøge hjemmesiden, og så har jeg en gammel bekendt, som faktisk er lærer der, som jeg er venner med over Facebook. Så nogle gange så deler hun

jo nogle opslag, som man er blevet, eller jeg er blevet sådan eksponeret over nogle ting over tid (Mia, l. 135-138).

Dette citat illustrerer, hvordan forældrene ofte kombinerer både kold og varm viden, når de skal søge information om skolerne. Det illustrerer ligeledes, hvordan den viden de får, bliver tilgængelig gennem flere forskellige 'informationskanaler', såsom mund-til-mund, skolens hjemmeside og sociale medier, hvilket understøtter den kompleksitet, som lader til at karakterisere skolevalgsprocessen.

Tema 2: Betydende faktorer for skolevalget

Det andet hovedtema i interviewene omhandler de faktorer, som forældrene har lagt vægt på i forbindelse med skolevalget. Disse afspejler således de elementer, som forældrene mener, er essentielle for, at deres børn får en god uddannelse. De faktorer som forældrene fremhæver kan overordnet inddeles i tre kategorier: 1) faglighed, 2) personlig og social udvikling, og 3) ressourcer og rammer for læring.

Faglighed. Der lader til at være bred enighed blandt forældrene om, at fagligheden er et essentielt element i 'den gode skole' og har derfor også haft betydning for deres skolevalg – om end i forskellig grad. Således er fagligheden det første, som både Line og Kristoffer fremhæver, når de bliver spurgt ind til hvilke faktorer, der har haft betydning for deres skolevalg (Line, l. 144-146; Kristoffer, l. 115). Faglighed indebærer dog ikke kun karaktergennemsnit, men fremstår for forældrene som et bredere begreb, der dækker over andre aspekter også. Kristoffer siger f.eks. således: "Det er jo ikke bare karakteren men det, at folk formår og tænke kritisk og kreativt og lige så meget, at de lærer at passe deres ting" (Kristoffer, l. 120-122). Faglighed som begreb betyder dermed mere for flere af forældrene end bare eksamensresultater, hvilket understøttes af, at ingen af forældrene har undersøgt skolens karaktergennemsnit i forbindelse med skolevalgsprocessen. Faglighed indebærer også elementer som kreativitet, kritisk tænkning og en mere almen kompetence til "passe sine ting", hvilket også kommer til udtryk i interviewet med Line, der forbinder faglighed med et godt fundament for det videre liv.

At det er nogen, der lærer det grundlæggende i livet og så får fundamentet for at kunne det man vil. Altså det er jo så der, at fagligheden kommer ind. At man har

nok faglighed, så gør det det også nemmere at komme videre til, hvad man end vil (Line, l. 583-587).

Line ser således faglighed som en grundlæggende forudsætning for, at hendes børn kan lykkes med det, de gerne vil. Man kan derfor sige, at fagligheden for Line er forbundet med et ønske om at optimere sine børns fremtidsmuligheder, hvilket hun vurderer, at der er større sandsynlighed for på en privatskole frem for på en folkeskole. Denne forbindelse mellem privatskoler og et højt fagligt niveau er dog ikke et generelt tema i interviewene. Således fremhæver Katrine, at den lokale folkeskole faktisk har et højere gennemsnit end den privatskole, som de har valgt (Katrine, l. 353-354), mens Kristoffer ligeledes giver udtryk for, at det ikke er skoletypen, der afgør niveauet: ”Jeg oplever ikke, at det gør en forskel om det er en folkeskole eller privatskole. Det er sgu meget skolen og skoleledelsen, der definerer, hvordan skolen bliver, som jeg ser det” (Kristoffer, l. 135-138). Størstedelen af forældrene foretager således ikke nogen markant distinktion mellem private skoler og folkeskoler angående det faglige niveau. Dét, at de har valgt en fri grundskole, giver dog flere af forældrene en form for vished eller forsikring om, at de ikke behøver at bekymre sig om fagligheden. Dette beskrives blandt andet af Mia, som fremhæver nogle af de forhold, der adskiller folkeskoler fra privatskoler:

Det [fagligheden] har ikke været det allervigtigste, for det tænker jeg faktisk ikke, at jeg er så bekymret for, for man kan ikke drive en privatskole, hvis man ikke kan levere nogle ordentlige resultater, fordi vi betaler jo. Det er jo et tilvalg. Så hvis skolen får nogle dårlige rygter om, at deres elever, de kommer ud og kan faktisk ikke det de skal, så kan den skole jo heller ikke køre rundt. Altså sådan helt lavpraktisk ikke også. Så det er jeg faktisk ikke i tvivl om, at de kan, at de kan noget (Mia, l. 201-209).

Mia er altså ikke bekymret for det faglige niveau, fordi privatskoler, i hendes optik, er nødt til at levere ”ordentlige resultater”, for at de kan opretholde et ry, der tillader dem at tiltrække elever og dermed køre rundt. Fagligheden anskues derfor mere eller mindre som en selvfølge, hvorfor det ikke beskrives som den vigtigste faktor. Marie fortæller ligeledes, at hun ikke er bekymret for det faglige niveau, og fremhæver eksplicit, at den gode skole skal kunne noget mere end bare forberede eleverne fagligt: ”Mulighed for at udfordre flere forskellige sider, så det ikke kun handler om, at man skal være god til at læse eller god til matematik” (Marie, l. 402-404). For hende er det vigtigere at eleverne lærer åbenhed og respekt

(Marie, l. 433), hvilket er en holdning der deles af flere andre forældre i interviewundersøgelsen. Jeg vil derfor nu bevæge mig mod den næste kategori af faktorer, som jeg har valgt at kalde 'personlig og social udvikling', da den omfatter de faktorer, som vedrører mere almenmenneskelige værdier og kompetencer.

Personlig og social udvikling. Der er et udbredt ønske blandt forældrene i undersøgelsen om, at skolen skal bidrage til at gøre deres børn til dannede unge mennesker. Dette beskrives som en almen dannelse, der blandt andet knytter sig til tilegnelsen af overordnede værdier, som respekt og ordentlighed. Dette nævnes således af både Line og Kristoffer, der gerne ser, at disse to værdier er en del af skolens samlede værdisæt (Line, l. 550; Kristoffer, l. 302-304). For Line hænger respekt og ordentlighed sammen med, at man kan blive et "livsdueligt menneske" hvilket, i hendes optik betyder, at man lærer det grundlæggende i livet, så man får fundamentet til at kunne det, man vil. Dette indebærer også, at skolen lærer eleverne ansvarsfølelse og fordrer en nysgerrighed der gør, at de gerne vil noget med deres liv (Line, l. 582-583). Line giver dermed udtryk for en forventning om, at skolen forbereder eleverne bedst muligt til det videre liv, hvilket indikerer et ønske om at optimere hendes børns fremtidsmuligheder. Ønsket om at skabe de bedste muligheder for deres børns fremtid, kommer også til udtryk hos flere af de andre forældre, men hvor Line forbinder det med faglighed, ligger fokuset for både Mia og Marie i højere grad på mere personlige værdier. Mia svarer eksempelvis således til spørgsmålet om, hvad den gode skole indeholder:

Selvfølger har jeg en forventning om, at han kommer ud og kan have lyst til at blive lige præcis det, han har lyst til at blive. Så på den måde er der selvfølgelig en faglighed. Men det allervigtigste er egentlig bare, at han kommer ud og kan mærke ham selv og troen på ham selv. Det tror jeg egentlig, er det som er rigtig vigtigt (Mia, l. 460-464).

Mia anerkender således, at fagligheden har en betydning, og at hun har en overordnet forventning om, at skolen giver hendes søn muligheden for at blive det, han gerne vil. Men som sidste del af citatet illustrerer, fremhæver hun i højere grad vigtigheden af en tro på sig selv og evnen til at mærke sig selv. Trods anerkendelsen af, at det er vigtigt, at hendes søn forberedes fagligt til fremtiden, lader der dog ikke til at være samme 'optimeringsrationale' hos Mia, som hos f.eks. Line og Kristoffer. For Mia lader det til at veje tungere, at skolen formår at fordre en mere personlig dannelse, der udstyrer hendes søn med selvværd og

selvbevidsthed. Dette er, for hende, tæt forbundet med den måde som skolen møder og tager imod eleverne på. Hun nævner blandt andet ”rummeligheden”, og skolens evne til at fokusere på det ”hele menneske”, som vigtige faktorer, for at hun valgte netop Stjerneskolen til sin søn (Mia, l. 186-188). Vigtigheden af den personlige udvikling kommer også til udtryk i interviewet med Marie. I lighed med Mia er denne udvikling, for Marie, ikke forbundet med et fokus på at optimere fremtidsmuligheder, men nærmere rettet mod personlige og sociale kompetencer. Således fremhæver hun vigtigheden af, at hendes søn lærer at forholde sig åbent og reflekteret, og at skolen fordrer en kulturel dannelse (Marie, l. 430-432). Den kulturelle dannelse lader, for Marie, til at være forbundet med en social diversitet blandt eleverne på skolen, hvilket var en af grundene til, at hun blev i tvivl om, hvorvidt privatskole var det rigtige for hendes søn (Marie, l. 33-42). Marie udtrykker i denne forbindelse en bekymring der bundet i, hvad der lader til at være en generel fordom blandt forældrene, nemlig at det kun er børn fra velstillede familier, der går på frie grundskoler. Der er dog stor forskel i hvorvidt forældrene mener, at denne fordom bliver bekræftet på deres skole, hvilket jeg vil komme nærmere ind på, under det tredje tema i analysen angående forældrenes oplevelse af forskellen mellem folkeskoler og private skoler. Inden dette tema vil jeg vende mig mod forældrenes fremhævelse af skolens ressourcer og børnenes trivsel, som betydende faktorer for deres skolevalg.

Trivsel og ressourcer. Børnenes trivsel er et generelt tema i interviewene. Forældrene har et grundlæggende ønske og en forventning om, at skolen skal være i stand til at skabe et sikkert og godt læringsmiljø. Dette hænger for flere af forældrene sammen med begrebet ”tryghed”, der blandt andet nævnes af Katrine, som eksplicit forbinder det med trivsel, da hun svarer på, hvad den gode skole indeholder:

Først og fremmest indeholder den tryghed. Det er nok min førsteprioritet, for hvis du ikke har tryghed, jamen så kan det være nok så højt fagligt niveau, men du ville ikke, så kan du ikke bruge det til noget. Så trygheden først og fremmest og af trygheden, der kommer jo også trivslen (Katrine, l. 667-672).

For Katrine er trygheden således en forudsætning for trivsel, ligesom det også er en forudsætning for fagligheden, da hun ikke mener, at man kan lære noget, hvis man ikke er tryk (Katrine, l. 665). Trygheden hænger også sammen med elevernes læring for Marie, som fremhæver vigtigheden af et godt og trygt læringsmiljø (Marie, l. 401). For Mia er trygheden

i højere grad forbundet med en personlig tryghed og vished om, at den skole hun har valgt, formår at passe godt på hendes barn. Trygheden kan således også beskrives som en grundlæggende tillid til, at skolen har rammerne og ressourcerne til at skabe et sted, hvor hendes søn kan trives (Mia, l. 88).

Netop skolens overskud og ressourcer nævner størstedelen af forældrene, som et væsentligt element for deres skolevalg, og som en af de bærende grunde til, at de har valgt en fri grundskole frem for folkeskolen. Den mest hyppigt nævnte ressourcemæssige faktor er klassestørrelse. Således nævner alle forældre, på nær Kristoffer, at frie grundskolers mulighed for at have færre elever i hver klasse, og især i indskoling, havde stor betydning for, at de valgte et privat skoletilbud. Således er der mellem 20 og 22 elever i hver klasse på de skoler, som forældrene har valgt. Til sammenligning kan der, ifølge Danmarks Statistik, være op til 30 elever i folkeskoler, hvoraf det oftest er i indskoling, at klasserne er størst (Danmarks Statistik, 2020). Klassestørrelsen handler for flere af forældrene om, at der skal være mulighed for at tage hensyn til individuelle behov. Dette gælder både overordnet, at der skal være ressourcer til, at der bliver taget hånd om eventuelle faglige eller sociale vanskeligheder (Katrine, l. 306), men handler for andre forældre også om nogle specifikke behov, som deres børn har. Mia fortæller f.eks., at hendes søn har astma og derfor har brug for ekstra støtte en gang i mellem. Marie fremhæver ligeledes, at hendes søn er født for tidligt og derfor er lidt langsom i sin udvikling, hvorfor hun har prioriteret et ”lille, trygt klasselokale”, hvor der er mulighed for, at han kan få en god start på sin skoletid (Marie, l. 91). Der er således både individuelle, specifikke begrundelser forbundet med vægtningen af små klasser blandt forældrene, samt en mere generel opfattelse af, at det skaber bedre mulighed for trivsel og læring.

En anden ressourcemæssig faktor, som har haft betydning for flere af forældrenes skolevalg, er bedre normering. Line, Mia, Marie og Katrine fortæller alle, at der på de skoler, som deres børn går på, er to lærere eller en lærer og en pædagog på hver klasse i indskoling. I lighed med klassestørrelse har dette haft betydning, fordi det giver mulighed for, at der kan tages hensyn til individuelle behov. I den forbindelse italesættes, at den bedre normering, der ofte er på frie grundskoler sammenlignet med folkeskoler, bidrager til at give børnene en blødere skolestart, fordi det giver plads til, at den enkelte kan finde sin rolle i det hele (Mia, l. 217-226). Normeringen giver også den enkelte lærer bedre arbejdsvilkår, hvilket ligeledes nævnes af flere af forældrene, som værende en bidragende årsag til, at de har valgt privatskole. Som svar på spørgsmålet om, hvorvidt faglighed har stor betydning for en velfungerende skole, betoner Marie således vigtigheden af, at lærerne har de rette rammer og arbejdsvilkår:

Ja, altså i hvert fald, at der er nogle fagligt kompetente lærere, som har de redskaber de skal have. Både ift. at kunne forberede sig ordentligt, men også ift. at kunne nå at fange det, hvis der er nogle elever, der viser tegn på, at de er ordblinde eller har svært ved tal, eller at der er et eller andet. At der er overskud og ressourcer til det, til sådan at tage udgangspunkt i den enkelte og de udfordringer, man kan have (Marie, l. 411-418).

For Marie er en bedre normering således både en forudsætning for, at lærerne er i stand til at udføre deres undervisningsarbejde, men er også tæt forbundet til muligheden for at opdage og tage hensyn til eventuelle individuelle vanskeligheder hos børnene. På den måde har disse strukturelle eller ressourcemæssige faktorer, som klassestørrelse, normering og lærernes arbejdsvilkår, haft stor betydning for størstedelen de interviewede forældre. Det har således både haft betydning for deres specifikke skolevalg, men lader også til at have været et bærende rationale for valget af en fri grundskole frem for en folkeskole. Dette leder dermed op til det sidste tema i analysen, hvor forældrenes opfattelse af offentlig og privat skoletype belyses, og hvorvidt denne opfattelse har haft betydning for deres skolevalg.

Tema 3: Betydningen af forældrenes opfattelse af folkeskolen

I de foregående afsnit har jeg beskrevet informanternes indledende overvejelser i forbindelse med skolevalget samt hvilke faktorer, der har været betydende for deres endelige beslutning. Her har fokus været på bevæggrundene bag deres beslutning om at tilvælge den specifikke skole, som de har gjort, samt hvorfor dette for alle forældrene har været en fri grundskole. Et sådan tilvalg, indebærer imidlertid også et fravalg. Et fravalg af folkeskolen. I dette sidste tema vil jeg derfor rette opmærksomheden mod forældrenes generelle opfattelse af folkeskolen, eftersom den lader til – i større eller mindre omfang – at have haft betydning for forældrenes valg af skole.

Blandt forældrene i undersøgelsen er den generelle opfattelse af folkeskolens aktuelle tilstand og udvikling overvejende negativ. Udover Kristoffer, der lader til at have en relativt neutral opfattelse (Kristoffer, l. 178-179), er de øvrige forældre skeptiske overfor folkeskolens udvikling. Denne skepsis er, i større eller mindre grad, forbundet med folkeskolereformen fra 2014, og omtalen af denne i medier og blandt venner og familie. Line peger eksempelvis på, at medierne har formidlet en ”*negativ historiefortælling*” af folkeskolen efter

reformen, der er blevet oversat via familie og venner (Line, l. 470). Den negative opfattelse er forbundet med flere forskellige konsekvenser af folkeskolereformen, såsom lange skoledage, for høje klassekvotienter, lærernes arbejdsvilkår og øget inklusion. Utilfredsheden med disse konsekvenser fremhæves af både Line, Katrine og til dels af Mia, og kommer især til udtryk i interviewet med Marie, der beskriver sin generelle opfattelse af folkeskolen således:

Tanken om både hvor mange elever, man putter ind i klassen og de her inklusionselever, der skal være plads til, hvor jeg tænker, at det er jo hverken for deres skyld, eller for alle de andre elevers skyld, eller for deres bedste. Det synes jeg er problematisk, og så synes jeg også, at den måde som lærernes vilkår er blevet på, altså pladsen til, at man kan gøre noget andet, at man kan gøre noget ekstra, eller at man selv kan få lov til at forvalte over sine timer, sådan at man kan give eleverne f.eks. en oplevelse ud af huset, eller at man kan omlægge nogle timer til noget andet, fordi at lærernes arbejdstid er blevet så låst, det synes jeg, forringer kvaliteten i folkeskolen, og så synes jeg også, at alle de her tests og sammenligninger. Det bryder jeg mig faktisk heller ikke om. Jeg tænker ikke, at læring nødvendigvis hænger sammen med, hvor godt man kan klare sig i en test (Marie, l. 243-257).

Marie nævner flere gange i løbet af interviewet, at hun er uenig i den udvikling som folkeskolen har taget, hvilket kommer til udtryk i ovenstående citat. Her kommer hun således først ind på folkeskolens høje klassekvotienter og det øgede inklusionskrav, som hun mener, hverken tjener de børn der skal inkluderes, eller de børn der allerede går i klassen. Denne oplevelse deles blandt andet af Katrine, der beskriver inklusionsindsatsen som en "*vældig smuk tanke*" (Katrine, l. 540), men samtidig at det ikke fungerer i praksis, fordi hun ikke mener, at lærerne er godt nok rustet til at varetage opgaven. Denne utilfredshed med lærernes arbejdsvilkår kommer ligeledes til udtryk i ovenstående citat, hvor Marie beskriver, hvordan lærernes arbejdstid er blevet låst, hvilket ikke tillader dem at omlægge deres timer, hvis de vurderer, at det er bedre for eleverne. I Maries optik har folkeskolereformen således bidraget til at begrænse lærernes frihed i deres arbejde, hvilket også er en refleksion, der kommer til udtryk i interviewet med Mia. Hun fremhæver f.eks., at de flere ressourcer der er på private skoler, giver lærerne mulighed for at være kreative, mens hun oplever, at der er større "*kassetænkning*" på folkeskoler (Mia, l. 215-217, 146), hvilket var en bærende grund til hendes skolevalg. Marie henviser også til "alle de her tests og sammenligninger", som en årsag til hendes negative opfattelse af folkeskolen, og dermed også en del af begrundelsen for hendes tilvalg

af en privatskole. I den forbindelse fremhæver hun senere i interviewet, at kravet på folkeskoler om at udføre nationale tests, i hendes optik, kun bidrager til læring ”for the test”, hvilket hun ikke forbinder med reel læring (Marie, l. 346).

Generelle forskelle mellem folkeskoler og frie grundskoler. Udover de ovennævnte ressourcemæssige og strukturelle forskelle mellem folkeskoler og frie grundskoler, nævner forældrene også forældreinddragelse og -involvering, som en faktor der adskiller skoletyperne. Således giver flere af forældrene udtryk for, at stor forældreinvolvering er noget, de har været bevidste om inden valget af et privat skoletilbud, og noget de oplever som positivt. Katrine siger eksempelvis, at der er en forventning på privatskoler om, at forældrene involverer sig, hvilket hun oplever som positivt, fordi det indikerer, at de andre forældre på skolen er engagerede. Ligesom hende har de andre forældre også truffet et aktivt tilvalg om privatskole, hvilket viser hende, at de har forholdt sig til skolevalget og tager ansvar for, at deres barn får en god uddannelse (Katrine, l. 140-143). Dette ansvar italesættes også af Line, som nævner, at der følger et krav om forældreansvar med på hendes børns skole. Hun fortæller, at man i forbindelse med indskrivning på skolen, skriver under på en forældrekontrakt, hvor man forpligter sig til at ”understøtte sit barn i at levere” (Line, l. 527-528). Denne betoning af hvad skolen forventer af forældrene, oplever Line som positivt og som en klar forskel fra folkeskolen, hvor man ikke på samme måde bliver ”holdt op på” det ansvar, man har som forælder (Line, l. 537-538). I Lines optik skyldes denne forskel, at man på folkeskoler ikke har samme mulighed for at smide elever ud, hvis de ikke lever op til skolens forventninger. Dette fremhæves også af Kristoffer, der beskriver denne mulighed som en ”luksus” for privatskoler (Kristoffer, l. 127), ligesom Katrine fremhæver, at privatskoler har muligheden for at sige nej til de ”tungeste inklusionsbørn”, hvilket folkeskoler ikke har (Katrine, l. 271). Denne frihed på privatskoler, om i højere grad at kunne vælge hvilke elever, der kan komme ind og hvilke der ikke kan, ser forældrene overordnet som en fordel ved privatskoler. Katrine sammenligner eksempelvis indtømmødet på skolen med datingappen Tinder og fortæller, at mødet inkluderer en samtale mellem forældre og skoleleder, samt en observation af om barnet kan udføre et par selvstændige opgaver. Efter mødet får begge parter så en uge til at vurdere om de synes, det er et ”match”. Dette oplever Katrine som positivt, fordi det giver en forsikring om, at barnet passer ind på skolen og i klassen (Katrine, l. 199-210). Det er dog ikke alle forældre, der oplever elevsammensætningen på private skoler som værende positivt. Som nævnt under afsnittet om personlig og social udvikling, var Marie bekymret for om valget af en privatskole ville betyde, at hendes søn kun ville møde børn fra andre velstillede familier. En bekymring som hun mener, er blevet

bekræftet, idet hun fortæller, at ”hvis man ser på baglandet, så er langt de fleste forældre højtuddannede og velstillede” (Marie, l. 47-48). I hendes optik er der dermed ikke samme diversitet på privatskoler som på folkeskoler, hvilket hun oplever som noget negativt ved privatskoler. Denne bekymring italesættes også af Mia, som i forbindelse med valget af en fri grundskole, har overvejet, om hun bidrager til ”noget parallelt”, som hun selv beskriver det:

Og nogle gange har jeg også gjort mig overvejelser fra at leve i et samfund, hvor at man vælger en lille bitte smule at lave noget parallelt. Kan du følge mig i det? Altså man bakker op om et fællesskab, man bakker op om et samfund, men alligevel så vil man det bedste, så man vælger alligevel en egoistisk tilgang, når det så handler om ens børn. Så det er måske lidt dobbeltmoralsk (Mia, l. 162-168).

Denne ”dobbeltmoralskhed” eller ambivalens omkring valget af en fri grundskole, grundet en principiel eller ideologisk opbakning til folkeskolen, lader til at være en generel overvejelse blandt forældrene. Således beskriver Kristoffer ligeledes, at han egentlig er ærgerlig over at bidrage til den aktuelle tendens med, at flere og flere forældre fravælger folkeskolen, fordi han godt kan lide ideen om fællesskab og lighed, som han forbinder med folkeskolen. Han nævner i denne forbindelse, at han synes det er et ”trælst signal at sende”, når man vælger privatskole til sine børn (Kristoffer, l. 212-224). Katrine beskriver på samme måde tendensen som en potentiel skævvridning i samfundet og giver udtryk for, at hun er ærgerlig over, at folkeskolen er blevet en ”synkende skude”, som folk flygter fra (Katrine, l. 651). Hun mener, at tendensen i højere grad er et udtryk for et fravalg af folkeskolen, frem for et tilvalg af frie grundskoler, fordi folk er utilfredse med folkeskolens tilstand. Katrine, Mia og Kristoffer giver dermed udtryk for en holdning om, at tendensen kan bidrage til en negativ samfundsudvikling. En holdning som deles af Marie, der kan være bange for, at tendensen resulterer i et ”A-hold og et B-hold” i samfundet, ”som skabes allerede fra 0. klasse” (Marie, l. 388-390). Hun fremhæver dog samtidig, at tendensen, på et mere individuelt plan, kan ses som noget positivt, fordi den indikerer, at flere forældre forholder sig til deres barns skolegang, og hvad barnet som individ har brug for (Marie, l. 391-395). På trods af at hun, ligesom flere af de andre forældre, bakker op om folkeskolen og synes det er en negativ tendens på et samfundsplan, overskygges denne holdning af hensynet til hendes barn. Valget mellem folkeskole og fri grundskole beskrives således af Marie, som et valg mellem at følge sin politiske overbevisning eller at tænke på, hvad der er bedst for hendes barn: ”Og der synes jeg sådan, at det der med mit politiske standpunkt overfor mit barns tarv, altså så blev det

altså barnets tarv, der vandt” (Marie, l. 206-208). På den måde repræsenterer utilfredsheden med folkeskolens udvikling et interessant dilemma for flere af forældrene, fordi hensynet til deres barns uddannelse ikke lader til at kunne forenes med deres politiske holdning om at støtte folkeskolen.

Opsamling

Skolevalget er en kompleks proces, der er påvirket af mange forskellige forhold og faktorer. Fra de indledende overvejelser til den endelige beslutning, er det en proces, som omfatter både personlige og samfundsmæssige refleksioner, så vel som indflydelser fra venner, familie og det omkringliggende samfund. Skolevalgets kompleksitet betyder også, at man ikke kan forvente, at alle forældre vægter de samme faktorer, når de skal vælge skole til deres barn, hvilket ovenstående analyse har vist. Således lader der til at være stor forskel blandt forældrene i undersøgelsen, om både *hvordan* de har grebet valget an, f.eks. i forbindelse med undersøgelsen af mulige skoler, men også *hvad*, der har haft betydning for deres valg. For nogle har det været trivslen og deres barns personlige udvikling, som har vejet tungest, mens fagligheden har spillet en større rolle for andre. Det har ligeledes været forskelligt, hvor stor betydning skoletypen har haft for forældrenes valg. Selvom nogle af forældrene ikke lader til at være afvisende overfor folkeskolen som en mulighed, er der dog en generel holdning om, at folkeskolen har udviklet sig negativt, hvilket har haft større eller mindre betydning for deres skolevalg. Denne overvejende negative opfattelse af folkeskolens aktuelle tilstand har repræsenteret et dilemma for forældrene. På den ene side er der et ønske om at bakke op om et offentligt skoletilbud, som mange af forældrene forbinder med fællesskab og lighed, og på den anden side et ønske om, at deres børn får den bedst mulige uddannelse og skoleoplevelse. To ønsker der, for de interviewede forældre, ikke har kunnet indfries i det samme skoletilbud, hvorfor de alle har valgt en fri grundskole til deres børn.

Diskussion

I de følgende afsnit vil jeg diskutere interviewene i lyset af Gert Biestas betragtninger om uddannelse, samt i forhold til den aktuelle forskning indenfor skolevalg. Biestas betragtninger er relevante i forbindelse med skolevalg som fænomen, fordi de giver mulighed for at forstå skolevalgets kompleksitet ud fra aktuelle uddannelsesmæssige spørgsmål og tendenser. Hans begreber om uddannelsens forskellige funktioner, hans kritik af effektivisering indenfor uddannelsessystemet og hans problematisering af ’accountability’, hvor især ordet valgfrihed

spiller en central rolle, er således alle begreber, der kan bidrage til at forstå forældres oplevelser af skolevalget.

Effektivisering på bekostning af den personlige udvikling?

Som nævnt i redegørelsen for Biestas kritik af uddannelsessystemer, fremlægger han tre funktioner, som han mener, bør være udgangspunktet for en kvalificeret uddannelsesdiskussion: 1) kvalifikationsfunktionen, 2) socialisationsfunktionen og 3) subjektifikationsfunktionen. Han mener, at enhver uddannelse som minimum bør forholde sig til alle tre funktioner, men det betyder ikke, at enhver uddannelse skal prioritere de tre funktioner lige (Biesta, 2011). Dette er interessant i forbindelse med interviewene i dette speciale, fordi forældrene alle forholder sig til aspekter, der relaterer sig til de tre funktioner, men ikke er enige om vægtningen af hver funktion. Således indikerer den tematiske analyse, at eksempelvis Line og Kristoffer lader til at vægte skolens faglighed højest i forbindelse med valget af skole. Dette kan man forstå som et udtryk for, at disse forældre prioriterer kvalifikationsdimensionen højest, da dette er den organiserede undervisnings centrale funktion. Den dækker over de processer, hvor uddannelsessystemet forsyner elever med den viden og de færdigheder, der gør dem i stand til at ”gøre noget” (Biesta, 2015). Dette kan man argumentere for, er det som Line efterlyser, når hun mener, at faglige kompetencer giver fundamentet for at kunne ”komme videre til, hvad man gerne vil” (Line, l. 587). Når hun skal beskrive den ideelle skole, prioriterer hun dermed fagligheden højest, fordi den kvalificerer hendes børn til det videre liv. Dette betyder ikke, at hun ikke også vægter trivsel, demokratisk dannelse eller personlig udvikling, som man kunne placere under de øvrige uddannelsesfunktioner – det indikerer blot, at hun vægter kvalifikationsfunktionen højest. Som beskrevet i den tematiske analyse er denne prioritering dog ikke den dominerende på tværs af interviewene. Der ses i stedet en tendens blandt størstedelen af forældrene om, at faktorer som ”tryghed”, ”trivsel” og ”rummelighed” vægtes højere end fagligheden, hvilket indikerer, at disse forældre i højere grad prioriterer subjektifikationsfunktionen fremfor kvalifikationsfunktionen. Det faktum, at de alle har valgt private skoler, indikerer samtidig, at de ikke mener, at folkeskolen evner denne prioritering, hvilket blandt andet understøttes af deres kritik af folkeskolens udvikling efter reformen i 2014. Her peger Marie eksempelvis på, at ”alle de her tests og sammenligninger” (Marie, l. 253-257), var en bærende årsag til at hun fravalgte folkeskolen. Fravalget bundede således ikke i en skepsis eller mistro til det faglige niveau i folkeskolen, hvilket også udtrykkes hos flere af de andre forældre (se den tematiske analyse). Forældrene efterlyser en

skole, hvor der er ressourcer og plads til, at hvert individuelle barn kan udvikle sig og bliver taget hensyn til. En skole hvor der er tid, ro og rum til, at eleverne kan få lov at være nysgerrige, og hvor der er plads til at fokusere på andet end matematik og dansk. På den måde kan man argumentere for, at tilvalget af en fri grundskole, for størstedelen af forældrene, delvist skyldes en uenighed i folkeskolens nedprioritering af subjektifikationsfunktionen til fordel for kvalifikationsfunktionen. Samtidig giver forældrene udtryk for, at de ikke er bekymret for det faglige niveau på private skoletilbud, hvilket indikerer en større tillid til frie grundskoler. En tillid om, at frie grundskoler har de tilstrækkelige ressourcer og i højere grad formår at fordele deres ressourcer, således at prioriteringen af én uddannelsesfunktion ikke bliver på bekostning af en anden.

Angående Biestas tredje uddannelsesfunktion, socialisationsfunktion, afhænger forældrenes prioritering af hvilke faktorer, man inkluderer under denne funktion. Socialisationsfunktionen omfatter, som tidligere nævnt, en videregivelse af sociale og kulturelle normer, således at eleverne indføres i eksisterende måder at gøre ting på. Denne funktion spiller dermed en central rolle i reproduktionen af kultur og traditioner – en reproduktion der både omfatter ønskværdige og ikke ønskværdige elementer (Biesta, 2015). Når forældrene i forbindelse med deres skolevalg fremhæver ”åbenhed”, ”respekt”, ”refleksivitet” og ”høflighed” kan det ses som et udtryk for, at de søger en skole, der kan videreføre de værdier, som de finder ønskværdige, og på den måde en skole, der prioriterer socialisationsfunktionen. Forældrene giver imidlertid også udtryk for en bekymring angående videreførelse af mindre ønskværdige elementer. Således peger flere af forældrene på en frygt for, at valget af en fri grundskole potentielt kan bidrage til en skævvridning af samfundet, hvor alle de velstillede og resourcestærke familier samler sig på bestemte skoler. Trods anerkendelsen af denne bekymring, har forældrene i undersøgelsen alle valgt et privat skoletilbud. Dette kan man – ud fra Biestas begreber – forstå som en accept af socialisationsfunktionens ikke-ønskværdige side, hvis det samtidig betyder, at de har valgt en skole, som formår at videreføre de værdier, som de selv vurderer ønskværdige.

Et ønske om inddragelse i uddannelsesdiskussionen

At skolen matcher forældrenes værdisæt, er noget som flere internationale studier fremhæver som en betydende faktor for skolevalg (se f.eks. Cucchiara & Horvat, 2014). Dette kan forstås som forældrenes ønske om at få større indflydelse på deres børns skolegang, og et ønske om at blive inddraget i samtalen om hvad, der udgør god uddannelse, hvilket er

det som Biesta fremhæver i hans kritik af effektiviseringspolitikker indenfor uddannelse. Ifølge Biesta (2011) har man, i sin iver efter at gøre sig kompetitiv i det globale læringskapløb, fokuseret så meget på at effektivisere uddannelsesmæssige processer, at man har glemt at spørge til *hvad* og *for hvem* uddannelserne skal være effektive. Denne problematisering kommer også til udtryk gennem de interviewede forældres kritik af folkeskolens aktuelle tilstand efter folkeskolereformen i 2014. Her er der flere af forældrene, der udtrykker deres utilfredshed med længere skoledage, for store klassekvotienter og rigide arbejdstimer for lærerne, hvilket, i deres optik, hverken er hensigtsmæssigt for eleverne eller lærerne. De efterlyser i stedet en skole, hvor der er plads til nogle af de uddannelsesmæssige processer, som Biesta peger på, kan være ønskværdige, selvom de ikke kan kategoriseres som effektive (Biesta, 2015). Dette ses f.eks. hos Marie og Mia, som begge fremhæver, at de har søgt frie grundskoler, fordi de tilbyder noget ”ekstra” i form af øget kreativitet og større mulighed for, at eleverne selv kan mærke efter, hvad de har brug for. At træffe et aktivt valg om en skole, der matcher deres egne værdier, kan på den måde forstås som forældrenes ønske om at blive en større del af den uddannelsesmæssige samtale, om hvad den gode skole indebærer. Det kan også forstås som forældrenes ønske om ikke at blive ”parkeret” udenfor det, som Biesta referer til som ’accountability-kredsløbet’. Ifølge Biesta (2011) har ideologiske transformationer, som fremvæksten af neoliberalisme og neokonservatisme, banet vejen for, at den ledelsesmæssige og økonomiske betydning af accountability anvendes i uddannelsessystemer. En accountability der, ifølge Rasmussen (2015), kun er blevet forstærket gennem folkeskolereformen, som han mener, har styrket den statslige styring af skolen. Biesta påpeger, at denne udvikling har skabt et indirekte accountability-forhold mellem skoler, forældre og stat, hvilket har efterladt forældre uden reel indflydelse på de uddannelser, som deres børn går på (Biesta, 2015). Valget af en fri grundskole, kan man derfor argumentere for, er forældrenes forsøg på at skabe et mere direkte accountability-forhold, som tillader dem at stille skolen mere til ansvar for deres børns uddannelse. Dette kommer eksempelvis til udtryk i den tematiske analyse, hvor Mia beskriver, hvorfor hun ikke er bekymret for fagligheden på frie grundskoler. Hun fremhæver blandt andet, at man betaler et månedligt kontingent på private skoler, hvilket man kan argumentere for, giver et mere direkte accountability-forhold end til folkeskolen, fordi ens betaling ikke udelukkende sker ’indirekte’ via skatten. Her er det vigtigt at pointere, at Mia ikke giver eksplicit udtryk for, at hun ønsker at stille skolen til regnskab. Ikke desto mindre peger hun på, at rammerne på private skoler tilbyder et mere direkte forhold mellem forældre og skole, hvilket hun lader til at opfatte som positivt. Nogle af informanterne i undersøgelsen fremhæver også, at de som forældre ligeledes ønsker at blive stillet

til ansvar, hvilket indikerer et ønske om et accountability-forhold, som ikke kun går den ene vej. Dette ses blandt andet gennem Lines beskrivelse af den forældrekontrakt, som hun skrev under i forbindelse med indskrivningen på sine børns skole, ligesom det også kommer til udtryk i interviewet med Katrine. Hun advokerer for, at man stiller forældre mere til ansvar for at bidrage til deres børns læring, og præsenterer dette som et element, der kunne styrke folkeskolen, som hun ellers beskriver som en ”synkende skude”. Dette indikerer således, at flere af forældrene i undersøgelsen ikke bare ønsker et mere direkte accountability-forhold, men også et forhold, der indebærer et gensidigt ansvar for deres børns skolegang.

Biesta peger på, at ’accountability-diskursen’ indenfor uddannelse ikke bare skaber et indirekte forhold mellem forældre og skoler, men også at det skaber et økonomisk frem for et demokratisk forhold (Biesta, 2009). Således positioneres skoler som leverandører for statens serviceydelser, mens forældrene positioneres som forbrugere. Selvom man kan argumentere for, at forældrene forsøger at gøre forholdet mellem dem og deres barns skole mere ’direkte’, ved at vælge en fri grundskole, så forbliver relationen økonomisk, hvor forældrenes position som forbrugere endda lader til at blive tydeligere. Dette kan blandt andet eksemplificeres ved, at Mia opfatter sin betaling til skolen som en forsikring om, at skolen ”leverer nogle ordentlige resultater” (Mia, l. 203-304). Det samme ses hos flere af de andre forældre i undersøgelsen, der anvender en lignende accountability- eller markedsdiskurs. Eksempelvis sammenligner Katrine privatskoler med ”firmaer” (Katrine, l. 263, 276), mens Kristoffer fortæller, at de valgte den pågældende skole, fordi det var der, de kunne få det bedste ”tilbud” (Kristoffer, l. 218, 239, 240). Anvendelsen af disse ord til at beskrive forholdet mellem skoler og forældre, er, ifølge Biesta, essentielt for den overordnede accountability-diskurs, som han mener, der hersker indenfor uddannelsessystemet (Biesta 2015). Han peger her på, at de ord vi bruger til at beskrive uddannelsesmæssige forhold, ikke bare påvirker uddannelsesinstitutioner, men skaber også bestemte identiteter og subjektiviteter (Biesta, 2011). Biesta lader til at tage udgangspunkt i en folkeskolekontekst, hvor han mener, at indtoget af accountability-begrebet har subjektiveret forældre som forbrugere. En subjektivering eller identitetsskabelse som man kan argumentere for, om noget, er endnu tydeligere på frie grundskoler, fordi det økonomiske forhold er mere direkte end på folkeskoler. Denne pointe understøttes af en betydelig del af forskningen i skolevalg, hvor der peges på, at det frie skolevalg bidrager til at forstærke allerede eksisterende neoliberale samfundstendenser, hvor borgere positioneres som forbrugere (Fejes, Olson, Rahm, Dahlstedt & Sandberg, 2016; Potterton, 2019; Malmberg et al., 2013).

Dette er et interessant fænomen at observere, fordi den aktuelle stigning i valget af frie grundskoler kan tyde på, at forældrene generelt – gennem denne position som forbrugere

– bliver mere og mere bevidste om muligheden for at have indflydelse på deres barns skolegang. En indflydelse som de interviewede forældre tager meget alvorligt, eftersom de ikke bare ser skolen som grundlaget for deres børns fremtidsmuligheder, men som en institution, der er essentiel for deres børns personlige og sociale udvikling. På den måde kan man argumentere for, at forældrenes bevidsthed om muligheden for indflydelse kan være bidragende til at forklare, hvorfor flere og flere træffer et aktivt valg om deres barns skole.

Biestas betragtninger angående uddannelse kan således anvendes til at belyse og diskutere forældrene i dette speciales refleksioner og overvejelser, ligesom de kan bruges til at diskutere den aktuelle stigning i valget af private skoletilbud. Hans tre uddannelsesfunktioner anskueliggør eksempelvis, at det er forskelligt hvilke funktioner forældrene prioriterer i deres barns skolegang. På trods af disse forskelle, lader der dog til at være enighed om, at prioriteringen af én uddannelsesfunktion ikke må være på bekostning af en anden, hvilket flere forældre er bekymret for er tilfældet på folkeskoler. Biestas betragtning af accountability-ordets indtog i uddannelsesverdenen kan ligeledes bruges til at diskutere forældrenes skolevalgs- overvejelser, hvor man kan argumentere for, at de ved valget af en fri grundskole, har søgt efter et mere direkte accountability-forhold til deres barns skole. Et forhold som fortsat fremstår primært økonomisk, men et forhold, hvor de har mulighed for at have indflydelse på deres barns uddannelse, ved selv at vælge hvilken skole, de skal gå på. På den måde kan Biestas betragtninger vedrørende uddannelse bruges til at forstå forældrenes skolevalgsovervejelser i forhold til aktuelle tendenser indenfor uddannelsesverdenen. For yderligere at sætte de interviewede forældres overvejelser og refleksioner i perspektiv, vil jeg nu vende mig mod udvalgt forskning indenfor skolevalg og diskutere forskelle og ligheder.

Diskussion af specialets empiri i forhold til aktuel forskning i skolevalg

En stor del af den internationale forskning i skolevalg peger på, at skolevalget er en kompleks proces, der ikke kan anskues ud fra en *Rational-choice-model*, som politikere ofte anvender. I denne model opfattes forældre som såkaldte rationelle aktører, der træffer deres beslutning på baggrund af en cost-benefit-analyse, hvor sandsynligheder for succes kalkuleres og opvejes uafhængigt af kontekst (Bosetti & Pyryt, 2007; Potterton, 2019). Skolevalget er i højere grad en proces, der er påvirket af forskellige personlige, politiske og sociale faktorer, hvilket også kommer til udtryk i interviewene i dette speciale. De politiske påvirkninger ses eksempelvis gennem forældrenes kritik af manglen på ressourcer i folkeskolen efter

reformen, hvilket, for flere af forældrene, har været en bidragende årsag til, at de har valgt en fri grundskole. Komplexiteten af personlige og sociale faktorer kommer blandt andet til udtryk ved, at nogle har valgt en privatskole, fordi deres børn har nogle særlige individuelle behov, mens andre har gjort det af mere generelle holdninger til folkeskolen. Samtidig har en anden forælder angivet personlige oplevelser med privatskoler, som en del af grunden bag hendes skolevalg, mens andre forældre i undersøgelsen fremhæver, at deres valg i højere grad har været influeret af deres sociale omgangskreds. På den måde bekræfter dette speciale antagelsen i forskningen om, at skolevalgsprocessen er mangfoldig og svær at putte på formel.

De internationale studier peger også på en række faktorer, som forældre ofte begrundede deres skolevalg med. Flere af disse nævnes ligeledes af de interviewede forældre, såsom afstand til skolen, skolens ry, klassestørrelse, hvorvidt skolen matcher forældrenes værdier samt kvaliteten af lærerne på skolen (Rohde et al., 2019; Cucchiara & Horvat, 2014). Sidstnævnte faktor lader dog til at handle mere om lærernes ressourcer og arbejdsvilkår, fremfor deres kompetencer. Således virker det ikke til, at forældrene i indeværende undersøgelse betvivler lærernes evner på folkeskoler. De mener snarere, at lærernes arbejdsrammer begrænser dem i at udføre deres arbejde ordentligt, hvilket flere af forældrene begrundede deres valg af privatskole med. Dette indikerer skolevalgets lokale og nationale karakter, eftersom valget for de interviewede forældre i høj grad har været afhængig af de politiske beslutninger, der er truffet på uddannelsesområdet i de seneste år. Jeg vil derfor nu vende mig mod forskning i en dansk kontekst og diskutere specialets empiri i forhold til denne.

Ligesom med den internationale forskning er der både ligheder og forskelle mellem dette speciale og dansk forskning i skolevalg. Som redegjort for tidligere i opgaven, finder de, i undersøgelsen af Nationalt Center for Skoleforskning, at forældre overordnet ønsker det samme for deres børns skolegang, hvilket også er det billede, der tegner sig i dette speciales empiri (Andersen et al., 2019). Forældrene søger alle en skole, som i større eller mindre grad har et fagligt fokus, prioriterer trivsel blandt eleverne, og en skole som har ressourcerne til at facilitere deres børns personlige og sociale udvikling. I lighed med deres undersøgelse differentierer forældrene i dette speciale dog i vægtningen af de forskellige præferencer eller faktorer, hvilket er blevet belyst i den tematiske analyse. I denne fremstilling har det været vigtigt for mig at fastholde kompleksiteten og mangfoldigheden af forældrenes oplevelser, og ikke reducere deres skolevalg til fastlagte kategorier. I den tematiske analyse har jeg derfor ikke forsøgt at kategorisere forældrene indenfor de fire forældretyper, som de præsenterer i undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning (Andersen et al., 2019). Det har jeg ikke gjort, fordi det, for mig, virker uoprigtigt overfor informanterne i specialet samt i

modstrid med undersøgelsens hermeneutisk-fænomenologiske udgangspunkt, på forhånd at konceptualisere deres oplevelse til forudbestemte typiseringer. Ikke desto mindre kan det, efter den tematiske analyse, være forskningsmæssigt interessant at anskue dette speciales empiri i lyset af deres forældretyper, for at forstå informanternes oplevelser i et bredere, nationalt perspektiv.

Der er ingen af informanterne i dette speciale, som passer perfekt på nogle af de fire forældretyper i den omtalte undersøgelse, hvorfor de bedre kan beskrives som kombinationer af forskellige typer. Således kan Kristoffer, Line og Katrine alle anskues som en kombination af den ambitiøse og pragmatiske forældretype, fordi de er enige om vigtigheden af et stærkt fagligt fokus, og fordi skolens ry har haft stor betydning for deres skolevalg. De adskiller sig imidlertid indbyrdes ved deres prioritering af forældreinvolvering, afstand til skolen og et stærkt socialt fokus. Hvor Kristoffer eksplicit ikke har søgt skole-hjem-samarbejdet eller nævner de andre forældre på skolen, er involvering og ressourcestærke forældre vigtigt for både Katrine og Line. Og hvor skoletypen har været vigtig for Line, har den ikke haft stor betydning for hverken Kristoffer eller Katrine. Selvom alle tre forældre, ud fra dette begrebsapparat, passer *bedst* på en kombination af den pragmatiske og ambitiøse forældretype, er kombinationen af disse forældretyper ikke en præcis repræsentation af de tre informanter. De har nogle fællestræk, men har flere karakteristika i forbindelse med deres skolevalg, der adskiller dem fra hinanden. Ud fra denne analyse kan man således argumentere for, at disse forældretyper kan fungere som brede kategoriseringer, men ikke nødvendigvis er en adækvat beskrivelse af hver enkelt forælder.

De to øvrige forældre i indeværende undersøgelse, Mia og Marie, passer imidlertid en anelse bedre på kategorierne, eftersom de begge mere eller mindre ligner den fællesskabsorienterede forældretype (Andersen et al., 2019). Dette kommer til udtryk ved, at de begge vægter et stærkt socialt fokus højere end det faglige niveau, mens de begge prioriterer små klasser, godt skole-hjem-samarbejde og gode lærere. Afstanden til skolen, og at deres børn har gode kammerater på skolen, tillægger de imidlertid også stor betydning, hvilket er faktorer, som nærmere passer på den lokale eller pragmatiske forældretype. I denne forbindelse skal det nævnes, at forældretyperne er udarbejdet på baggrund af en række på forhånd givne skolefaktorer, som forældrene i den omtalte undersøgelse er blevet bedt om at forholde sig til gennem et spørgeskema (Andersen et al., 2019). Eksempelvis er betydningen af skoledagens længde eller inklusion ikke inkluderet i udarbejdelsen af forældretyperne, hvilket har været centrale faktorer for flere af forældrene i dette speciale. Både forsøgsdesign samt de specifikke faktorer, som forældrene har overvejet, har dermed været anderledes i indeværende

speciale, hvilket kan bidrage til at forklare forskellene mellem de to undersøgelsers empiri. Informanterne i dette speciale har imidlertid nævnt mange af de samme faktorer, som forældretyperne er baseret på, hvorfor man kan argumentere for, at en sammenligning stadig er anvendelig. Ydermere indikerer Nationalt Center for Skoleforskning undersøgelse også, at de forældretyper som informanterne i specialet læner sig mest op ad, er relativt mest tilbøjelige til at vælge frie grundskoler (Andersen et al., 2019), hvilket kan tyde på, at nogle af de samme præferencer er vigtige blandt forældre, der har valgt private skoletilbud. På den måde indikerer specialets empiri, at disse forældretyper ikke er lige repræsentative for alle forældre i forbindelse med skolevalget, men samtidig at inddelingen kan tydeliggøre nogle fælles rationaler blandt forældre, der har valgt frie grundskoler.

I undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning peges der på, at der er en social stratifikation i forbindelse med skolevalget, men at den er kompleks (Andersen et al., 2019). Der er således ikke nogen direkte eller lineær sammenhæng mellem socioøkonomisk status og valg af skoletype, men nærmere en indikation om, at forældrenes uddannelsesniveau har betydning for deres skolevalgsstrategi. I lighed med flere internationale studier (Bell, 2009; Malmberg et al., 2013, Rohde et al., 2019), peges der på, at højtuddannede forældre er mere aktive i deres skolesøgningsproces og inddrager flere forskellige informationskanaler (Andersen et al., 2019). Denne sammenhæng kommer også til udtryk i dette speciale, hvor 80 % af informanterne er højtuddannede og næsten alle sammen har gennemgået en udførlig skolesøgningsproces. Som beskrevet i den tematiske analyse, har størstedelen således anvendt både formelle kilder, som skolens hjemmeside, såvel som det sociale netværk, til at samle information om skolen. En forælder fortæller også, at hun har været en smule aggressiv i forsøget på at få sin datter ind på skolen og nævner f.eks., at hun har ringet adskillige gange derned (Katrine, l. 110). Selvom det ikke har været hensigten med specialet, kan man argumentere for, at empirien dermed understøtter sammenhængen mellem lang uddannelse og en udførlig og aktiv skolesøgningsproces, eftersom fire ud af fem forældre i denne opgave har en lang videregående uddannelse.

Ovenstående diskussion viser således, at der både er forskelle og ligheder mellem den aktuelle forskning og indeværende undersøgelse. I lighed med den internationale forskning, indikerer empirien i dette speciale, at skolevalgsprocessen er mangfoldig og kompleks, men samtidig at kompleksiteten er kontekstuel (Bosetti & Pyryt, 2007; Potterton, 2019). Den afhænger således i høj grad af de politiske og sociale forhold, som skolevalget træffes indenfor, hvorfor en perspektivering til dansk forskning har været frugtbar for forståelsen af forældrenes skolevalg. Den har anskueliggjort, hvordan brede kategoriseringer kan være

hensigtsmæssige til at forstå, hvordan forskellige typer af forældre foretager deres valg. Den har imidlertid også vist, at disse typer ikke nødvendigvis passer på den enkelte forælder, hvilket endnu engang understøtter kompleksiteten af skolevalget. På den måde kan man argumentere for, at dette speciale bidrager med relevante nuancer til at forstå forældres skolevalg både i Danmark og internationalt. I stedet for at reducere den enkelte forældres oplevelse til forudbestemte typer, indikerer empirien i dette speciale, at man nærmere skal forsøge at bevare diversiteten og kompleksiteten, for at få en adækvat forståelse af skolevalget.

Valg eller fravalg?

I den tematiske analyse beskrives, hvordan flere af forældrene i specialet lader til at stå i et dilemma mellem et politisk ideal, om at støtte et offentligt skoletilbud, og deres personlige opfattelse af, at en fri grundskole er det bedste valg for deres barn. Et dilemma som også kommer til udtryk i både national og international forskning (Andersen, et al., 2019; Malmberg et al., 2013; Potterton, 2019, Cucchiara & Horvat, 2014). Dette åbner op for en interessant diskussion om, hvorvidt skolevalget ikke kun bør betragtes som et tilvalg af en bestemt skole, men også som et fravalg af noget andet? Dette spørgsmål vil jeg diskutere i det følgende afsnit, hvilket leder op til en diskussion omkring de samfundsmæssige konsekvenser, et stigende fravalg af folkeskolen kan have.

I litteraturen om skolevalg er der – som redegjort for i afsnittet om relevant forskning indenfor området – primært fokuseret på hvilke faktorer, der får forældre til at tilvælge skoler. Ifølge Rohde og kollegaers litteraturreview er et underbelyst emne indenfor forskningen i skolevalg imidlertid årsagerne til, at forældre *fravælger* bestemte skoler eller skoletyper (Rohde et al., 2019). Denne vinkel på skolevalget er således interessant at udforske nærmere, fordi den muligvis kan bidrage til nye perspektiver i forskningen og dermed større forståelse for forældres skolevalg. For at besvare projektets overordnede problemformulering, om hvordan forældres valg af fri grundskole kan forstås i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen, vil jeg derfor stille endnu et spørgsmål: Kan forældres valg af en fri grundskole også forstås som et fravalg af folkeskolen?

For at forstå skolevalget som enten et til- eller fravalg, anvender Goldring og Phillips (2008) termerne *push-faktor* og *pull-faktor*. Sidstnævnte bruger de til at beskrive de tilfælde, hvor man som forældre bliver trukket (pulled) mod en bestemt skoletype, hvilket man derfor kan se som et udtryk for et tilvalg. *Push-faktoren* bruges omvendt når forældre bliver skubbet væk fra en bestemt skoletype, og kan således forstås som et udtryk for et fravalg. Disse

termer anvendes også i undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning, som fremhæver, at valget af fri grundskole, i flere tilfælde fremstår mere som et fravalg af folkeskolen (Andersen et al., 2019). Forældrene giver udtryk for en bekymring for folkeskolens tilstand, hvorfor forskerne bag undersøgelsen konkluderer, at push-faktoren spiller en aktiv rolle i skolevalget i Danmark. Dette kommer også til udtryk blandt forældrene i dette speciale, der blandt andet peger på de lange skoledage, høje klassekvotienter, dårlige arbejdsforhold for lærerne og et for stort testfokus som årsager til, at de ikke har valgt folkeskolen. Herudfra kan man argumentere for, at forældrene, især på grund af folkeskolereformen fra 2014, mere er blevet skubbet væk fra folkeskolen, end at de er blevet trukket mod de frie grundskoler. Dette argument understøttes blandt andet i interviewet med Katrine, som beskriver den tendens, at flere og flere forældre vælger frie grundskoler, som et symptom på et fravalg (Katrine, l. 655-659). Et fravalg af folkeskolen, frem for et tilvalg af en fri grundskole, hvilket indikerer, at hun mener, at push-faktoren har spillet en større rolle i den aktuelle tendens end pull-faktoren. En lignende beskrivelse ses også i interviewet med Marie, som fortæller, at den vigtigste faktor for hendes valg af privatskole, var de lange skoledage som folkeskolereformen bragte med sig. Dette indikerer, at udgangspunktet for hendes skolevalg var et indledende fravalg af folkeskolen. På baggrund af disse udsagn, kan man argumentere for, at push-faktoren kan have spillet en større rolle end pull-faktoren for de interviewede forældres skolevalg. Denne konklusion kan dog ikke drages entydigt, eftersom Kristoffer eksempelvis ikke giver udtryk for en utilfredshed med folkeskolen, som grundlag for hans valg af privatskole. Selvom Mia udtrykker en vis skepsis overfor nogle af elementerne i folkeskolereformen, beskriver hun heller ikke sit skolevalg i sammenhæng med et aktivt fravalg af folkeskolen. Valget af en fri grundskole som et "aktivt fravalg" af folkeskolen er ligeledes en beskrivelse, som Line tager afstand fra. Hun mener, at hendes skolevalg i højere grad var et tilvalg af Haraldskolen, frem for et fravalg af noget andet (Line, l. 133). Hun fortæller imidlertid, at folkeskolen aldrig var noget som familien reelt overvejede, ligesom hun flere gange i løbet af interviewet giver udtryk for en udbredt utilfredshed med folkeskolen. Men eftersom det ikke var en mulighed, de overhovedet overvejede, fortæller hun, at det ikke følte som et aktivt fravalg. Her er det naturligvis ikke min opgave at betvivle Lines oplevelse af skolevalget, da dette ville være i strid med specialets fænomenologiske udgangspunkt. Ikke desto mindre kan man, ud fra interviewet som helhed, og de holdninger hun giver udtryk for i forhold til folkeskolen, argumentere for, at hendes skolevalg også har involveret et fravalg. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved det faktum, at de allerede inden overvejelser om skolevalget begyndte, reelt havde afskrevet muligheden for at vælge en folkeskole. Man kan således sige, at selve

udgangspunktet for deres valg af privatskole var afskrivningen af folkeskolen som mulighed, hvorfor man kan argumentere for, at forudsætningen for deres skolevalg, var det indledende fravalg af folkeskolen. Ydermere kan man hævde, at valget af en fri grundskole i Danmark i alle tilfælde indebærer et bevidst fravalg af folkeskolen, fordi man fra fødslen skrives op til den folkeskole, der tilhører ens distrikt (Epinion, 2017). For at benytte sig af skolevalget, er man derfor nødt til at træffe en bevidst beslutning om at vælge noget andet end den skole, som ens barn er skrevet op til, hvorfor valget af en fri grundskole delvist også er et aktivt fravalg. Hvor stor en del af skolevalget, der tilskrives et fravalg af folkeskolen eller et tilvalg af den specifikke frie grundskole, lader imidlertid til at være forskelligt fra forælder til forælder. Ikke desto mindre har fravalget haft en direkte eller indirekte betydning for størstedelen af informanterne, hvilket indikerer at push-faktoren har spillet en rolle for forældrenes skolevalg.

Udlægningen af skolevalget som et fravalg kan have en mere negativ konnotation end beskrivelsen af det som et tilvalg, hvilket kan være en bidragende årsag til, at flere forældre lader til at tage afstand fra denne udlægning. Dette fremhæver Rohde og kollegaer (2019) ligeledes som en af grundene til, at denne vinkel på skolevalget er et underbelyst emne. I studier om skolevalg er der som regel fokus på de positive motiver bag valget (Rohde et al., 2019). Med denne underbelysning er dette en interessant vinkel, fordi den lader til at have haft større eller mindre betydning for forældrene i dette speciale, ligesom den også har haft det for flere af forældrene i undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning (Andersen et al. 2019). Begge undersøgelses data indikerer, at der, blandt flere forældre på frie grundskoler, er en udbredt skepsis til folkeskolen som institution, som primært lader til at bunde i en bekymring angående tiltagene i folkeskolereformen. Forældrenes utilfredshed med lange skoledage, rigide arbejdsforhold for lærerne og for høje klassekvotienter nævnes således som årsager, der har påvirket deres skolevalg. Dermed kan man argumentere for, at mange forældres tilvalg af en fri grundskole delvist skyldes et fravalg af folkeskolen. En anskuelse af skolevalgsprocessen ud fra et perspektiv, der tillader at kigge både på pull- og push-faktorer, kan således nuancere den eksisterende forståelse af skolevalget som fænomen, og kaste nyt lys over det aktuelt stigende fravalg af folkeskolen i Danmark.

Samfundsmæssige konsekvenser af tendensen

På baggrund af den aktuelle stigning i tilvalget af private skoletilbud, er det nærliggende at overveje, hvilke samfundsmæssige konsekvenser denne udvikling kan have. Er tendensen f.eks. et udtryk for en folkeskole i krise? Eller er det nærmere et tegn på, at forældre

er blevet mere engagerede og bevidste om deres mulighed for at have indflydelse på deres barns uddannelse, og derfor vælger frie grundskoler? Går det ud over sammenhængskraften i det danske demokrati, at flere og flere fravælger folkeskolen? Skaber udviklingen en sund konkurrence mellem skoler, som løfter det samlede faglige niveau, eller kan den potentielt øge uligheden i samfundet? Disse spørgsmål vil jeg komme ind på i følgende afsnit, hvor jeg vil diskutere de samfundsmæssige implikationer af dette speciale og den aktuelle udvikling indenfor det danske uddannelsessystem.

Ud fra den stigende tilslutning til private skoletilbud, kan en umiddelbar konklusion være, at den danske folkeskole befinder sig i en krise, hvilket også lader til at være den generelle opfattelse i medierne de seneste år (Yasar, 2018; DR, 2020; Lange & Grumløse, 2016). Dette kan man imidlertid argumentere for, er en ensidig vinkling af debatten, eftersom den kun portrætterer et negativt billede af tendensen. Set fra et andet perspektiv, kan man også anskue den aktuelle tendens som et udtryk for en forældregeneration, der er mere engagerede og involverede i deres børns skolegang frem for en folkeskole i krise. Ud fra dette perspektiv er det positivt, at flere forældre vælger frie grundskoler, fordi det vidner om et land, hvor borgerne forholder sig aktivt til det samfund, de lever i, hvilket kan siges at være et efterstræbeligt ideal for et demokrati. Ydermere kan man argumentere for, at denne tendens ikke bare er positiv for private skoletilbud, men at den også er hensigtsmæssig for folkeskolen, fordi det frie skolevalg skaber en sund konkurrence, der løfter niveauet på alle skoler – ikke bare frie grundskoler. Denne argumentation fremføres blandt andet af advokater for den tidligere omtalte *Rational Choice*-teori, der fremsiger, at når forældre har friheden til at agere som forbrugere, vil skoler naturligt opkvalificere sig, fordi de skal kunne konkurrere med om eleverne (Lacireno-Paquet, Holyoke, Moser, & Henig, 2002; Carlson, Lavery & White, 2011). På den måde vil det samlede faglige og trivselsmæssige niveau blive løftet – både på frie grundskoler og folkeskoler. Denne argumentation bygger imidlertid på en antagelse om, at forældre træffer skolevalget uafhængigt af sociale, økonomiske og kulturelle forhold, hvilket flere studier – dette speciale inklusiv – har vist, er en forsimplet konklusion (Schneider & Buckley, 2002; Bosetti & Pyryt, 2007). Således peger blandt andre Rohde og kollegaer (2019) og Potterton (2019) på, at det frie skolevalg bygger på en middelklasselogik, der antager, at alle forældre har de samme forudsætninger for at træffe et velovervejede valg. Dette lader imidlertid ikke til at være tilfældet, eftersom middelklasseforældre er mere tilbøjelige til at udnytte det frie skolevalg og har ressourcerne til at træffe en velovervejede beslutning, hvilket kan resultere i øget ulighed (Potterton, 2019; Malmberg et al., 2013).

Hvorvidt øget ulighed bliver resultatet af den aktuelle søgen mod private skoler i Danmark, er vanskeligt at spå om, eftersom der kan være mange forskellige faktorer, der påvirker den sociale og økonomiske lighed i et samfund. Kritikere af udviklingen vil fremhæve, at der er flere forældre med lange videregående uddannelser og højtlønnede jobs på private skoler end der er på folkeskoler, og dermed konkludere, at en fortsat tendens vil øge uligheden (Pihl & Pedersen, 2020). Der er dog indikationer på, at en sådan konklusion ikke fortæller hele historien. Andersen og kollegaer (2019) fremhæver eksempelvis, at stigningen i andelen af børn på private skoletilbud særligt skyldes en stigning blandt forældre med korte uddannelser (AERådet, 2019 if. Andersen et al., 2019). Dette indikerer, at søgningen mod de frie grundskoler ikke nødvendigvis vil forstærke den nuværende fordeling, men muligvis resultere i det modsatte, fordi flere forældre med korte uddannelser i stigende grad udnytter det frie skolevalg. På nuværende tidspunkt er det således svært at konkludere noget endeligt angående de socio-økonomiske konsekvenser af udviklingen, hvorfor det er et tema som kræver mere fremtidig forskning.

Den omtalte Rational-choice teori bygger også på en antagelse om, at alle skoler har de samme vilkår og ressourcer til at kunne konkurrere med om eleverne. Dette er ligeledes en antagelse, der kan problematiseres. Således peger flere af informanterne i dette speciale på, at forskellen i ressourcer mellem folkeskoler og frie grundskoler, var en bidragende årsag til, at de ikke valgte folkeskolen. I lyset af den stigende tilslutning til private skoletilbud, kan dette således tolkes som en faldende tillid til folkeskolen, hvilke ligeledes kommer til udtryk i undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning (Andersen et al., 2019). Et fald i tillid, der, for en stor dels vedkommende, bunder i en bekymring angående konsekvenserne af folkeskolereformen fra 2014. I denne forbindelse kan man stille spørgsmålet, om der er grund til bekymring eller om folkeskolen bliver portrætteret mere negativt end hvad rimeligt er? For at besvare dette spørgsmål kan man henvise til Børne- og Undervisningsministeriets statusredogørelse for folkeskolens udvikling fra skoleåret 2018/2019. Heri gør de status på 26 opstillede succeskriterier ved reformens indsættelse, ud fra tre overordnede Nationale mål og fire Resultatmål. Resultatet af opgørelsen er forholdsvist entydigt, da der ikke kan sættes flueben ved nogen af de 26 succeskriterier, mens der er tale om en tilbagegang ved flere af kriterierne (Sauer, 2021). Rapportens hovedkonklusion er således, at man endnu ikke har indfriet de fire overordnede resultatmål, som lyder:

1. Mindst 80 procent af eleverne skal være gode til at læse og regne i de nationale test.
2. Andelen af de allerdygtigste elever i læsning og matematik skal stige år for år.

3. Andelen af elever med dårlige resultater i de nationale test for læsning og matematik uanset social baggrund skal reduceres år for år.
4. Eleverne trivsel skal øges.

(Børne- og Undervisningsministeriet, 2019)

Som deres konklusion indebærer ved ordet 'endnu', kan et argument for, at målene ikke er nået, være, at statusopførelsen er foretaget 'kun' små seks år efter reformen trådte i kraft, hvorfor det på nuværende tidspunkt er for tidligt at konkludere på reformens udbytte. Det tager tid at implementere så vidtrækkende reformer, da de indebærer mange forskellige aktører, som lærere, skoleledere, forældre og elever. Dette er et validt argument, men man kan på den anden side hævde, at seks år har været mere end rigelig tid for mange af disse aktører til at erfare, at reformen medbragte konsekvenser, som de har haft svært ved at acceptere. I forhold til forældrene kommer dette, som redegjort for tidligere, til udtryk gennem interviewene i dette speciale, samt undersøgelsen fra Nationalt Center for Skoleforskning (Andersen, et al., 2019). Hos lærerne har man, ifølge en rapport fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, siden 2014 ligledes set en stigning i andelen af lærere, der finder job udenfor folkeskolen, hvilket indikerer en generel utilfredshed med konsekvenserne af reformen (Riise, 2019). Dette tal kan også hænge sammen med lærernes arbejdstidsaftale fra 2013, men ikke desto mindre viser en rapport fra Danske Professionshøjskoler, at flere lærere er utilfredse med reformen. En lærer siger eksempelvis: "Jeg håber, at skolereformen rulles tilbage, så lærerne får bedre tid til det væsentlige: at lave god undervisning! Og så håber jeg, at man indser, at lærere fint kan arbejde selvstændigt uden konstant at blive styret (respondent 64) (Böwadt, Pedersen, Vaaben, 2019). Læreren i dette citat giver således udtryk for, at lærerne i folkeskolen, efter skolereformen, ikke har tid til at udføre deres arbejde ordentligt. Læreren peger også på endnu en kritik af folkeskolereformen, som drejer sig om den målstyring, der karakteriserer reformen. Målstyringen har, ifølge respondenteren, resulteret i en begrænsning af lærernes selvstændige arbejde og arbejdsmæssige frihed, hvilket flere af informanterne i dette speciale omvendt ikke mener, er tilfældet på frie grundskoler. Citatet rammer ligeledes ned i en del af den kritik som Biesta fremsætter om uddannelsessystemers udvikling, hvor han mener, at det ikke længere er lærere, men i stedet politikere og embedsfolk, der træffer uddannelsesmæssige beslutninger (Biesta, 2011). En kritik som blandt andet deles af lektor ved UCL, erhvervsakademi og professionshøjskole, Keld Skovmand, der relaterer kritikken til folkeskolereformen. Han argumenterer for, at der med den læringsmålstyrede

undervisning sker en frakobling af formål – både skolens og fagenes (Skovmand, 2019). Ligesom Biestas bekymring angående den generelle tilstand blandt uddannelsessystemer i den vestlige verden, om at vi kun værdsætter det vi kan måle, så retter Skovmand samme bekymring mod folkeskolen efter reformen. I iveren efter at effektivisere og måle uddannelsesprocesser, så vi kan følge med i det globale videnskapsløb, er vi (også) i Danmark ved at glemme de elementer af uddannelse, der er ønskværdige, men som er svære at måle. Dette kan blandt andet eksemplificeres med de nævnte resultatmål fra Undervisningsministeriets statusredegørelse, hvor tre ud af fire mål omhandler de nationale tests, mens kun det sidste vedrører børnenes trivsel. I disse mål står der således hverken noget om demokratisk dannelse, kulturel og social forståelse eller personlig udvikling. Elementer som flere af forældrene i dette speciale paradoksal nok peger på, som nogle af hovedårsagerne til deres valg af private skoler, mens det faglige niveau *ikke* var årsagen til, at de fravalgte folkeskolen. På baggrund af de interviewede forældres udsagn, er der således fokus på det forkerte i folkeskolen, hvilket kan forklare en del af det tilsyneladende fald i tillid til den danske folkeskole. Forældrene er mere optagede af mulighederne for, at deres børn får mere ud af deres skole, end at de bliver gode til matematik eller læsning. De fremhæver i højere grad trivsel samt personlig og social udvikling, som faktorer der var vigtige for deres skolevalg.

I lyset af ovenstående diskussion, er det forståeligt hvorfor fortællingen i medier kan blive, at folkeskolen er i krise, og at den voksende søgning mod private skoletilbud potentielt vil underminere folkeskolen som fælles ramme for uddannelse i den danske velfærdsstat (Bomholt & Rasmussen, 2019). Denne konklusion kan man omvendt argumentere for, er en overdramatisering af tendensen, eftersom folkeskolen stadig, trods den aktuelle udvikling, vælges af ca. 80 % af danskerne (Pihl, 2019). Den nuværende bevægelse mod private skoletilbud kan derfor også anskues som positiv for samfundet, fordi den indikerer et divers og mangfoldigt skolesystem. Fremfor at begræde udviklingen, kan man således se den som et billede på et gensidigt dialektisk forhold, hvor folkeskole og frie grundskoler kan inspirere hinanden og på den måde bidrage til at forbedre kvaliteten af begge skoletyper. Hvis man forestiller sig et scenarie, hvor der kun eksisterer ét muligt grundskoletilbud – en slags *enhedsskole* – er der fare for, at det kan blive for totalitært. Dette peger Keld Skovmand på som en ”socialdemokratisk slagside”, ved det lighedsprojekt, som man forsøger at realisere med folkeskolereformen (Grandjean, 2020). Han mener, at tanken om lighed er problematisk, når den ikke tolererer forskelle, hvilket, i hans optik, er blevet resultatet af skolereformen. Er der ikke plads til diversitet i folkeskolen under de aktuelle rammer, kan man derfor argumentere for, at tilstedeværelsen af private skoletilbud er særlig vigtig, hvis målet er et skolesystem med

mange muligheder. En øget frihed og større mulighed for kreativitet er også noget af det, der, blandt informanterne i specialet, fremhæves som en primær årsag til deres valg af en fri grundskole. En af forældrene nævner eksempelvis flere gange, at folkeskolen er præget af en ”kassetænkning”, der, i hendes optik, er en konsekvens af reformen, som hun mener har begrænset lærernes mulighed for at være kreative. Denne kassetænkning er føromtalt Keld Skovmand også kritisk overfor, idet han fremhæver, at målstyringen af skolen begrænser den frie pædagogik. I Skovmands optik er det problematisk, at alle styrer efter samme nationale mål, fordi det begrænser den pædagogiske fantasi, og den enkelte elevs udfoldelsesmuligheder (Grandjean, 2020). I Biestas termer kan man sige, at man, med målstyringen i folkeskolen, har ophøjet socialisationsdimensionen på bekostning af subjektifikationen. Ved at have alle elever til at styre efter de samme mål, begrænser man dem til kun at stræbe efter at blive en del af det, som Biesta kalder de eksisterende ’ordener’, og glemmer derved at lære dem, hvordan de bliver unikke subjekter, der er uafhængige af disse ordener (Biesta, 2015). For at give plads til subjektifikationsfunktionen, hvor elever lærer at blive selvbevidste og ansvarlige demokratiske individer, advokerer Biesta for en ’forstyrrelsens pædagogik’, som han kalder det (Biesta, 2011). En forstyrrelsens pædagogik indebærer, at læreren i en vis forstand skal forstyrre eleverne i deres aktiviteter. Læreren skal således præsentere eleverne for ting, som de ikke forventer eller er forberedte på, med henblik på at hjælpe dem til at ’etablere en tilstedeværelse’ eller et ’nærvær’ i en verden præget af pluralitet og forskel (Biesta, 2011, parafraseret). Dette kan man, ifølge Biesta, ikke gøre ud fra en skabelon eller på forhånd definere ideer, hvorfor man kan hævde, at de nuværende rammer i folkeskolen, vanskeliggør en forstyrrelsens pædagogik. Det kan man på den anden side argumentere for, at der er større mulighed for på frie grundskoler, fordi de ikke er underlagt samme målstyring som folkeskolen. Ved at ikke alle elever skal styre efter samme nationale mål, giver man den enkelte mulighed for at udvikle sig både individuelt og socialt, hvilket netop er det, som flere af forældrene i dette speciale ønsker mulighed for i deres barns uddannelse.

Opsamling

Skolevalget er et komplekst fænomen, som kan have både individuelle og samfundsmæssige konsekvenser, hvilket jeg har forsøgt at formidle i ovenstående diskussion. Hvorvidt konsekvenserne af den aktuelle søgen mod private skoletilbud er positiv eller negativ for samfundet, afhænger af hvilket perspektiv man anskuer tendensen fra. På den ene side kan udviklingen ses som et udtryk for en folkeskole i tilbagegang, mens man på den anden side

kan se det, som et udtryk for et sundt og diverst skolesystem med engagerede og involverede forældre. I ovenstående afsnit har jeg ligeledes forsøgt at fremhæve, hvordan diskussionen om den gode uddannelse er en kompleks diskussion, hvor der ikke findes simple svar eller løsninger. Ovenstående diskussion skal således ikke forstås som et ønske om at vende den aktuelle udvikling indenfor skolevalg, eller som et *svare* på hvordan man kan stoppe 'flugten' fra folkeskolen. Diskussionen skal nærmere forstås, som et forsøg på at have en reel uddannelsesdiskussion. En diskussion som ikke handler om hvordan vi kan indfri forudbestemte resultatmål, men nærmere en samtale om hvad vi ønsker, at den gode uddannelse skal indeholde. En samtale som ikke kun inkluderer politikere og embedsmænd, men en demokratisk samtale, der inviterer alle relevante aktører i uddannelsessystemet til at tage del i diskussionen. I min optik er en sådan demokratisering af uddannelsessamtalen nødvendig, for at skabe den bedst mulige uddannelse – uanset om den foregår i offentligt eller privat regi. En demokratisering som jeg, gennem interviewene med forældrene i dette speciale, har forsøgt at bidrage til.

Metodisk diskussion

I det følgende afsnit vil jeg anlægge et kritisk blik på undersøgelsens metode. Dette indebærer overvejelser angående den forskningsmæssige kvalitet, hvor jeg vil forholde mig til undersøgelsens troværdighed, bekræftbarhed og overførbarhed. Ydermere vil jeg diskutere valg af teori, rekruttering af informanter, samt hvordan min rolle som forsker har påvirket undersøgelsens forskellige faser.

Undersøgelsens troværdighed

Som nævnt i specialets metodeafsnit vurderes indeværende undersøgelses forskningsmæssige kvalitet ikke ud fra kvantitative kriterier, men ud fra kvalitetskriterier, der respekterer den kvalitative forsknings særegenhed. Derfor vil jeg i det følgende diskutere specialets undersøgelsesfaser i lyset af Thagaards begreber om *troværdighed*, *bekræftbarhed* og *overførbarhed* (Thagaard, 2004). Troværdigheden, som erstatter den kvantitative forsknings ideal om reliabilitet, kan, ifølge Thagaard, opnås gennem transparens omkring dataenes opståen. Dette har jeg forsøgt at efterleve ved undervejs i specialet at beskrive og forklare de valg, som jeg har truffet, samt hvorfor jeg har truffet dem. Således har jeg eksempelvis været transparent om mit valg af et videnskabsteoretisk udgangspunkt og en analysemetode, som er inspireret af hermeneutikken og fænomenologien. Denne tydelighed har været vigtig for mig,

fordi undersøgelsens videnskabsteori og analysemetode, unægteligt vil påvirke tilblivelsen af resultaterne. Således ville eksempelvis en postmoderne position og en diskursiv analysemetode sandsynligvis have resulteret i andre temaer og analyser. For at læseren kan forstå resultaterne, er det derfor essentielt at være bevidst om undersøgelsens videnskabsteoretiske udgangspunkt, da dette danner rammerne for den viden der produceres og formidles (Kvale & Brinkmann, 2014). Transparensen angående resultaternes tilbliven er ikke kun vigtig for den nysgerrige læsers forståelse af analyserne og konklusionerne i specialet, men også for undersøgelsens forskningsmæssige bidrag. I tilfælde af at denne undersøgelses resultater anvendes som inspiration for andre forskningsprojekter om forældres skolevalg, er det vigtigt for disse forskere at forstå den kontekst, som resultaterne er fremkommet i. Dette vedrører dermed ikke kun videnskabsteori og analysemetode, men også metode til dataindsamling samt rekruttering af informanter, hvilket jeg ligeledes har forsøgt at være transparent omkring undervejs i specialet. Ifølge Thagaard (2004) indebærer en undersøgelses troværdighed ligeledes en klar skelnen mellem information, som er fremskaffet under dataindsamlingen og egne tolkninger af informationen. Dette har jeg forsøgt at forvalte under analyseafsnittet, ved først at præsentere en tematisk analyse, hvor det har været hensigten at lade informanterne komme til orde, og først derefter diskuteret interviewene ud fra Gert Biestas betragtninger om uddannelse samt eksisterende forskning på området. Dette bringer mig frem til bekræftbarheden, der omhandler en kritisk betragtning af grundlaget for analysen og tolkningen af undersøgelsens empiri (Thagaard, 2004).

Undersøgelsens bekræftbarhed

Grundlaget for undersøgelsens tematiske analyse er som nævnt en hermeneutisk og fænomenologisk analysemetode. Denne metode forløber gennem en meningskondensering og identificering af relevante temaer, hvilket uundgåeligt vil være påvirket af mine subjektive tolkninger, hvorfor man kan anklage metoden for at begrænse forskningens objektivitet. Denne anklage er imidlertid fremsat på baggrund af kvantitative forskningsidealer, hvor der gøres et forsøg på at eliminere forskerens subjektivitet. Som beskrevet i metodeafsnittet, anses forskerens subjektive påvirkning på undersøgelsens konklusioner, for at være et uundgåeligt vilkår indenfor kvalitativ forskning, hvorfor det ikke har været et ideal for mig som forsker at *slette* min forforståelse. Det mener jeg ikke er muligt. Derfor har jeg i stedet forsøgt at gøre mig bevidst om min relation til emnet skolevalg, for på den måde, som Brinkmann og Tanggaard (2015) beskriver det, at 'sætte parentes' om mine forforståelser. Jeg er således

bevidst om, at en af grundene til, at jeg fandt dette emne interessant, kan være, at jeg selv har gået på steinerskole. Dette kan man argumentere for, har givet mig en bias i forhold til den aktuelle skolevalgstendens, fordi jeg selv enten har haft en god oplevelse på en privat skole, og dermed ønsker at tendensen skal fortsætte, eller at jeg har haft en negativ oplevelse og ønsker, at den skal aftage. Omvendt kan man argumentere for, at min egen skoleoplevelse ikke er relevant i forbindelse med dette studie, fordi jeg ikke undersøger elevers oplevelse af at gå i folkeskole eller fri grundskole, men derimod forældres overvejelser om *valget* af deres barns skole. Jeg har således ikke været interesseret i forskellene mellem oplevelsen af at gå i forskellige skoletyper, men snarere hvilke overvejelser, der får forældre til at vælge frie grundskoler frem for folkeskolen.

Som nævnt tidligere i opgaven, har det seneste årti været en turbulent periode for folkeskolen i Danmark, med lærernes arbejdstidsaftale i 2013, folkeskolereformen i 2014 og en stigende inklusionsdagsorden. Dette er blevet dækket massivt i medierne, hvilket kan have resulteret i en negativ opfattelse af folkeskolen, som muligvis kan have påvirket undersøgelsens interviewguide og min rolle som interviewer. Her kan man hævde, at en implicit negativ bias overfor folkeskolen kan have resulteret i ledende spørgsmål til informanterne, som har forstærket deres kritik af folkeskolen. Omvendt kan man argumentere for, at forældrenes skepsis overfor folkeskolen har været til stede uafhængigt af formuleringen af interviewspørgsmålene, fordi de alle på forhånd aktivt har valgt folkeskolen fra. På den måde kan man sige, at der altid vil være en risiko for, at enten personlige oplevelser, mediedækning eller almene fordomme, vil påvirke kvalitativ forskning, fordi den viden der undersøges, altid er produceret mellem mennesker med hver deres subjektivitet og forforståelse (Kvale & Brinkmann, 2014). Dette er, i min optik, et vilkår for kvalitativ forskning, men dermed ikke sagt, at man skal lade sig styre af sine forudindtagelser. Frem for at eliminere min subjektivitet som forsker, har det, som Karpatschhof (2015) fremsætter, i stedet været min hensigt i dette afsnit, at belyse og problematisere min situerethed, for at give læseren den fulde kontekst for resultaternes opståen.

Bekræftbarheden øges, ifølge Thagaard (2004), ikke kun gennem en kritisk forholden sig til det subjektive grundlag for analyser og tolkninger i forskningen, men ligeledes til det teoretiske grundlag. Jeg vil derfor i det følgende diskutere valget af specialets teoriapparat.

Til dette speciale har jeg anvendt uddannelsesforsker Gert Biestas betragtninger angående aktuelle tendenser indenfor uddannelsessystemer, samt relevant forskning indenfor skolevalg, som teoriapparat. En anklage mod dette valg kan være, at det ikke falder ind under traditionelt psykologisk teori eller overhovedet kan betegnes som en teori. Jeg har imidlertid

truffet valget ud fra specialets fænomenologiske udgangspunkt gennem en vurdering af, hvad der er relevant at analysere og diskutere i forhold til informanternes oplevelser af skolevalget. En vurdering som er foretaget på baggrund af forældrenes egne unikke oplevelser, og ikke det, der passer på mine personlige, teoretiske præferencer. Jeg kunne eksempelvis have valgt at analysere interviewene ved hjælp af klassiske psykologiske teorier om valg, som Tversky og Kahnemanns teori om beslutningsheuristikker (Tversky & Kahneman, 1974) eller Ryan og Decis teori om selvdeterminering (Ryan, Williams, Patrick, & Deci, 2009). Det kunne formegentlig have resulteret i interessante analyser, men ikke desto mindre analyser, som ikke ville repræsentere det, som jeg har vurderet, er de væsentlige refleksioner og overvejelser blandt forældrene. Det betyder ikke, at valget af dette teoriapparat ikke har vinklet projektet på en bestemt måde og til en vis grad begrænset omfanget af de konklusioner, der kan drages på baggrund af projektet. Her kan man dog argumentere for, at ethvert teorivalg, vil begrænse analysen af en undersøgelses resultater, fordi der altid vil være fokus på nogle forhold, som dermed fjerner fokus fra andre. Med Biesta som teoretisk inspiration, kan man således hævde, at fokuset i analysen og diskussionen bliver på de mere politiske og strukturelle forhold i forbindelse med skolevalget, hvormed de personlige og psykologiske nedprioriteres. Omvendt kan man argumentere for, at de politiske og strukturelle rammer, danner hele grundlaget for forældrenes beslutningsproces og dermed også rammerne for deres personlige og psykologiske overvejelser. Dette kan blandt andet eksemplificeres med Biestas betoning af accountability-diskursens påvirkning på forældre, elever, lærere og uddannelseslederens subjektivitet og identitet. Således kan man sige, at de forhold, som Biesta fokuserer på, i høj grad har psykologiske implikationer for de aktører, som uddannelsessystemet involverer, hvorfor hans betragtninger om aktuelle tendenser indenfor uddannelse også har psykologisk relevans. Ydermere har det været overvejelser, angående strukturelle og politiske forhold i uddannelsessystemet, der har fyldt i interviewene, hvorfor Biestas betragtninger er fundet relevante.

Jeg har ligeledes fundet det relevant at inddrage aktuel forskning indenfor skolevalg, som en del af specialets teoriapparat. Dette har jeg gjort for igen at være tro mod undersøgelsens fænomenologiske udgangspunkt og lade fænomenet (skolevalg) diktere min teoretiske inspiration. Jeg har ligeledes gjort det, fordi en sammenligning med aktuel og relevant forskning på området kan øge bekræftbarheden af undersøgelsen (Thagaard, 2004). Jeg har imidlertid ikke inddraget samtlige studier om skolevalg, hvorfor man kan argumentere for, at udvælgelsen af undersøgelser kan have resulteret i et bestemt fokus i specialet. Her har jeg således forsøgt at repræsentere de primære pointer og diskussioner i forskningen, men det udelukker ikke muligheden for, at der kan være andre studier, som også havde været relevante.

Omvendt kan man argumentere for, at en inddragelse af eksisterende forskning på området altid vil indebære et tilvalg af nogle studier og dermed også et fravalg af andre. Her har jeg endnu engang ladet informanternes udsagn påvirke min udvælgelsesproces, hvorfor relevansen, og dermed inddragelsen af studierne, er blevet vurderet ud fra, hvad der bedst kan bidrage til at besvare projektets problemformulering.

Undersøgelsens overførbarhed

Det sidste kvalitetskriterie, som jeg vil diskutere, vedrører generalisering, eller det som Thagaard (2004) betegner resultaternes *overførbarhed*. Overførbarheden vedrører, som nævnt under specialets metoderedegeørelse, hvorvidt den forståelse, der udvikles indenfor rammen af én undersøgelse, også kan være relevant i andre situationer og kan således sammenlignes med en *analytisk generalisering* (Kvale & Brinkmann, 2014). Man kan argumentere for, at denne undersøgelses resultater er overførbare til lignende situationer, fordi skolevalg er et alment fænomen, som de fleste danske forældre i større eller mindre grad vil forholde sig til. Det betyder imidlertid ikke at specialets fund kan generaliseres til samtlige forældre i Danmark. Dette blev blandt andet eksemplificeret gennem den tidligere beskrevet sammenligning mellem forældrene i dette speciale og forældretyperne i rapporten fra Nationalt Center for Skoleforskning. Her var der ligheder, men også tydelige forskelle, hvilket indikerer, at det ikke ville være hensigtsmæssigt at overføre hverken deres resultater eller specialets fund direkte til *alle* andre forældre i Danmark. Det betyder på den anden side ikke, at resultaterne i dette speciale ikke kan have bredere implikationer eller overførbar værdi. Det betyder blot, at en generalisering til andre sammenhænge skal indebære en eksplicitering af denne undersøgelses kontekst. For at forstå konteksten for resultaterne i denne undersøgelse, er det vigtigt at henlede opmærksomheden på hvilke personers udsagn, resultaterne bygger på. Informanterne til dette studie er alle forældre til børn, som går på frie grundskoler. I den forbindelse kan man argumentere for, at undersøgelsens empirigrundlag er ensidigt og ikke repræsentativt for forældres skolevalg, når der ikke er inkluderet repræsentanter som har valgt folkeskolen. Forskningsspørgsmålet i denne undersøgelse har imidlertid drejet sig specifikt om motiverne bag valget af frie grundskoler, hvorfor en inddragelse af forældre på folkeskoler ikke er vurderet lige så relevant. Målet med undersøgelsen har været at forstå kompleksiteterne i den aktuelle tendens om et stigende tilvalg af private skoletilbud, hvorfor det er vurderet mest hensigtsmæssigt at spørge den målgruppe, som er en del af denne tendens. Det betyder samtidig, at informanternes overvejelser og synspunkter angående skoletype ikke

nødvendigt er repræsentative for alle forældre i Danmark. Ikke desto mindre giver interviewene et udførligt indblik i deres overvejelser, hvilket bidrager til vigtig viden omkring skolevalgets kompleksitet. En viden som ikke kun er relevant eller overførbart til andre forældre på frie grundskoler, men som også kan være relevante for andre undersøgelser, som udforsker skolevalget blandt forældre.

Et andet forhold, som er vigtigt at være bevidst om, under læsning af specialets analyser og diskussioner, er forældrenes geografiske forhold. Som nævnt under den tematiske analyse bor alle informanter i en stor dansk by, hvor der er mange både offentlige og private skoletilbud. Dette gør omstændighederne for deres skolevalg væsentligt anderledes fra forældre, der f.eks. bor i en provinsby med få skolemuligheder, hvor afstand og transport kan have været større faktorer. Disse omstændigheder gør dog ikke undersøgelsen ubrugelig i forbindelse med forståelsen af forældres skolevalg generelt. Forældrene i dette speciales overvejelser har i høj grad vedrørt sociale, kulturelle og politiske forhold, der eksisterer på tværs af bygrænser, hvorfor resultaterne i denne undersøgelse også kan have relevans i andre sammenhænge.

På den måde er det, ved læsning og vurdering af indeværende speciale, nødvendigt at forstå den kontekst som undersøgelsens resultater er fremkommet i. Dette vedrører således implikationerne af studiets hermeneutiske og fænomenologiske udgangspunkt og analysemetode, som har dannet grundlaget for den tematiske analyse. Det omfatter ligeledes en forståelse for rationalet bag valget af undersøgelsens teoriapparat, samt hvordan dette valg har påvirket de pointer og konklusioner, der er blevet fremhævet. For at forstå den viden som er blevet produceret i specialet, og hvilket bidrag den yder til forståelsen af skolevalg og forskning indenfor området, er det også vigtigt at være bevidst om hvilken målgruppe, der har medvirket, da dette er betydende for undersøgelsens overførbare til andre sammenhænge.

Konklusion

Dette speciale har taget udgangspunkt i en nysgerrighed efter at forstå forældres skolevalg i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen i Danmark. Jeg har været interesseret i at forstå forældres unikke oplevelse af dette valg og herigennem forsøgt at besvare undersøgelsens problemformulering:

Hvordan kan forældres valg af en fri grundskole forstås i lyset af en faldende tilslutning til folkeskolen?

For at besvare dette spørgsmål har jeg interviewet fem forældre fra forskellige frie grundskoler. Det har jeg gjort ud fra et hermeneutisk-fænomenologisk videnskabsteoretisk udgangspunkt, da det, i min optik, er nødvendigt at tage udgangspunkt i den unikke og konkrete oplevelse, for at forstå kompleksiteten af skolevalget. Jeg har derfor anvendt en kvalitativ undersøgelsesmetode, hvor jeg har brugt et semistruktureret livsverdensinterview, til at udforske forældrenes oplevelser af valget. Et valg som interviewene har vist, kan være påvirket af både personlige, sociale og politiske faktorer, så vel som indflydelser fra venner, familie og det omkringliggende samfund, hvorfor skolevalget som fænomen, er svært at putte på formel eller at kvantificere. Således lader der til at være mærkbar forskel blandt forældrene i undersøgelsen, i forhold til både *hvordan* de har grebet valget an, eksempelvis i forbindelse med udvælgelsen af mulige skoler, men også i forhold til *hvad*, der har haft betydning for deres valg. For nogle har det været trivslen og deres barns personlige og sociale udvikling, som har vejet tungest, mens fagligheden har spillet en større rolle for andre. Det har ligeledes været forskelligt, hvor stor betydning skoletypen har haft for forældrenes valg. Selvom nogle af forældrene ikke lader til at være afvisende overfor folkeskolen, som en mulighed, er der dog en generel holdning om, at folkeskolen har udviklet sig negativt, hvilket har haft større eller mindre betydning for deres skolevalg. Denne overvejende negative opfattelse af folkeskolens aktuelle tilstand har repræsenteret et dilemma for flere af forældrene i specialet. På den ene side har de et ønske om at bakke op om et offentligt skoletilbud, som de forbinder med fællesskab og lighed, og på den anden side har de et ønske om at deres børn får den bedst mulige uddannelse og skoleoplevelse. To ønsker som forældrene tilsyneladende har vurderet ikke kunne indfries i det samme skoletilbud, hvorfor de alle har valgt en fri grundskole til deres børn.

For at bidrage til forståelsen af forældrenes oplevelse af skolevalget, har jeg anvendt uddannelsesforsker Gert Biestas betragtninger om udviklingen indenfor uddannelse samt udvalgt forskning indenfor skolevalg. Biestas tre uddannelsesfunktioner har blandt andet anskueliggjort en forskellighed mellem forældrene i forhold til hvad, de prioriterer i deres børns skole. På trods af denne forskellighed, hvor nogle forældre prioriterer kvalifikationsfunktionen, mens andre vægter socialisation eller subjektifikation, lader der til at være enighed om, at prioriteringen af én uddannelsesfunktion ikke må være på bekostning af de andre. Dette lader flere af forældrene til at være bekymret for, kan være tilfældet på folkeskoler. Biestas betoning af accountability- og markedsdiskurser indenfor uddannelse er ligeledes blevet anvendt til at diskutere skole-hjem-forholdet, hvor den aktuelle stigning i valget af frie grundskoler kan forstås som et ønske fra forældrenes side, om større inddragelse og indflydelse i

deres børns skole. En indflydelse, som man kan argumentere for, at de forvalter ved at træffe et aktivt valg om, hvilken skole deres barns skal gå på. Diskussionen omfatter ligeledes en perspektivering af specialet til udvalgt forskning indenfor skolevalg, som blandt andet har vist, at skolevalget er et lokalt og kontekstuel fenomen. Trods ligheder med den internationale forskning, afhænger skolevalget af politiske, kulturelle og historiske forhold, hvorfor det ikke er hensigtsmæssigt at tage det ud af denne kontekst. Inddragelsen af dansk forskning har ligeledes tydeliggjort skolevalgets unikke karakter og indikeret, at man skal være påpasselig med at reducere forældres oplevelse til forudbestemte typer. Interviewene i dette speciale indikerer nærmere, at man skal forsøge at bevare diversiteten og særegenheden i den enkelte forælders oplevelse, for at opnå en adækvat forståelse af skolevalget.

Bekymringen angående folkeskolens aktuelle tilstand og udvikling, som der lader til at være blandt forældrene i specialet, og som også kommer til udtryk i anden dansk forskning, har affødt spørgsmålet om, hvorvidt valget af en fri grundskole også kan forstås som et fravalg af folkeskolen. Her udtrykker forældrene således en bekymring angående rigide arbejdsforhold, lange skoledage og høje klassekvotienter efter den seneste folkeskolereform, som bevæggrunde for valget en fri grundskole, hvilket indikerer at skolevalget både kan indebære et tilvalg og et fravalg. Anskuelsen af skolevalget som et fravalg, kan, i lyset af den aktuelle stigning i forældre, der vælger frie grundskoler, ses som et udtryk for en tilbagegang for folkeskolen. Et udtryk for, at forældre 'flygter' fra folkeskolen. Det kan dog også forstås som en indikation på et sundt og diverst skolesystem, og som et udtryk for en forældregeneration, der er mere engagerede og involverede i deres børns uddannelse end tidligere. En forældregeneration som ønsker indflydelse og involvering, og som ikke ønsker at blive udelukket fra samtalen om, hvad der udgør god uddannelse. En samtale, der, i min optik, bør demokratiseres i højere grad gennem inddragelse af alle relevante aktører indenfor uddannelsesverdenen, hvilket jeg har forsøgt at yde et bidrag til med dette speciale.

Referenceliste

- Andersen, H., & Koch, L. (2015). Hermeneutik og fænomenologi. In M. H. Jacobsen, K. Lipert-Rasmussen, K. & P. Nedergaard (Eds.), *Videnskabsteori - i statskundskab, sociologi og forvaltning*. (3. ed., pp. 205-250). København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, I. G., Sortkær, B., Glavind, J. G., & Sørensen, J. O. (2019). *Forældreskolevalg: En analyse af rationaler og strategier for forældres valg af skole i Danmark* (Report No. 5). Aarhus Universitetsforlag & National Center for Skoleforskning.
- Bagley, C., Woods, P. A., & Glatter, R. (2001). Rejecting schools: Towards a fuller understanding of the process of parental choice. *School Leadership & Management*, 21(3), 309–325. <https://doi.org/10.1080/13632430120074455>
- Ball, S. J., & Vincent, C. (1998). 'I Heard It on the Grapevine': 'Hot' knowledge and school choice. *British Journal of Sociology of Education*, 19(3), 377–400. <https://doi.org/10.1080/0142569980190307>
- Bell, C. A. (2009). All choices created equal? The role of choice sets in the selection of schools. *Peabody Journal of Education*, 84(2), 191–208. <https://doi.org/10.1080/01619560902810146>
- Biesta, G. J. J. (2004). "Education, Accountability, and the Ethical Demand: Can the Democratic Potential of Accountability Be Regained?". *Educational Theory*, 54(3), 233–250.
- Biesta, G. J. J. (2011). *God uddannelse i målingens tidsalder – etik, politik, demokrati* (pp. 11-104). Aarhus: Forlaget Klim.
- Biesta, G. J. J. (2009). *Læring retur: Demokratisk dannelse for en menneskelig fremtid*. København: Unge Pædagoger.
- Biesta, G. J. J. (2015). "What Is Education For? On Good Education, Teacher Judgement, and Educational Professionalism". *European Journal of Education* 50(1), 75–87.
- Bosetti, L., & Pyryt, M. C. (2007). Parental motivation in school choice. *Journal of School Choice*, 1(4), 89–108. <https://doi.org/10.1300/15582150802098795>
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: En introduktion. In S. Brinkmann & L. Tanggaard, (Eds.), *Kvalitative metoder* (2. ed., pp. 13-20). København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S. (2015). Etik i en kvalitativ verden. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder* (2. ed., pp. 463-479). København: Hans Reitzels Forlag.

- Bunar, N. (2010). Choosing for quality or inequality: Current perspectives on the implementation of school choice policy in Sweden. *Journal of Education Policy*, 25(1), 1–18.
<https://doi.org/10.1080/02680930903377415>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2019). *Statusredegørelse for folkeskolens udvikling: 2018/2019*. Statusredegørelse fra Undervisningsministeriet, 10. januar 2020. Tilgået d. 03.05.21, fra <https://www.uvm.dk/publikationer/2019/191126-statusredegørelse-for-folkeskolens-udvikling>
- Carlson, D., Lavery, L., & Witte, J. F. (2011). The determinants of interdistrict open enrollment flows. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 33(1), 76–94.
<https://doi.org/10.3102/0162373710388643>
- Cucchiara, M. B., & Horvat, E. M. (2013). Choosing selves: The salience of parental identity in the school choice process. *Journal of Education Policy*, 29(4), 486–509.
<https://doi.org/10.1080/02680939.2013.849760>
- Danmarks Statistik. (2020). Meget få klasser i folkeskolen har over 30 elever. Artikel fra Danmarks Statistik, 22. juni 2020. Tilgået d. 15.05.2021, fra <https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=uddannelse&fo=klassekvotienter--pdf&ext={2}>
- Denessen, E., Driessena, G., & Slegers, P. (2005). Segregation by choice? A study of group-specific reasons for school choice. *Journal of Education Policy*, 20(3), 347–368.
<https://doi.org/10.1080/02680930500108981>
- DR. (2020). *Debatten: Folkeskolen i krise?* Udsendelsen fra Danmarks Radio, 24. januar 2020. Tilgået d. 11.05.2021, fra https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/tv/record/pvica_radioTV%3Adu%3A0f49a5b2-ab79-4d5d-8f98-583876010de3/query/debatten
- Epinion. (2017). *Frit skolevalg*. Hovedrapport. Undervisningsministeriet.
- Fejes, A., Olson, M., Rahm, L., Dahlstedt, M., & Sandberg, F. (2016). Individualisation in swedish adult education and the shaping of neo-liberal subjectivities. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(3), 461–473.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2016.1258666>
- Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. (4. ed., pp. 266, 338-341). London. SAGE Publications Ltd.
- Gadamer, H. G. (2006). Classical and philosophical hermeneutics. *Theory, Culture & Society*, 23(1), 29-56.

- Galletta, A. (2013). The semi-structured interview as a repertoire of possibilities. In A. Galletta, (Ed.), *Mastering the semi-structured interview and beyond: From research design to analysis and publication* (pp. 45-72). NYU: Press.
- Ghosh, S., & Dey, S. (2020). Public or private? Determinants of parents' preschool choice in India. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 14(1), 1–16.
<https://doi.org/10.1186/s40723-020-00068-0>
- Grandjean, L. (2020). *Drop dumheden...* Artikel fra Folkeskolen.dk, 11. maj 2020. Tilgået d. 05.05.21, fra <https://www.folkeskolen.dk/1842619/drop-dumheden>
- Hanna, P., & Mwale, S. (2017). 'I'm Not with You, Yet I Am ...': Virtual face-to-face interviews. In V. Braun, V. Clarke, & D. Gray (Eds.), *Collecting Qualitative Data: A Practical Guide to Textual, Media and Virtual Techniques* (pp. 235-255). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781107295094.013
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Fænomenologi. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder* (2. ed., pp. 217-240). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kapartschhof, B. (2015). Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. In S. Brinkmann & L. Tanggaard, (Eds.), *Kvalitative metoder* (2. ed., pp. 217-240). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (pp. 43-76, 105-148, 177-196, 235-266, 313-338). København: Hans Reitzels Forlag.
- Lacireno-Paquet, N., Holyoke, T. T., Moser, M., & Henig, J. R. (2002). Creaming versus cropping: Charter school enrollment practices in response to market incentives. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 24(2), 145–158.
<https://doi.org/10.3102/01623737024002145>
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological psychology: Theory, research and method* (pp. 23-128). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Lange, D., & Grumløse, S. P. (2016). *Har vi overhovedet en folkeskole i verdensklasse?* Artikel fra Kristeligt Dagblad, 15. november 2016. Tilgået d. 11.05.21, fra <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/folkeskolen.-har-vi-overhovedet-en-skole-i-verdensklasse>
- Lundahl, L., Arreman, I. E., Holm, A. S., & Lundström, U. (2013). Educational marketization the Swedish way. *Education Inquiry*, 4(3), 497–517.
<https://doi.org/10.3402/edui.v4i3.22620>

- Malmberg, B., Andersson, E., & Bergsten, Z. (2013). *School choice motives: The effects of class and residential context*. Working Paper, Department of Social Policy and Family Dynamics in Europe, SpaDE, University of Stockholm, Stockholm, Sverige.
- Pihl, M. D. (2019). *Danmark er et af de lande, hvor flest går på privatskole*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. København.
- Pihl, M. D., & Pedersen, C. F. (2020). *Flere børn fra eliten går på privatskole – også uden for storbyerne*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. København.
- Potterton, A. U. (2019). Parental accountability, school choice, and the invisible hand of the market. *Educational Policy*, 34(1), 166–192.
<https://doi.org/10.1177/0895904819881155>
- Rasmussen, J. (2015). Folkeskolereform 2014. In J. Rasmussen, C. Holm, A. Rasch-Christensen (Eds.), *Folkeskolen – efter reformen* (pp. 9-44). København: Hans Reitzels Forlag.
- Riise, A. B. (2019). *Mere end hver tredje læreruddannede arbejder ikke i folkeskolen*. Artikel fra Folkeskolen.dk, 30. april 2019. Tilgået d. 05.05.21, fra <https://www.folkeskolen.dk/658677/mere-end-hver-tredje-laereruddannede-arbejder-ikke-i-folkeskolen>
- Rohde, L. A., Campani, F., Oliveira, J. R. G., Rohde, C. W., Rocha, T., & Ramal, A. (2019). Parental reasons for school choice in elementary school: A systematic review. *Journal of School Choice*, 13(3), 287–304. <https://doi.org/10.1080/15582159.2019.1643970>
- Ryan, R. M., Williams, G. C., Patrick, H., & Deci, E. L. (2009). Self-determination theory and physical activity: The dynamics of motivation in development and Wellness. *Hellenic Journal of Psychology*, 6(1), 107-124.
- Sauer, N. C. (2021). *Velkommen til den sorte skole version 2.0*. Artikel fra Ræson, 5. april 2021. Tilgået d. 12.05.21, fra https://www.raeson.dk/2021/niels-christian-sauer-velkommen-til-den-sort-skole-version-2-0/?fbclid=IwAR0eIntjc4zYMg3z-ZA_XjlWN-laWT74e30m8q2h_2F8puDazPd0G30fTLb0%C2%A8
- Schneider, M., & Buckley, J. (2002). What do parents want from schools? Evidence from the internet. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 24(2), 133–144.
<https://doi.org/10.3102/01623737024002133>
- Skotte, M. (2013). *Folkeskolereformen – online*. Ny hjemmeside skal inspirere lærere, ledere og pædagoger. Artikel fra Friskolerne.dk, 3. december 2012. Tilgået d. 12.05.21, fra <https://www.friskolerne.dk/nyheder/artikel/folkeskolereformen-online>
- Skovmand, K. (2019). *Folkeskolen – efter læringsmålstyring*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Talley, A. B. (2014). *School Choice: A Study of the Factors That Motivated Parents to Select the No Child Left Behind School Choice Provision* (Unpublished dissertation). George Washington University, Washington, D. C.
- Thagaard, T. (2004). Teori og data. In T. Thagaard (Eds.), *Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode*. (pp. 176-199). København: Akademisk Forlag.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131. <https://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124>
- Yasar, F. (2018). *Hvordan redder vi folkets skole?* Artikel fra Information, 20. august 2018. Tilgået d. 11.05.21, fra <https://www.information.dk/indland/2018/08/hvordan-redder-folkets-skole>
- Zahavi, D. (2003). *Husserl's phenomenology* (pp. 7-78). Stanford: Stanford University Press.